

प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम - इयत्ता पहिली ते आठवी
राज्यातील कोरोना (कोव्हिड 19) प्रादुर्भावामुळे अभ्यासक्रम / पाठ्यक्रम - Reduction
शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

अ.क्र	विषय	पृष्ठ क्रमांक
1	मराठी (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	2-13
2	इंग्रजी (इंग्लीश बालभारती, My English Book- इयत्ता पहिली ते आठवी)	14 - 52
3	गणित (इयत्ता पहिली ते आठवी)	53-74
4	हिंदी (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	75-90
5	परिसर अभ्यास (परिसर अभ्यास इयत्ता 3 री , परिसर अभ्यास 4 थी व 5 वी भाग 1 व 2) - भूगोल, विज्ञान , इतिहास विषयानुसार	91-117
6	बंगाली भाषा (इयत्ता पहिली ते तिसरी)	118-120
7	गुजराती (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	121-140
8	कन्नड बालभारती (इयत्ता पहिली ते आठवी)	141
9	उर्दू (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	142-158
10	भूगोल (इयत्ता 6 वी ते 8 वी)	159-165
11	सामान्य विज्ञान (इयत्ता 6 वी ते 8 वी)	166-189
12	इतिहास व ना. शास्त्र (इयत्ता 6 वी ते 8 वी)	190-205
13	फ्रेंच - इयत्ता 8 वी	206
14	जर्मन - इयत्ता 8 वी	207
15	संस्कृत - इयत्ता 8 वी	208-210
16	पालि - इयत्ता 8 वी	211
17	सिंधी (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	212-223
18	तमिळ (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	224-227
19	तेलुगु (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	228-239
20	कला, कार्यानुभव , आरोग्य व शा, शिक्षण (इयत्ता पहिली ते आठवी)	240-262
21	मल्याळम (प्रथम , द्वितीय, संपूर्ण /संयुक्त - इयत्ता पहिली ते आठवी)	263-270

टिप :

1. शालेय श्रेणी विषय संदर्भात परिस्थिती व त्यानुसार शक्य/ उपलब्ध सोयीसुविधा यांचा विचार करून कृती / उपक्रम/ प्रकल्प करून घ्यावेत.
2. प्रात्यक्षिकांवर आधारित विषयांचे प्रात्यक्षिक कार्य हे अध्ययन -अध्यापन संदर्भाने विचारात घेतलेल्या आशयास अनुसरूनच उपलब्ध सोयीसुविधा व परिस्थिती विचारात घेऊन द्यावे/ पूर्ण करावे.

१८१७

शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता मूल्यमापन / परीक्षा यांतून
वगळण्यात आलेल्या पाठ्यघटकांची यादी
विषय- प्रथम भाषा मराठी इयत्ता पहिली ते आठवी

इयत्ता	वगळण्यात आलेले पाठ्यघटक	पृष्ठ क्र.
बालभारती पहिली	<ul style="list-style-type: none">● माझे पान● बीज● माझे मित्र● पाऊस● गमती शोध● लिहूया, वाचूया● मांजरांची गंमत● वाचूया, लिहूया.● सांग पाहू. काय काय असेल बरे यांच्या आत!, चित्र बघ, चव सांग.● असे कसे?● लिहूया, वाचूया.● लोठेबाबा● जत्रा● चित्र बघ, वाक्य लिही, वाच.	१ ३ ६ ते ७ १९ २३ ३४ ३६ ३९ ४२ ५३ ५५ ५६ ५८ ते ५९ ६४

बालभारती दुसरी	<p>१) चित्रवाचन</p> <p>३) डिंगोरी</p> <p>६) चंपकला शाबासकी मिळाली.</p> <ul style="list-style-type: none"> • मी आहे असा <p>११) भेळ</p> <ul style="list-style-type: none"> • वाचूया, लिहूया. <p>१९) संगणकाची करामत</p> <p>२०) कणभर तीळ</p> <p>२३) मंगळावरची शाळा</p>	<p>४ ते ५</p> <p>१०</p> <p>१५</p> <p>२१</p> <p>२८ ते २९</p> <p>३४</p> <p>४८ ते ४९</p> <p>५४ ते ५६</p> <p>६२ ते ६३</p>
बालभारती तिसरी	<p>गद्य</p> <p>५) एकदा गंमत झाली</p> <p>१२) प्रवास कचऱ्याचा</p> <p>१३) खजिनाशोध</p> <p>पद्य</p> <p>६) हिवके होक्के मरांग उरस्काट</p> <p>१७) रानपाखरा</p> <p>१९) सुगी</p> <p>पूरक वाचन साहित्य</p> <ul style="list-style-type: none"> • आम्ही पुस्तक बनवतो • आम्ही चित्रांवरून गोष्ट लिहितो • आम्ही असे खेळ खेळतो • आम्ही चित्र वाचतो 	<p>१५ ते १७</p> <p>४१ ते ४२</p> <p>४७ ते ४९</p> <p>१८ ते १९</p> <p>५५ ते ५६</p> <p>६४ ते ६५</p> <p>४६</p> <p>६२</p> <p>६३</p> <p>६९</p>

बालभारती चौथी	<p>गद्य</p> <p>२) बोलणारी नदी १५) आनंदाचं झाड २२) होय, मी सुद्धा!</p> <p>पद्य</p> <p>७) धूळपेरणी १६) झुळूक मी व्हावे २१) आभाळमाया</p> <p>पूरक वाचन साहित्य</p> <ul style="list-style-type: none"> ● आम्ही आमचे अनुभव लिहितो ● आम्ही खेळ खेळतो ● आम्ही कथा लिहितो-२ ● आम्ही असेही बोलतो 	<p>२ ते ६ ५४ ते ५६ ७६ ते ७९</p> <p>१९ ते २० ५७ ते ५८ ७३ ते ७४</p> <p>२६ ३९ ६२ ते ६३ ८३</p>
बालभारती पाचवी	<p>गद्य</p> <p>७) अरण्यलिपी १५) आपल्या समस्या-आपले उपाय २५) ढोल</p> <p>पद्य</p> <p>१३) सण एक दिन! १९) वासरू २१) पुस्तके</p>	<p>१८ ते २० ४३ ते ४४ ७९ ते ८०</p> <p>३८ ते ३९ ५५ ते ५६ ४८ ते ४९</p>

बालभारती सहावी	<p>गद्य</p> <p>६) पण थोडा उशीर झाला...</p> <p>१०) सुगंधी सृष्टी</p> <p>२३) परिवर्तन विचारांचे</p> <p>पद्य</p> <p>११) माझ्या आज्यांनं पंज्यांनं</p> <p>१८) बहुमोल जीवन</p> <p>भाषेचे नमुने</p>	<p>२१ ते २३</p> <p>३६ ते ३८</p> <p>९१ ते ९३</p> <p>४२ ते ४३</p> <p>७० ते ७१</p> <p>४४ ते ४५</p>
बालभारती सातवी	<p>गद्य</p> <p>३) तोडणी</p> <p>९) नात्याबाहेरचं नातं</p> <p>१६) कोळीण</p> <p>पद्य</p> <p>१०) गोमू माहेरला जाते</p> <p>१७) थेंब आज हा पाण्याचा</p> <p>भाषेचे नमुने</p> <ul style="list-style-type: none"> ● अहिराणी बोली ● सामवेदी बोली 	<p>९ ते १३</p> <p>३९ ते ४३</p> <p>७४ ते ७८</p> <p>४५ ते ४६</p> <p>८० ते ८१</p> <p>१४</p> <p>४८</p>

बालभारती आठवी	गद्य	
	२) माझ्या देशावर माझे प्रेम आहे	२ ते ६
	८) धाडसी कॅप्टन : राधिका मेनन	३२ ते ३४
	१४) फुलपाखरे	६४ ते ६६
	१०) लिओनार्दो द विहंची (स्थूलवाचन)	४० ते ४२
	पद्य	
	४) नव्या युगाचे गाणे	१२ ते १३
	९) विद्याप्रशंसा	३८ ते ३९
	१७) अन्नजाल	७८ ते ७९

टीप - १) शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता होणाऱ्या मूल्यमापनातून प्रथम भाषा मराठी इयत्ता पहिली ते आठवी या इयत्तांकरिता वरील पाठ्यघटक वगळण्यात आलेले आहेत. अंतर्गत मूल्यमापन तसेच वार्षिक परीक्षा यांमध्ये या घटकांवर आधारित कोणत्याही कृती विचारल्या जाऊ नयेत.

२) वगळण्यात आलेल्या वरील घटकांना / पाठांना जोडून असलेले व्याकरणाचे कोणतेही घटक, कृती (व्याकरणाची उजळणी व नवीन व्याकरण) तसेच इतर भाषिक कृती इत्यादी वगळण्यात आलेले नाहीत. त्यांचे अध्ययन-अध्यापन आणि मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे. केवळ गद्य व पद्य पाठ व त्या पाठांसंबंधित स्वाध्याय / कृती मूल्यमापनातून वगळण्यात आलेल्या आहेत.

Awajal
१०.७.२०२०

विशेषाधिकारी मराठी

शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता मूल्यमापन / परीक्षा यांतून

वगळण्यात आलेल्या पाठ्यघटकांची यादी

विषय- द्वितीय भाषा इयत्ता पहिली ते आठवी (हिंदी व इंग्रजी माध्यमांकरिता)

इयत्ता	वगळण्यात आलेले पाठ्यघटक	पृष्ठ क्र.
मजेत शिकूया मराठी पहिली	३) करूया स्वागत ६) घंटा वाजे (गाणे) ७) चतुर कावळा (चित्रकथा) ८) जोडीदार शोध १५) गमतीजमती २२) आरसा रडला, आरसा हसला २६) माझे पान	३ ६ ७ ८ १५ २२ २६
मजेत शिकूया मराठी दुसरी	६) फळे मोजूया ९) झोपाळा गेला उडून (चित्रकथा) १०) भाजी घ्या, भाजी (गाणे) १२) वाहने ओळखू, गप्पा मारू १३) आपला परिसर-२ १८) माझे घर २७) माझे शब्दभांडार	६ ९ १० १२ १६ १८ २७

सुलभभारती तिसरी	४) वारांचे गाणे (गाणे)	७
	८) चित्रकथा	१२
	१५) कला आमची	२४
	१६) चित्रवर्णन	२५
	१७) गमतीशोध	२६
	२१) प्रदर्शन	३२
	२४) सारे कसे छान (कविता)	३६
	३१) आमची सहल	४६
सुलभभारती चौथी	३). मुलांनी काढलेली चित्रे-१	३
	५) गाऱ्या गाऱ्या भिंगोऱ्या (कविता)	५
	९) वाचूया, गिरवूया	९
	११) शब्दपट वाचूया	११
	१३) ओळखूया, सांगूया	१३
	१४) पाहा, पण...	२०
	२६) आमचे चुकले	३५ ते ३६
	२८) प्रश्न (कविता)	३९ ते ४०

सुलभभारता पाचवी	२) हत्तीचे चातुर्य (चित्रकथा) ४) ही पिसे कोणाची ७) खेळत खेळत वाचूया! १०) बैलपोळा (कविता) १४) चित्रसंदेश २२) वाचूया. लिहूया. २४) ऐका. पाहा. करा. २६) पतंग (कविता)	२ ५ ते ६ १० १४ ते १५ २४ ३९ ते ४० ४४ ते ४५ ४९ ते ५०
सुलभभारती सहावी	२) माझा अनुभव ९) घर (कविता) ११) मिनूचा जलप्रवास १३) मोठी आई १५) होळी आली होळी (कविता)	२ ते ४ २२ ते २३ २९ ते ३२ ३५ ते ३८ ४३ ते ४४
सुलभभारती सातवी	३) माझ्या अंगणात (कविता) ४) गोपाळचे शौर्य १३) अदलाबदल	७ ते ८ १० ते १२ ४७ ते ५०

सुलभभारती आठवी	४) आपण सारे एक	९ ते ११
	८) गिर्यारोहणाचा अनुभव	२६ ते २९
	९) झुळूक (कविता)	३२ ते ३३

टीप - १) शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता होंणाच्या मूल्यमापनातून द्वितीय भाषा मराठी इयत्ता पहिली ते आठवी करिता वरील पाठ्यघटक वगळण्यात आलेले आहेत. अंतर्गत मूल्यमापन तसेच वार्षिक परीक्षा यांमध्ये या घटकांवर आधारित कोणत्याही कृती विचारल्या जाऊ नयेत.

२) वगळण्यात आलेल्या वरील घटकांना / पाठांना जोडून असलेले व्याकरणाचे कोणतेही घटक, कृती (व्याकरणाची उजळणी व नवीन व्याकरण) तसेच इतर भाषिक कृती इत्यादी वगळण्यात आलेले नाहीत. त्यांचे अध्ययन-अध्यापन आणि मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे. केवळ गद्य व पद्य पाठ व त्या पाठांसंबंधित स्वाध्याय / कृती मूल्यमापनातून वगळण्यात आलेल्या आहेत.

Swasal
40.7.2020

शिक्षणाधिकारी मराठी

शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता मूल्यमापन / परीक्षा यांतून

वगळण्यात आलेल्या पाठ्यघटकांची यादी

विषय- संयुक्त भाषा इयत्ता पहिली ते आठवी (उर्दू, कन्नड, गुजराती, तेलुगु व सिंधी माध्यमांकरिता)

इयत्ता	वगळण्यात आलेले पाठ्यघटक	पृष्ठ क्र.
मजेत शिकूया मराठी पहिली	३) करूया स्वागत ६) घंटा वाजे (गाणे) ७) चतुर कावळा (चित्रकथा) ८) जोडीदार शोध १५) गमतीजमती २२) आरसा रडला, आरसा हसला २६) माझे पान	३ ६ ७ ८ १५ २२ २६
मजेत शिकूया मराठी दुसरी	६) फळे मोजूया ९) झोपाळा गेला उडून (चित्रकथा) १०) भाजी घ्या, भाजी (गाणे) १२) वाहने ओळखू, गप्पा मारू १३) आपला परिसर-२ १८) माझे घर २७) माझे शब्दभांडार	६ ९ १० १२ १६ १८ २७
सुलभभारती तिसरी	४) वारांचे गाणे (गाणे) ८) चित्रकथा १५) कला आमची	७ १२ २४

	१६) चित्रवर्णन १७) गमतीशोध २१) प्रदर्शन २४) सारे कसे छान (कविता) ३१) आमची सहल	२५ २६ ३२ ३६ ४६
सुलभभारती चौथी	३) मुलांनी काढलेली चित्रे-१ ५) गाऱ्या गाऱ्या भिंगोऱ्या (कविता) ९) वाचूया, गिरवूया ११) शब्दपट वाचूया १३) ओळखूया, सांगूया १४) पाहा, पण... २६) आमचे चुकले २८) प्रश्न (कविता)	३ ५ ९ ११ १३ २० ३५ ते ३६ ३९ ते ४०
सुगमभारती पाचवी	९) वाऱ्याला चूक कळली १३) अनुभव-२ १९) पलीकडे ओढ्यावर (कविता)	१४ ते १५ २२ ते २३ ३४ ते ३५
सुगमभारती सहावी	५) मला वाटते (कविता) ८) अपार प्रेम ११) वाईटातून चांगले	१२ ते १३ २१ ते २३ ३२ ते ३३
सुगमभारती सातवी	४) अनुभवी शेतकरी ६) मधमाशी (कविता) ८) बक्षीस	९ ते ११ १६ ते १७ २२ ते २५

सुगमभारती आठवी	४) सावलीतून जा आणि सावलीतून ये	१ ते ११
	७) ध्येयपूर्तीचा ध्यास	२१ ते २४
	१०) जीवन सुंदर करू! (कविता)	३५ ते ३७

टीप - १) शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता होणाऱ्या मूल्यमापनातून संयुक्त भाषा मराठी इयत्ता पहिली ते आठवी करिता वरील पाठ्यघटक वगळण्यात आलेले आहेत. अंतर्गत मूल्यमापन तसेच वार्षिक परीक्षा यांमध्ये या घटकांवर आधारित कोणत्याही कृती विचारल्या जाऊ नयेत.

२) वगळण्यात आलेल्या वरील घटकांना / पाठांना जोडून असलेले व्याकरणाचे कोणतेही घटक, कृती (व्याकरणाची उजळणी व नवीन व्याकरण) तसेच इतर भाषिक कृती इत्यादी वगळण्यात आलेले नाहीत. त्यांचे अध्ययन-अध्यापन आणि मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे. केवळ गद्य व पद्य पाठ व त्या पाठांसंबंधित स्वाध्याय / कृती मूल्यमापनातून वगळण्यात आलेल्या आहेत.

Awajal
10.7.2020
विशेषाधिकारी मराठी

ENGLISH BALBHARATI (ENGLISH MEDIUM)

STANDARD ONE

(Plan B 25%)

Total Units: 08

Total Activities: 54

For the Academic Year 2020/21, teachers can give the following activities for 'Self- study', 'Worksheet Solving', 'Projects' to the students.

The following activities have been for self study and will not be considered for evaluation.

Unit no.	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
1 to 8	2. (Sight Words)	Look and Say	1, 2,5,14,19,23,27, 31, 36, 43, 47, 49, 56, 58, 62,67	Video + Worksheets, Self Study	Self Study
1	7	Letters on a Tab Letters on a Computer Keyboard	08	Self Study , Parent's Mobile / Computer	Technosavvy Generation With the help of parents children can understand letters.
2	2	Magic Seed	19	Game – Just Whisper	Physical / Social Distancing
3	3	Bow, Wow	23	Parallel Activity (Page 26,27,28)	Parallel to 'Let's know more about animals' Activity (Page 26,27,28)
5	2	Dough Shapes	44	Self Study, Practical Work at home	Hygiene consciousness

6		A Place for Everything and Everything in its Place (Word string')	60	Self Study / Activity -Word String	Describing activity (Speaking skill practice)
7	1	A Shapes Mobile	65 66	Project 1. Read out the instructions as a group –activity.	Physical / Social Distancing

- Note : Find the bullet activities from respective pages from column four .
- Teacher can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, homework, etc. to deal with the 'Self Study' portion.

ENGLISH BALBHARATI (ENGLISH MEDIUM)

STANDARD TWO

(Plan B 25%)

Total Units: 04

Total Activities: 36

For the Academic Year 2020/21, teachers can give the following activities for ' Self- study', 'Worksheet Solving' , 'Projects' to the students.

The following activities have been for self study and will not be considered for evaluation.

Unit no.	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
1	1.1, 1.2, 1.3, 1.7	Write down the things that have following colours. Think and answer. Listen, repeat and enact.	2, 4, 5, 6, 13	Video, Self Study, Project	Self Study, Social / Physical Distancing, Learner studied these activities in Standard One.
2, 3, 4	1.2, 2.2, 3.2, 4.2	Activity Time, Who am I ?, Match the following, Match the statements with the pictures, Write the names of the colours of the rainbow.	3, 10, 18, 19, 22, 24, 33, 36, 40	Parallel activity, Worksheets, Self Study	Hygiene Consciousness, Self Study, Easy to solve, Learnt in previous lesson, Critical Thinking.

1, 2, 4	1.8, 2.1, 4.5, 4.9	Draw pictures of the things in your classroom, Colour the picture, Complete the word snake, Choose and draw your favourite character, Stick a photograph... about him/her.	14, 17, 56, 58, 59, 63	Draw and colour pictures. Worksheets, projects	Self Study, Easy to do at home. It is an opportunity for creativity.
---------	--------------------	--	------------------------	---	--

Note : Find the bullet activities from respective pages from column four Teacher can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, homework, etc. to deal with the ' Self Study' portion.

ENGLISH BALBHARATI (ENGLISH MEDIUM)
STANDARD THREE

(Plan B 25%)

For the Academic Year 2020/21, teachers can give the following activities for 'Self study' to the students. This portion is not to be considered for evaluation.

Unit no.	Lesson no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
1	Poem-1	Q.3. Name five games. Q 4. Copy the words /quotes. Q 5. Draw a picture of a rainbow.	1	Self study	Studied previously. Easy to do at home.
	Lesson-2	Q 4. Copy the words /quotes. Q.5. Write about any grown -up person you like.	3	Self study	Easy Self- expression.
	Lesson-3	Q.1 Read the skit aloud and enact it.	4	Self study	Physical /Social distancing.
	Lesson-5	Q 3 Make new and meaningful words from.	9	Activity	Easy.
	Lesson-6	Q.3. Prepare a simple flow chart. Q.4. Make a list of all the ingredients that go into a Nankhatai. Q. 5. Collect a few wrappers and write the following information.	12	Self study, Project	Example is given in the textbook itself. Project

	Lesson-7	Q.3. Copy the words /quotes. Q.4. Make other new words. Q.7. Gather more information about the Olympic games or other sports events.	16	Self study	Easy Project Self study
	Lesson-8	Q. 6 Draw a picture of honeycomb cells.	18	Self study	Activity
	Poem-9	Q.2. Write at least two examples. Q.3. Circle the things that the Goops would do. Q.4. Write the pairs of rhyming words.	20	Self study	Easy
	Lesson-10	Q.8. List five of your favourite stories.	24	Self study	Open-ended activity and easy to do at home.
2	Lesson-12	Q.3. Gather information about how animals communicate. Q.5. Learn and write ten letters of any language other than English.	28	Self study	Easy
	Lesson-13	Q.4. Write the things that make you (a) Sad (b) Angry (c) Happy.	30	Self study	Self-expression
	Lesson-15	Q.3. Copy the quotes in coloured boxes.	33	Self study	Easy
	Lesson-16	Young Scientist-1	34, 35	Self study	Experiment
	Lesson-18	Q.5. Tell the story about any one of the following proverbs. Q.6. Make a collection of proverbs.	39	Self study	Project

	Lesson-19	Q.1. Read aloud and enact the skit.	41	Self study	Physical / Social distancing
	Lesson-20	Festival Album	42,43	Self study	Project
3	Lesson-22	Q.1. Enact the play. Q.2. Write rhyming words. Q.5.Name the body parts that work together when we do the following.	49 50	Self study	Physical /Social distancing Easy Children can do most of the activities in the list outside the classroom or at home.
	Lesson-23	Q.1. Copy the following words.	53	Self study	Easy
	Lesson-24	Q. Enact the conversations. Q. Match the conversations.	54 55	Self study Self study	Physical /Social distancing. Easy
	Lesson-29	Young Scientist -2	64, 65	Self study	Experiment
4	Poem- 30	Q 3 Put ✕ or ✓	66	Self study	Easy
	Lesson-34	Q.6.Say whether the following are based on imagination or observation.	76	Self study	It is an opportunity for Critical Thinking.
	Lesson-36	Q.2.List the different ways to keep your home or school clean.	83	Self study	Easy
	Lesson-38	Q.4.Find the smaller words hidden in the following words.	88	Self study	Easy

Note : Teacher can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, homework, etc. to deal with the 'Self study' portion.

- For e-resources refer 'Diksha app'.

15

ENGLISH BALBHARATI (ENGLISH MEDIUM)**STANDARD FOUR****(Plan B 25%)**

For the Academic Year 2020/21, teachers can give the following activities for 'Self study' to the students. This portion will not be considered for evaluation.

Unit no.	Lesson No.	Name of the Activity	Page No.	Method of Execution	Reason
1	Lesson-2	Q.3.Find the smaller words hidden in the following words. Q.6.Find and write the names of ten countries.	5	Worksheets	Easy to do individually at home. Project
	Poem -3	Q.3. How do you spend your recess? Describe it in 2-3 lines.	6	Self study	Open-ended activity
	Lesson-4	Your Own Book of Science	7	Project	Experiment
	Lesson-5	Q.3.Form pairs or groups. ----questions about that topic.	11	Self study	Social / Physical distancing
	Lesson-8	Q.2.Find the bigger words.	17	Worksheets	Easy
2	Poem-9	Q.4.Find the meaning of..... a good dictionary.	20	Self study	Easy
	Lesson-10	Be a Craftsman !	21	Craft Activity	It is an opportunity for creativity.
	Lesson-13	Q.1.Answer Yes or No.	30	Self study	Easy

3	Poem-18	Q.1. Find more information about the life cycle of a frog and a butterfly.	41	Self study	Project
	Lesson-19	Q.2. Describe a beautiful swan.... using your own words. Q.3. Discuss with your friends.	44	Self study	Open-ended activity
	Lesson-20	Q.4. Find out how paper and plastic are recycled.	47	Self study	Project
	Lesson-23	Q.6. List all the words related to computers ... words to the list.	53	Self study	Project
	Lesson-24	Q.2. Use the following in the sentences given below.	58	Self study	Easy
	Poem-25	Q.2. Form pairs or groups.... and present them. Q.3. Punctuate the following.	59	Self study	Physical / Social distancing Repetative activity
	Lesson-26	Be a Chef!	60, 61	Self study	Recipe
	Lesson-27	Q.3. Match the following. Q.7. Form groups of five.	65	Self study	Easy Physical /Social distancing.
4	Poem -28	Q.2. Write the pairs of rhyming words you find in this poem.	67	Self study	Learnt in the previous Standard.
	Lesson-29	Q.3. Find out at from the story.	71	Self study	Easy

	Lesson-30	Young Scientist	72, 73	Self study	Experiment
	Lesson-32	Q.2. Form pairs or groups try to write short conversations. Q.3. Find the describing words.	77	Self study	Learnt previously.
	Lesson-34, 35	Q.4. Form a groupconversation you have written. Q.6. Discuss the following by forming groups. Q.7. Make a list of your favourite stories.	86	Self study	Physical/Social distancing.

Note - Teacher can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, homework, etc. to deal with the ' Self study' portion.

- For e-resources refer 'Diksha app'.

ENGLISH BALBHARATI (ENGLISH MEDIUM)

STANDARD FIVE

Total Units: 4

Total Activities: 33

(Plan B 25%)

Unit no.	Lesson no.	Name of the Lesson	Page no.	Method of Execution	Reason
1	1	What a Bird Thought – 3. Find and list the rhyming words from the poem. 4. Learn and recite the poem.	1	Self Study	Easy
	2	Daydreams – 2. Read the following words aloud and copy them in your notebook. Activity 3. (1 and 2) 4. Group Work	3 and 4	Self Study	Easy Physical /Social distancing
	3	Be a Good Listener	5 and 6	Self Study	Physical /Social distancing
	4	Strawberries – Learn and recite the poem.	7	Self Study	Easy to do at home.

	5	The Twelve Months – 4. Describe the following with the help of the story. 5. Group Work	13	Self Study	Physical /Social distancing
	6	Announcements – Group Work	15	Self Study	Physical /Social distancing
	7	Major Dhyan Chand – 3. Find out how the following games are played.	18	Self Study	Activity for homework
2	9	The Triantiwontigongolope – Read the poem aloud using proper intonation.	22	Self Study	Easy to do at home.
	10	Three Sacks of Rice 5. Group Work	25	Self Study	Physical /Social distancing
	14	A Lesson for All- 5. Group Work	37	Self Study	Physical /Social distancing
	15	Bird Bath	38	Self Study	Easy
3	18	Weeds in the Garden – 4. Use the following phrases in your own sentences.	45	Self Study	Self Study
		6. Group Work	46		Physical /Social distancing
	19	Be a Good Host and Guest – Group Work	50	Self Study	Physical /Social distancing
	20	Only One Mother – 1. Make a list of the rhyming words in the poem.	51	Self Study	Easy

	21	The Journey to the Great Oz	52, 53, 54, 55, 56	Omit (Entire Text)	Children have learnt many similar stories.
	23	Write your own Poem	59	Self Study	It is an opportunity for creativity.
	24	Senses Alert	60 and 61	Omit (Entire Text)	Learners may learn those things in Science.

Plan B is not there for evaluation.

English Balbharati (English Medium)

Reduced Syllabus (Standard VI)

Plan B – (August 2020 - 25%)

Unit no.	Lesson no.	Title of the Lesson	Activity no.	Page No.	Method of Execution	Reason for Reduction
1	1.2	Who's the Greatest?	8, 9	5	Use of Internet Self study	Students can attempt on their own.
	1.3	Autobiography of a Great Indian Bustard	3, 7, 8, 9, 10, 11	8, 9	Self study	Students can attempt on their own, as those activities are easy.
	1.4	Children are going to school...	9, 10	11	Self study	Students can attempt on their own, as those activities are easy.
	1.5	A Kabaddi Match	1	16	Self study Individual Project	Social /Physical distancing to be maintained.
			4	16	Self study Use of Internet	Students can attempt on their own as it is easy.
	1.6	The Peacock and the Crane	3, 6, 7	19	Self study	Students can attempt on their own, as those activities are easy.
			8, 9	19	Self study Individual Project Use of Internet	Students can attempt on their own, as those activities are easy.

	1.7	Param Vir Chakra : Our Heroes	4, 5	22	Self study Use of Internet	Students can attempt on their own, as those activities are easy.
2	2.1	The Clothesline	1, 5, 7	24	Self study	Easy to do at home.
	2.2	The Worth of a Fabric	1	27	Self study	Physical /Social distancing
			7	28	Self study	Easy to do at home.
			8	28	Self study	Can do those activities at home with the help of the parents keeping social distance.
			10	28	Self study Use of Internet	Students can attempt on their own.
			11	28	Self study	Physical / Social distancing
	2.4	Anak Krakatoa	6, 7, 8	36, 37	Self study	Easy to do at home.
	2.5	The Silver House	5	39	Self study	Physical / Social distancing
			6, 7, 8	39	Self study Use of Internet	Students can attempt on their own.
			9	39	Self study	
	2.6	Ad 'wise' Customers	3, 4	41	Self study	Students can attempt on their own.
	2.7	Yonamine and Bushi	5, 6	48	Self study Use of Internet	Physical /Social distancing Students can attempt on their own.

Note:- The activities which have been given for self-study will not be considered for evaluation!

English Balbharati (English Medium)

Reduced Syllabus (Standard VII)

Plan B (August 2020 25%)

Unit no.	Lesson no.	Title of the Lesson	Activity no.	Method of Execution	Reason for Reduction
1	1.1	Past, Present, Future	1, 3	Self study	Easy
	1.2	Odd One In	1	Self study	Easy
	1.3	In Time of Silver Rain	1, 2	Self study	Easy
	1.4	The King's Choice	Page no. 10 to 15	Whole story to be cut	Repeat. Students can find similar types of stories using Internet at home.
	1.6	A Collage	At the bottom of the Page 21	Self study, Home Assignment	Easy. This can be given for Self study
2	2.1	From a Railway Carriage	1, 2, 8	Self study	Easy
	2.2	The Souvenir	1,3, 6	Self study, Use of Internet	Easy
			5	Self study	To be cut due to social distancing
	2.3	Abdul Becomes a Courtier	1	Self study	Easy
			2	Self study	To be cut due to social distancing

	2.4	How doth the little busy bee	Page no. 35, 36	Poem can be for Self study	Easy
	2.5	Learn Yoga from Animals	This lesson has some practicals and demonstrations.	Students can gather and read more information about Yogas with the help of other books, magazines, news papers and Internet Individually.	To be cut due to social distancing
	2.6	Chasing the Sea Monster	5	To be cut due to social distancing	Social distancing
3	3.2	Compere a Programmer	2	Self study	To be cut due to social distancing
	3.3	A Crow in the House	1	Self study	Easy
	3.4	The Brook	1, 2	Self study	Easy
	3.5	News Analysis	(a) 3, (b) 4	To be cut due to social distancing	Social distancing
4	4.1	Under the Greenwood Tree	1	Self study	Easy
	4.2	Unke Munke Timpetoo	Page no. 81 to 85	Whole lesson to be cut	Repeat Students can find such types of stories using other media.
	4.3	The Red-Headed League	5	Self study	Easy
	4.6	Papa Panov's Special Christmas	1, 2, 5	Self study	Easy

Plan B is not there for evaluation.

English Balbharati (Standard VIII) (English Medium)

Syllabus to be cut short for the Academic Year 2020-21

Plan B (August 2020 25%)

Unit no.	Title of the Lesson	Sub Topic/ Activities	Page no. From	To	Type	Method of Execution	Activities to be Conducted	Support
1	1.1 A Time To Believe	A6	4	4	A6 Preparing a chart	Self study		<p>The students should use the diksha app material for the support. The teachers should <i>play the audio recordings</i> of the stories and poems in order to give the listening exposure to the students.</p>
	1.2 Dick Whittington and his Cat	A6	11	11	A6 Find success stories of famous personalities.	Self study		
	1.4 Revathi's Musical Plants	Whole lesson	16	22	Whole lesson	Can be taken as extensive reading and can be done as self study at home.	Activity no. 2 on Page no. 16 should be conducted in the class. Activities based on Language Study (3A, B, C, on Page 21) Grammar 5, 6,7 on Page 21, 22) and Writing Skill (8 on Page 22) should be conducted in the class.	
2	2.2 Nature Created Man and Woman as Equals	A6	35	35	A6. Collection of slogans, quotations	Self study		
	2.3 The Worm	A4	38	38	A4 Collection of other poems on creatures	Self study		
	2.5 The Happy Prince	A6	53	53	A6 Group work	Can be done individually as self study		

3	3.1 The Plate of Gold	A6 and A7	60	60	A6 Compose a short prayer to God. A7. Read other poems of Leigh Hunt.	Self study	-	
	3.4 Leisure	A5	75	75	A5 Paraphrase	Self study	-	
4	4.1 The Vet	A5 and A6	79	79	A5 Find out from a vet or from a website what precaution a vet has to take. A6 Imaginary dialogue among animals.	Self study	-	
	4.2 Revolutionary Steps in Surgery	Whole lesson	80	86	Whole lesson	Can be taken as extensive reading and can be done as self study at home.	Activities based on Language Study, Grammar (3,4 on pg. 81) (5A, B, 6 on pg. 85 and 86), and Writing Skill (7 on pg. 86) should be conducted in the class.	
	4.3 Bees	A5	90	90	A5 Gather information about insects.	Self study	-	

Note: The topics given for self study should not be asked for 'Evaluation'.

My English Book One (Standard One)

Total Units:- 8

Total activities:- 66 activities

Learning Outcomes:-19

Plan B –August 2020 (25% reduction)

For the Academic Year 2020-21, teachers can give the following activities for 'Self study', Worksheet solving', 'Projects' to the students.

The portion given for self study will not be there for evaluation.

Unit no.	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
1	1.4	Trace the dots.	9	Tracing in textbook, Self study	Easy to do at home.
1	1.4	Listen and repeat.	9	Video, worksheet, Self study	Repeated on page no.10
2	2.2	Trace the dots.	15	Tracing in textbook, Self study	Easy to do.
3	3.3	Practise the same question.	23	Parents' mobile, worksheet	Self study
3	3.4	2. Colour the words.	24	Colouring in textbook, Self study	Easy to do at home. Self study.
3	3.4	4. Trace the dots.	25	Tracing in textbook, Self study	Easy to do at home.
3	3.5	2. Listen, repeat and talk to your friends.	26	Parents' mobile, Self study	Repeated on page no.31
3	3.6	Join the dots, colour the picture.	27	Tracing in textbook, Self study	Draw and colour. It is an opportunity for creativity.

5	5.5	Look at the pictures. Listen, repeat and use.	43	Parents' mobile, worksheet, Self study	Repeated on page no.22
5	5.9	Trace the dots.	47	Tracing in textbook, Self study	Easy to do.
5	5.10	Join the dots and complete the pictures.	48	Tracing in textbook, Self study	Easy to do. It is an opportunity for creativity.
6	6.2	Actions	51	Parents' mobile, worksheet, Self study	Actions are repeated on page 15.
6	6.3	* Join the dots and complete the pictures and colour them.	52	Tracing in textbook, Self study	It is an opportunity for creativity.
7	7.6	* Join the dots, complete the picture and colour it.	64	Tracing in textbook, Self study	Draw and colour. It is an opportunity for creativity.
8	8.4	Draw the traffic signals and tell what they are saying.	68	Parents' mobile, Self study.	Draw with fun. Easy to do at home.
8	8.7	* Join the dots, complete the picture and colour it.	71	Tracing in textbook, Self study	Easy to do.
8	8.8	We Like Cooking	72	Parents' mobile, worksheet, Self study.	Actions are repeated on page no.67.

Note:- Teacher can use supplementary material like e- resources, worksheets, projects, home-work, etc. to deal with the 'Selfstudy' portion.
For E-resources refer 'Diksha App'.

My English Book Two (Standard Two)

Total Units:- 4

Total Activities:- 44

Learning Outcomes:-16

Plan B - August 2020 (25% reduction)

For the Academic Year 2020-21, teachers can give the following activities for 'Self study' to the students.

Unit no.	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
One	1.4	Let's Revise	5	Self study	Revision
	1.5	Fun with Alphabet	6 and 7	Self study	Revision
	1.6	Activity Time (a) Write the first letter of the picture's name in it. Riddle (b) Look, liste and guess.	8	Self study	Revision

	1.9	<p>Learning Letters</p> <p>(a) Listen carefully and learn to play the following games with letter cards.</p> <p>(b) Look at the pictures. Tell their names. Identify the first letter of the pictures. Match the letters with the pictures.</p> <p>(c) Trace and write the following letters. (from A to G)</p>	12 and 13	Self study	<p>(a) This activity is for practice.</p> <p>(b) This activity is for practice.</p> <p>(c) Tracing activity Easy to do at home.</p>
Two	2.6	<p>Learning Letters</p> <p>(a) Match the following letters with their pictures.</p> <p>(b) Trace and write the following letters. (from H to N)</p>	24 and 25	Self study	<p>(a) This activity is for practice.</p> <p>(b) Tracing activity Easy to do at home.</p>
Three	3.9	<p>Learning Letters</p> <p>(a) Look at the picture. Encircle the first letter of the pictures' name.</p> <p>(b) Trace and write the following letters. (from O to T)</p>	44 and 45	Self study	<p>(a) This activity is for practice.</p> <p>(b) Tracing activity Easy to do at home</p>
Four	4.6	<p>Learning Letters</p> <p>(a) Match the letters with the pictures.</p> <p>(b) Trace and write the following letters (from U to Z)</p>	57 and 58	Self study	<p>(a) Revision</p> <p>(b) Tracing activity Easy to do at home.</p>

Note:-

- (1) The activities have been given for self study and will not be considered for evaluation.
- (2) Learners are able to do all activities themselves as they have developed these competencies in Standard One itself.
- (3) LO's will not be disturbed by this plan.
- (4) Teachers can use supplementary materials like E-resources, Worksheets, Projects, Home work, etc. to deal with the 'Self study' portion.
- (5) For E-resources, refer 'Diksha App'.

My English Book Three (Standard Three)

(Reduction Plan B)

Total Units:- 6

Total activities:- 67

Learning Outcomes:-22

Plan B August 2020 (25% reduction)

(Without omitting any content we can provide some activities for self study

Activities should be given for Self Study and Home Work)

*** The portion given for self study will not be there for evaluation.**

Unit No	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
1	1 - 3	Spot the letter in the words. Join the same letters with a line. (b c p t)	6	Writing in textbook.	Self Study
1	4	Read the name of the letter. (b c p t)	7	Home study	Self study
1	5	Trace the letter with your finger. Trace it with a pencil. Copy the letter in your notebook. (b c p t)	7	Writing activity in a notebook.	Students can do this activity at home.
1	2	Join the same letters with a line. (d f m n)	12	Writing in textbook.	Self Study
1	4	Read the name of the letter. (d f m n)	13	Home study	Self study
1	5	Trace the letter with your finger. Trace it with a pencil. Copy the letter in your notebook. (d f m n)	13	Writing activity in a notebook.	Students can do this activity at home.

2	2	Read the name of the letter. (a e i)	22	Home study	Self Study
2	3	Trace the letters. Copy the letter (a e i)	22	Writing activity in a notebook.	Students can do this activity at home.
2	2	Read the name of the letter. (o u)	23	Home study	Self Study
2	3	Trace the letters. Copy the letter. (o u)	23	Writing activity in a notebook.	Students can do this activity at home.
2	3	Read the name of the letter. (h l r s)	29	Home study	Self Study
2	4	Trace the letter with your finger. Trace it with a pencil. Copy the letter in your notebook. (h l r s)	29	Writing activity in a notebook.	Students can do this activity at home.
3	5	Read the name of the letter. (g j k q)	39	Home study	Self Study
3	6	Trace the letter with your finger. Trace it with a pencil. Copy the letter in your notebook. (g j k q)	39	Writing activity in a notebook	Students can do this activity at home.
3	2 3	Read the name of the letter. (v w) Trace the letter with your finger. Trace it with a pencil. Copy the letter in your notebook. (v w)	44	Writing activity in a notebook	Students can do this activity at home.
3	2	Read the name of the letter. (x y z)	45	Home study	Self Study
3	3	Trace the letter with your finger. Trace it with a pencil. Copy the letter in your notebook. (x y z)	45	Writing activity in a notebook	Students can do this activity at home.
4	1	Look, listen and read the letters. (Capital Letters 1)	52	Home study	Self study
4	2	Look, say and copy the letters in the proper order. (Capital Letters 2)	53	Writing activity in a notebook.	Home Work
6		Copy the following words.	80	Writing activity in a notebook.	Home work
6	2	Work to do at Home -Project	87	Practical work	Home work

My English Book Four (Standard Four)

Total Units:- 6

Learning Outcomes:-23

Plan B (25% reduction)

For the Academic Year 2020-21, teacher can give following activities for 'Self study' to the students.

* The following activities have been for self study and will not be considered for evaluation.

Unit no.	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
One	1	Read aloud the names of the letters on the cards.	4	Self Study	Revision work
	4	Use the letter cards to form words.	5	Self Study	Student can do this activity at home.
	6	Write down your name. Write a word beginning with each letter in your name.	5	Self study	Easy to do at home.
	2	Find all the three- letter words and copy them in your notebook.	6	Self Study	Easy to do at home.
	3	Read aloud and remember. Copy the sentences in your notebook.	8	Self Study	Easy
	4	Look at the pictures. Read the words and write 'one' or 'many'.	8	Self Study	Easy to do at home.
	2	Tell other words that rhyme with the following words.	15	Self Study	Learnt in previous Standard.

Two	2	Find these words and copy them down.	16	Self Study	Easy to do at home.
	2	Read the following words aloud and copy them in your notebook.	20	Self Study	Easy
	3	Read aloud the following phrases.	20	Self Study	Easy to do independently.
	*	Find words to complete the following chart and write them in the proper place.	20	Self study	Easy to do at home.
	2	Make a list of as many things as you can using the table below.	23	Self Study	Students can do this activity at home.
	3	Make a shopping list that has 10 things in it.	23	Self Study	Students can do this activity at home.
	3	Read the following words. From the lesson, find rhyming words for each.	28	Self Study	Easy to do at home.
	4	List the names of all the body parts in this play.	28	Self Study	Easy
	*	Collecting English Words.	32	Self study	Project
	Three	*	Copy any poem of your choice in good handwriting and draw suitable pictures for it.	33	Self study
	1	Find the following words in the table. Think of other words you know that rhyme with the following words. Write down the rhyming words. (1) all (2) met (3) cock	34	Self study	Easy to do at home.
	2	Find and copy the names of birds and animals.	34	Self study	Easy to do at home.

	5	Find the words that have: 1- o, 2-ck, 3-ng, 4-d, 5-se, 6-ea, 7-ou.	34	Self Study	Easy
	2	Make a list of things in your classroom.	40	Self Study	Learnt in previous Standard.
	3	List ten things you see at home.	40	Self Study	Students can do this activity at home.
	*	Listen to the time and mime what Namita does at that time.	47	Self study	Easy to do at home.
Four	2	Find words that end with : (1) ing, (2) d.	50	Self Study	Easy to do at home.
	4	Find the smaller words in these words: (1) does (2) creamy (3) carrying (4) golden	50	Self Study	Easy to do independently.
	*	English word we use. Make a list of English words you use in Marathi when you talk about the following.	57	Self Study	Project
Five	2	Change the letters in the following words and make a new word.	64	Self Study	Easy to do at home.
	3	Find the smaller words in these bigger words.	64	Self Study	Easy to do at home.
	2	Find other short sentences in the book and try to change them.	65	Self study	Example is given in the textbook.
	2	Find the words that show things and actions.	66	Self Study	Example is given in the textbook.
	3	Read the following sentences. Add a suitable word from the table to the sentence and say it again. Write down the sentence.	66	Self Study	Example is given in the textbook.
	2	Read the following words and write at least one sentence about each.	70	Self study	Learnt in previous Standard.

	*	Draw a picture of the sky and write the names of the things you show in the picture.	73	Self study	Draw and colour. It is an opportunity for creativity.
Six	1	Note the following marks. From this book, find at least 5 examples of each of the following. (1) Sentences that end with ? (2) Sentences that end with ! (3) Sentences that end with . (4) Words that have ' .	77	Self Study	Open ended, easy to do at home.
	3	Draw pictures to show the following. (1) stem (2) branch (3) trunk (4) bush (5) leaf (6) thorn	79	Self Study	Draw and colour. It is an opportunity for creativity.
	2	Find and write the words that contain the following words.	81	Self study	Easy to do at home.
	3	Find the words that tell us about numbers.	81	Self study	Easy to do at home.

Note:- Teacher can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, home work, etc. to deal with the 'Self study' portion.

For e-sources, refer 'Diksha App.'

My English Book Five Standard Five

Total Units: - 6

Total Activities: - 49

Learning Outcomes: - 24

Plan B (25% reduction)

For the Academic Year 2020/21, teachers can give the following activities for ' Self study', 'Worksheet Solving' . 'Projects' to the students.

Unit no.	Activity no.	Name of the Activity	Page no.	Method of Execution	Reason
01	01	'A' to 'Z'	02	Revision activity of vocabulary	Student can easily do at home.
	02	Alphabet	03	Writing	Revision activity
	02	Listen to the story again and note down the words that begin with 'w'.	06	Writing activity	Guided writing
	05	Make a big chart of numbers 1 to 100 written in words.	07	Writing activity	Project /Easy to do at home.
	07	Vanishing Sentences	08	Reading	Easy to do at home.
	01	Talking about Things -1	09	Reading	Revision activity

	02	Talking about Things -2	12	Framing sentences.	Revision activity
02	04	Copy the names of months. Write these names in Marathi.	15	Ditto writing	Very easy.
	02	Read the words. Say what's wrong with these people. Write down your answers.	21	Writing	Easy to do at home.
	04	Using your own ideas make and write at least 3 other phrases like the following.	24	Writing	Guided writing
	05	Fill in the appropriate dates and days.	25	Guided writing	Students can do at home.
	08	Complete the following using any suitable options from those given below.	25	Writing	Guided writing
	04	Match the actions and their meaning. Write the appropriate speech near each picture.	27	Writing	Picture reading
	02	Write your friend's profile.	29	Project	Easy to do at home.
	01	More than a Hundred words	30	Project	Personal project
03	02	Find and label the following in the picture.	31	Scanning activity	Easy to do individually.
	02	Read and remember.	33	Reading	Student can do individually at home.
	04	Complete the following sentences using your ideas.	34	Writing	Open ended
	03	Write 'good health' and 'hygiene' messages on big sheets of paper.	37	Writing	Creative writing

	03	Read the story and fill in the blanks.	41	Writing	Guided writing
	06	Read aloud and copy.	42	Writing	Ditto writing
	02	Write down these pairs of rhyming words.	43	Writing	Easy to do at home.
	01	Pen-friend Profiles	45	Project	Easy to do at home.
04	04	List all the action words from the poem and add other action words to the list.	48	Writing	Student can do easily at home.
	05	Try to make as many meaningful sentences as possible using the table.	48	Guided writing	Easy to do at home.
	06	Read the following words at a glance and complete the phrase.	48	Writing	Revision activity
	01	Collection of English texts.	50	Project	Student can do easily at home.
	03	Draw maps of any two of the following using the shapes.	52	Writing	Guided writing
	05	Match the three columns and rewrite table given below.	55	Writing	Guided writing
	02	Read what they are saying when they make that sound.	59	Oral work	Easy to do at home.
	03	Rewrite the lines as shown.	59	Writing	Ditto writing
05	06	Start a collection of 'opposite' words.	65	Project	Student can do easily at home.
	02	Use the play for 'play reading' performance.	69	Project	Easy to do at home.
	04	Using the useful expressions make a paper boat.	71	Project	Student can do at home.
	03	Find the English names of other planets, in the Solar System and write at least 2 sentences.	73	Guided Writing	Student can use Internet at home, for this purpose.

	02	Make as many meaningful sentences as you can.	74	Writing	Guided writing
06	01	Question Bank	78	Project	Based on previous knowledge.
	03	List the following from the passage.	78	Writing	Easy to do at home.
	04	Rearrange the following events in the proper order. Use the points to make a chart of the life-sketch of George Washington Carver.	78	Writing	Student can do at home.
	05	Write a note on Carver in your mother tongue.	78	Project	Student can do individually at home.
	02	Write a short note on Money in your mother tongue.	82	Project	Student can do individually.
	03	Find the meanings of the following from dictionary.	83	Reading	Student can do at home.

My English Book Six (Standard Six)

Syllabus Reduction for the Academic Year 2020-21

Plan B 25% Syllabus to be cut short

Unit	Lesson no.	Name of the lesson	Pages		Details of Omitting of Content	Method of Execution	Activities to be Conducted	Reason for omitting, instructions and note
			From	To				
2	2.4	The Mouse Merchant	37	39	Story (Entire Text)	Self study	Activities 3, 4,5,6 and 'Learning about Language' activities should be conducted in the class.	The students should use the online audio visual material and other e-learning resouces like - <i>Diksha app</i> material for the support.
	2.6	How Glass is Made	44	46	Informative (Entire Text)	Self study	<i>Learning about Language'</i> activities given on page 47 should be conducted in the class.	The teachers should give the listening exposure to the students.
	2.7	Ad 'wise' Customers	50	51	'What the ad says' (Pages 50 and 51)	Self study	Activities on page 48 and 49 should be conducted. (What the ad says)	The topics given for self study should not be asked for the evaluation.
3	3.2	The Magic Herb	56	58	Story (Entire Text)	Self study	Activities given on page no. 59 (5.Timeline and	

							<i>Learning about Language)</i> should be conducted in the class.	
4	4.7	Play by Day and Night	104	104	Poem (Entire Poem)	Self Study	-	

My English Book Seven

Syllabus to be cut short for the Academic Year 2020-21

Plan B 25%

Unit no.	Lesson no.	Name of the Lesson	Page no.	Type	Method of Execution	Activities to be Conducted	Support
1	1.4	Journey to the West	18,19,20,21	Prose	This text should be given for self study.	<ul style="list-style-type: none"> • Warming Up (Page 17) • English Workshop -4,5,6 (Page 22) 	<p>The students should use the diksha app material for the support.</p> <p>The teachers should <i>play the audio recordings</i> of the stories and poems in order to give the listening exposure to the students.</p>
2	2.4	Putting together a Class Magazine	50,51	Activity prose	Students can learn activity with the help of e-learning material.	<ul style="list-style-type: none"> • Warming Up (Page 49) • English Workshop -1, 2 (Page 52) • Language Study (Page 53) 	
2	2.5	Windy Lines	54	Quotations: Poetry	Enjoying the quotations by reading them at home.	-	
3	3.5	The Red-headed League	77,78,79,80 (Part 1) 82, 83, 84, 85, (Part 2)	Prose	This story should be given for self study.	<ul style="list-style-type: none"> • Language Study (Page 81) • Live English (Page 86,87) <p>Activity : Live English! (a), (b), (c), (d), (e) Pages 86, 87</p>	

4	4.3	Chasing the Sea Monster	97, 98, 99, 100, 101	Prose	This text should be given for self study.	<ul style="list-style-type: none"> • Warming Up (Page 96) • English Workshop – 6 (Page 101) • Live English (Page 102,103) • Language Study (Page 104) 	
---	-----	----------------------------	-------------------------	-------	---	---	--

* **Please Note** : The topics given for self study should not be asked for 'the Summative Evaluation'.

* Though these texts will not be asked for the Summative Evaluation, the teachers should provide audio/ video material/ listening exposures to the students.

My English Book Eight

Syllabus to be cut short for the Academic Year 2020-21

Plan B 25%

Unit no.	Lesson no.	Page no.	To	Details of omitting of the Content	Support, instruction and note
1	1.4 Miss Slippery (Part 1 and Part 2) (Prose)	18	22	1.Text (Entire Prose) 2.English Workshop	This will not therefore be asked for evaluation. However, Warming up activities on page no 17 and Language Study activities from page no 23 and 24 should be considered for teaching in the class.
2	2.5 A Heroine of the Sea (Prose)	46	50	1.Text (Entire Prose) 2.English Workshop	This will not therefore be asked for evaluation. However, (1) Warming up activity on Page 45. (2) Language Study activities on Page 51 and (3) Word Play and Live English activities from page no 52 to 54 should be considered for teaching in the class.
4	4.1 The Vet (Poem)	77	79	The poem and all comprehension questions from English Workshop.	This will not therefore be asked for evaluation. However, Warming Up activity on page no 76 should be conducted in the class.

इयत्ता : पहिली

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
१	एक - अनेक	५	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
२	फरक ओळखा	६	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
३	एक ते नऊचा सराव	१७	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
४	मोज व योग्य संख्येभोवती कर	१८	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
५	चित्र नीट बघ	२०	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
६	आपल्या सवंगड्याच्या हातात असलेली वजाबाकी कर	३७	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
७	सुरवंटाच्या पाठीवर क्रमाने संख्या लिही	५८	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
८	सर्वात लांब - सर्वात आखूड	६६	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
९	सर्वात उंच - सर्वात ठेंगणा	६८	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
१०	दूर - जवळ	७०	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
११	डावा - उजवा	७१	-	संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या

अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे. कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

प्रधानी
प्र. वि. गणित

इयत्ता : दुसरी

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
१	चला हाताळूया भौमितिक आकार	४	-	त्रिमितीय आकार, घसरणे व घरंगळणे 'करून बघ' (ओळ क्र. ७ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
२	गंमत रेषेची	७	-	रेषा काढणे, आकार ओळखणे. संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
३	चला ओळखूया भौमितिक आकृत्या	८	-	द्विमितीय आकार 'खाली काही गमतीशीर कृती ...' (ओळ क्र. ६ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
४	संख्यांच्या जगात	९	-	१ ते १०० संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
५	बेरीज बिनहातच्याची	२४	-	दोन अंकी संख्यांची बेरीज संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
६	वजाबाकीने कमी करूया	२८	-	मागे मोजून वजाबाकी संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
७	संख्यावाचक (मूल्यवाचक) क्रमवाचक शब्द	४४	-	क्रमवाचक शब्द 'पहिला कोण आहे ?' (ओळ क्र. ५ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन

८	मिळवू चित्रातून माहिती	४६	-	निरीक्षण व वर्गीकरण संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
९	मिळवू चित्रातून माहिती	४७	-	निरीक्षण व वर्गीकरण संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
१०	ओळखूया नाणी - नोटा	५७	-	चला बाजारात जाऊया (रुपयांची बेरीज) संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
११	वजन करूया	६१	-	तराजूची ओळख संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन जादाची माहिती
१२	धारकता मोजूया	६३	-	विविध भांड्यांची धारकता संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
१३	माहितीचे व्यवस्थापन	६४	-	माहितीचे संकलन संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
१४	आकृतिबंध	६७	-	आकृतिबंध कृती	स्वयंअध्ययन
१५	पाढे तयार करूया	७५	-	पाढे संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

प्र. वि. गाणे

इयत्ता : तिसरी

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील / अभिप्राय / सूचना
१	भौमितिक आकृत्यांची ओळख	१	-	द्विमितीय आकार संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
२	संख्याज्ञान	५	-	१ ते ९९ संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
३	संख्याज्ञान	१४	-	चढता - उतरता क्रम 'संख्यांचा चढता क्रम व उतरता क्रम' (ओळ क्र. २१ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
४	बेरीज : बिनहातच्याची	२०	-	तीन अंकी संख्यांची बेरीज : उभी व आडवी मांडणी संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
५	वजाबाकी : बिनहातच्याची	२३	-	तीन अंकी संख्यांची बेरीज : उभी व आडवी मांडणी संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
६	गुणाकार	२८	-	७, ८, ९ चा पाढा ७, ८, ९ चा पाढा (ओळ क्र. १ ते ओळ क्र. १२)	स्वयंअध्ययन
७	गुणाकार	२९	-	गुणाकार सारणी	स्वयंअध्ययन

				'खालील सारणीत...' (ओळ क्र. १ ते ओळ क्र. १४)	
८	गुणाकार	३०	-	चित्रांवरून उदाहरणे संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन ऑनलाईन अभ्यास
९	नाणी व नोटा	३३	-	नोटांचे मूल्य संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन ऑनलाईन अभ्यास
१०	मापन	३८	-	लांबी 'खालील मोजणीचा अंदाज करा...' (ओळ क्र. १५ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
११	मापन	४२	-	आकारमान व धारकता 'खालील बाबींसाठी तुमच्या घरी...' (ओळ क्र. १३ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
१२	आकृतिबंध	४४	-	आकृतिबंध पूर्ण करणे संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन ऑनलाईन अभ्यास
१३	आकृतिबंध	४६	-	फरशांची जुळणी संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
१४	वजाबाकी : हातच्याची	५८	-	वजाबाकी : उभी मांडणी 'वजाबाकी करा' (ओळ क्र. १९ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
१५	गुणाकार	६२	-	चौकट पद्धत (२ अंकी x १ अंकी) 'चौकटींचा उपयोग करून' (ओळ क्र. १८ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन
१६	गुणाकार	६३	-	चौकट पद्धत (२ अंकी x २ अंकी)	स्वयंअध्ययन

				'गुणाकार करा' (ओळ क्र. ९ पासून शेवटपर्यंत)	
१७	दिनदर्शिका	७७	-	पूर्ण वर्षात वय मोजणे संपूर्ण पान	स्वयंअध्ययन
१८	अपूर्णांक	८०	-	पूर्ण, अर्धा आणि पाव भाग 'खालील चित्रांमधील पाव भाग रंगवा' (ओळ क्र. ७ पासून शेवटपर्यंत)	स्वयंअध्ययन

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

प्र. वि. गाणे

इयत्ता : चौथी
विषय : गणित
(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
१	1. भौमितिक आकृत्या	6	-	भौमितिक आकृत्या : शिरोबिंदू, बाजू, खालील आकृत्याचे निरीक्षण करून तक्ता पूर्ण करा. (वरून ओळ 1 ते 6) (संपूर्ण तक्ता)	स्वयंअध्ययन
२	2. संख्याज्ञान	7	-	तीन अंकी संख्या :उजळणी (खालील उदाहरणे सोडवा) वरून ओळ 1 ते 13	स्वयंअध्ययन
३	3. बेरीज	18	-	उजळणी (वरून ओळ 1 ते 12)	स्वयंअध्ययन
४	4. वजाबाकी	23	-	उजळणी (वरून ओळ 1 ते 18)	स्वयंअध्ययन
५	5. गुणाकार :भाग 1	29	-	उजळणी (वरून ओळ 1 ते 16)	स्वयंअध्ययन
६	6. भागाकार : भाग 1	32	-	उजळणी: वरून ओळ 1 ते 20 आणि शेवटचा तक्ता(संपूर्ण पृष्ठ)	स्वयंअध्ययन
७	8. कालमापन	43	-	घड्याळवाचन :उजळणी: संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
		45	-	दिनदर्शिका :उजळणी वरून ओळ 1 ते 9	स्वयंअध्ययन
८	9. शाब्दिक उदाहरणे , बेरीज -वजाबाकी	47	-	स्वाध्याय उदा .2 व 5	स्वयंअध्ययन
		48	-	स्वाध्याय उदा . 3	स्वयंअध्ययन
		49	-	स्वाध्याय उदा .4	स्वयंअध्ययन
		50	-	स्वाध्याय उदा 1 मधील 4, 5 व 7	स्वयंअध्ययन

९	12.परिमिती व क्षेत्रफळ	71	-	स्वाध्याय उदा. 1 मधील उपप्रश्न 4	स्वयंअध्ययन
१०	13.गुणाकार भाग -2	77	-	स्वाध्याय उदा . 7, 8	स्वयंअध्ययन

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

प्र. वि. माणे

इयत्ता : पाचवी

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
1	2. संख्याज्ञान	3	-	उजळणी, उदाहरणसंग्रह.2संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
		8	-	उदाहरणसंग्रह6 : 2. मधील उदा.3 व 4	स्वयंअध्ययन
2	3.बेरीज व वजाबाकी	10	-	बेरीज -उजळणी, उदाहरणसंग्रह 7(वरून ओळ 1 ते 9)	स्वयंअध्ययन
		11	-	उदाहरणसंग्रह 8 : उदा. 5,6 व 9	स्वयंअध्ययन
		11	-	उदाहरणसंग्रह 9 : उदा .4व 5व वजाबाकी उजळणी	स्वयंअध्ययन
		12	-	उदाहरणसंग्रह 10 : संपूर्ण उदाहरणसंग्रह	स्वयंअध्ययन
		13	-	उदाहरणसंग्रह 12 : उदा .4	स्वयंअध्ययन
3	4. गुणाकार व भागाकार	16	-	उदाहरणसंग्रह 14 : उदा .3,5,6,10	स्वयंअध्ययन
4	5. अपूर्णांक	26	-	उदाहरणसंग्रह 19 : उदा.3,6,7,8,11,13	स्वयंअध्ययन
		27	-	उदाहरणसंग्रह 20 : उदा.2,3,4,7,9	स्वयंअध्ययन
		28	-	उदाहरणसंग्रह 21 : उदा.2,3,4,5	स्वयंअध्ययन
		32	-	उपक्रम संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
		33	-	चतुर कवी संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
5	6.कोन	34	-	उजळणी (वरून ओळ क्र.1 ते 4)	स्वयंअध्ययन

		39	-	उपक्रम - घडी पद्धतीने काटकोन (वरून ओळ क्र.1 ते 8)	स्वयंअध्ययन
6	7. वर्तुळ	41	-	त्रिज्या, जीवा, व्यास, वर्तुळ काढणे - संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
		43	-	पडताळा -2 संपूर्ण	स्वयंअध्ययन
7	8. विभाज्य आणि विभाजक	51	-	मूळसंख्या शोधण्याची आणखी एक रीत	स्वयंअध्ययन
8	10. कालमापन	59	-	उदाहरणसंग्रह43 : संपूर्ण उदाहरणसंग्रह	स्वयंअध्ययन
9	11.मापनावरील उदाहरणे	66,67	-	उदाहरणसंग्रह47 : उदा.10,14,15,19	स्वयंअध्ययन
		67	-	उपक्रम	स्वयंअध्ययन
10	12. परिमिती व क्षेत्रफळ	68	-	परिमिती : उजळणी, उदाहरणसंग्रह48 : संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
		69	-	उदाहरणसंग्रह48 : उदा.2	स्वयंअध्ययन
		70	-	उदाहरणसंग्रह49 : उदा.5,7,8	स्वयंअध्ययन
		71	-	क्षेत्रफळ : उजळणी (खालून ओळ क्र.1 ते 3)	स्वयंअध्ययन
		72	-	याप्रमाणे इतर ... हे लक्षात घ्या (वरून ओळ 1 ते 27) चौरसाच्या क्षेत्रफळाचे सूत्र ... येतो (खालून ओळ 1 ते 7)	स्वयंअध्ययन
		73	-	(2)5 सेमी...लक्षात घ्या पर्यंत (वरून ओळ क्र.1 व 2)	स्वयंअध्ययन
		74	-	शोधा म्हणजे सापडेल संपूर्ण चौकट	स्वयंअध्ययन
11	13.त्रिमितीय वस्तू व घडणी	77,78	-	घडणी दोन्ही संपूर्ण पृष्ठे	स्वयंअध्ययन
12	14.चित्रालेख	79	-	तक्त्यासह वरून ओळी 1 ते 13	स्वयंअध्ययन
		82	-	संपूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

प्र. वि. गणेश

इयत्ता : सहावी

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० – २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
1	भूमितीतील मूलभूत संबोध	2	-	हे करून पाहा कृती क्र. 2 (खालून ओळ क्र 4 व 5)	स्वयंअध्ययन
		5	-	ICT Tools or Links	For online study
		5	-	थोडी गंमत. (खालून ओळ क्र. 1 ते 9)	जादाची माहिती
2	कोन	6	-	जरा आठवूया, हे करून पाहा. (पूर्ण पान)	स्वयंअध्ययन
		9	-	जरा आठवूया, जाणून घेऊया ,हे करून पाहा .(पूर्ण पान)	स्वयंअध्ययन
		10	-	(2)दिलेल्या कोनाच्या मापाएवढे.....अंतर कंपासमध्ये घ्या.(खालून ओळ क्र 1 ते 13)	स्वयंअध्ययन
		11	-	कंपासमधील अंतर.....तपासून घ्या .(वरून ओळ क्र.1 ते 7)	स्वयंअध्ययन
		11	-	हे करून पाहा 1 व 2	स्वयंअध्ययन
		11	-	ICT Tools or Links	For online study
3	पूर्णांक संख्या	12	-	जरा आठवूया (वरून ओळ क्र.1 ते 4)	स्वयंअध्ययन
		14	-	गणित माझा सोबती :दोन्ही स्तंभ चित्रासहीत (वरून ओळ क्र.5 ते 8)	स्वयंअध्ययन
		15	-	गणित माझा सोबती :मैदानावर इसवीवय किती असेल ? (खालून ओळ क्र.1 ते 6)	स्वयंअध्ययन
		16	-	विद्यार्थ्यांने कालरेषेवर.....शतकामध्ये दाखवाव्यात.(वरून ओळ क्र.1 ते 4)	स्वयंअध्ययन

		20	-	पूर्णाकाचा खेळ (खालून ओळ क्र.1 ते 9)	जादाची माहिती
4	अपूर्णावरील क्रिया	21	-	जरा आठवूया	स्वयंअध्ययन
		26	-	सरावसंच 12 मधील 1.गुणाकार करा: (v) ते (viii) उदाहरणे	स्वयंअध्ययन
		28	-	रामानुजन चौरस	जादाची माहिती
		29	-	जरा आठवूया	स्वयंअध्ययन
5	दशांश अपूर्णांक	32	-	सरावसंच 15 मधील 2 मधील 4 व 6 उदाहरण	स्वयंअध्ययन
		32	-	सरावसंच 15 मधील 3 मधील 3 व 5 उदाहरण	स्वयंअध्ययन
		34	-	गणिती गंमत(खालून ओळ क्र.1 ते 9)	जादाची माहिती
		35	-	जरा आठवूया :शेजारील चित्राचेकशी दाखवता येईल.(पूर्ण पान)	स्वयंअध्ययन
6	स्तंभालेख	39	-	उदाहरण क्र.3,5,6,7	स्वयंअध्ययन
		39	-	ICT Tools or Links	For online study
		40 ते 42	-	पूर्ण प्रकरण	स्वयंअध्ययन
7	सममिती	40 ते 42	-	पूर्ण प्रकरण	स्वयंअध्ययन
8	विभाज्यता	43	-	जरा आठवूया	स्वयंअध्ययन
9	मसावी -लसावी	47	-	उदा.दुकानात.....धान्य भरता येईल(वरून ओळ क्र.1 ते 11)	स्वयंअध्ययन
		47	-	सरावसंच 24 : 1 मधील उदा.क्र.6 ते 10	स्वयंअध्ययन
		50	-	सरावसंच 25 : 1 मधील उदा.क्र.4 व 5 आणि 2 मधील उदा.क्र.3	स्वयंअध्ययन
		50	-	गणिती कोडे (खालून ओळ क्र.1 ते 9)	जादाची माहिती
10	समीकरणे	55	-	सरावसंच 27 : 4 मधील उदा.क्र.4,6,7,8	स्वयंअध्ययन
11	गुणोत्तर व प्रमाण	57	-	हे करून पाहा (खालून ओळ क्र.1 ते 8)	स्वयंअध्ययन

		59	-	सरावसंच 28 : 1 मधील उदा.क्र.4 ते 6	स्वयंअध्ययन
		59	-	सरावसंच 28 मधील उदा.क्र.4 व 5	स्वयंअध्ययन
		60	-	सरावसंच 29 मधील उदा.क्र.3,4,8,9	स्वयंअध्ययन
12	शेकडेवारी	63	-	उदा.खटावप्रमाण जास्त आहे.(वरून ओळ क्र.1 ते 13)	स्वयंअध्ययन
		64	-	सरावसंच 30 मधील उदा.क्र.4 ते 6	स्वयंअध्ययन
		64	-	गणिती गंमत	जादाची माहिती
13	नफा -तोटा	67	-	सरावसंच 31 मधील उदा.क्र.3,4,7	स्वयंअध्ययन
		69	-	सरावसंच 32 मधील उदा.क्र.3 व 6	स्वयंअध्ययन
		69	-	जाणून घेऊया:शेकडा नफा ,शेकडा तोटा:नफा किंवा10 रुपये असतो.	स्वयंअध्ययन
		70 ते 72	-	पान क्र.70 ते 72 पूर्ण भाग	स्वयंअध्ययन
14	बँक व सरळव्याज	74	-	आर्थिक व्यवहार व उपक्रम (पूर्णपान)	स्वयंअध्ययन
		76	-	सरावसंच 35 मधील उदा.क्र.3 व 4	स्वयंअध्ययन
15	त्रिकोण व त्रिकोणाचे गुणधर्म	78	-	हे करून पाहा (खालून ओळ क्र 1 व 2)	स्वयंअध्ययन
		79	-	हे करून पाहा :कृती क्र.2एक त्रिकोणाकृती कागदहा गुणधर्म अनुभवा. (वरून ओळ क्र 7 ते 10)	स्वयंअध्ययन
16	चौकोन	83	-	हे करून पाहा :दोन त्रिकोणाकृतीअसे समजू (खालून ओळ क्र 1 ते 2)	स्वयंअध्ययन
		84	-	आकृतीत....बेरीज किती होईल ? (वरून ओळ क्र.1 ते 3)	स्वयंअध्ययन
		85	-	हे करून पाहा:वर्गातील चारनावे लिहा. (खालून ओळ क्र 6 ते 9)	स्वयंअध्ययन
		86	-	ICT Tools or Links	For online study

		86	-	कापरेकर संख्या(खालून ओळ क्र 1 ते 12)	जादाची माहिती
		87	-	(1)गुण्याचा उपयोग करून(खालून ओळ क्र.1 ते 8)	स्वयंअध्ययन
		88	-	(2)कोनमापकाचा वापर करून (वरून ओळ क्र.1 ते 11)	स्वयंअध्ययन
		89	-	सरावसंच 39 मधील उदा.क्र.3	स्वयंअध्ययन
		89	-	रेषेबाहेरील बिंदूतून रेषेला लंब काढणे (1) कागदाला घड्या घालून (2) गुण्याचा उपयोग करून (वरून ओळ क्र.7 ते 23)	स्वयंअध्ययन
17	भौमितिक रचना	90	-	गुण्या रेषेवर.....हे तपासा (वरून ओळ क्र.1 ते 4)	स्वयंअध्ययन
		91	-	हे करून पाहा :एक आयताकृतीअसे दिसून येईल.	स्वयंअध्ययन
		92	-	सरावसंच 40 मधील उदा.क्र.4	स्वयंअध्ययन
		92	-	कार्ल गाऊसची युक्ती (खालून ओळ क्र.1 ते15)	जादाची माहिती

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

श्रीगो
प्रति गणेश

इयत्ता : सातवी

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील / अभिप्राय / सूचना
1	1. भौमितिक रचना	2	-	अधिक माहितीसाठी	ज्यादाची माहिती
		5	-	जरा डोके चालवा (खालून ओळ 1 ते 6)	स्वयंअध्ययन
		7	-	अधिक माहितीसाठीची चौकट	ज्यादाची माहिती
		10	-	ICT Tools or links ची चौकट	ऑनलाईन अभ्यास
2	3. मसावि लसावि	18	-	अधिक माहितीसाठीची चौकट	स्वयंअध्ययन
		19	-	जरा आठवूया (खालून ओळ 1 ते 5)	स्वयंअध्ययन
3	4. कोन व कोनांच्या जोड्या	29	-	उपक्रम वरून 15 वी ओळ	स्वयंअध्ययन
		33	-	ICT Tools or links ची चौकट	ऑनलाईन अभ्यास
4	5 . परिमेय संख्या व त्यांवरील क्रिया	38	-	अधिक माहितीसाठीची चौकट	ज्यादाची माहिती
		40	-	चला, चर्चा करूया (खालून ओळ 1 व 2)	स्वयंअध्ययन
5	6. घातांक	48	-	गणित माझा सोबती : विज्ञानात , खगोलशास्त्रात	ज्यादाची माहिती
		50	-	अधिक माहितीसाठी (भागाकार पध्दतीने वर्गमूळ) संपूर्ण चौकट	ज्यादाची माहिती
6	7. जोड स्तभांलेख	53	-	गणित माझा सोबती वर्तमानपत्र ...सादरीकरण व त्या खालील आकृत्या	स्वयंअध्ययन
		53	-	ICT Tools or links ची चौकट	ऑनलाईन अभ्यास
		54	-	गणिती गमंत ची चौकट(खालून ओळ 3 ते 8)	ज्यादाची माहिती

7	9. समप्रमाण व व्यस्तप्रमाण	63	-	उपक्रम	स्वयंअध्ययन
8	10. बँक व सरळव्याज	70	-	उपक्रम	स्वयंअध्ययन
		74	-	उपक्रम	स्वयंअध्ययन
9	11. वर्तुळ	75	-	जरा आठवू या कृती I, II, III	स्वयंअध्ययन
		79	-	ICT Tools or links ची चौकट	ऑनलाईन अभ्यास
10	12. परिमिती व क्षेत्रफळ	81	-	कृती I, II वरून ओळ 6 ते 12	स्वयंअध्ययन
		८६	-	गणिती गमंत ची चौकट	ज्यादाची माहिती
	13. पायथागोरसचा सिद्धांत	88	-	पायथागोरसच्या सिद्धांताचा पडताळा वरून ओळ 8 ते 22	स्वयंअध्ययन
		89	-	पायथागोरसच्या सिद्धांताचा पडताळा वरून ओळ 1 ते 6	स्वयंअध्ययन
		89	-	कृती : वरून ओळ 10 ते 13	स्वयंअध्ययन
11	15. सांख्यिकी	96	-	उपक्रम	स्वयंअध्ययन
		98	-	आई आणि प्रिया मधील संवाद वगळावा (खालून ओळ 1 ते 13 दोन्ही स्तंभ)	ज्यादाची माहिती

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ

नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

सुधागो
प्र. वि. गणेश

इयत्ता : आठवी

विषय : गणित

(शालेय वर्ष २०२० - २१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव / घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील / अभिप्राय / सूचना
1	1. परिमेय व अपरिमेय संख्या	1	-	जरा आठवू या, जाणून घेऊया (पूर्ण पान)	स्वयंअध्ययन
		2	-	वरून ओळ 1 ते 3 व सरावसंच 1.1	स्वयंअध्ययन
		6	-	उदाहरण 2 व 3 (ओळ क्र.14)	स्वयंअध्ययन
2	2. समांतर रेषा व छेदीका	9	-	समांतर रेषा व छेदीका यांच्यामुळे होणारे कोन व त्यांचे गुणधर्म, 'चला, चर्चा करूया' (पूर्ण पृष्ठ)	स्वयंअध्ययन
		12	-	उदाहरण क्र.5 अधिक माहितीसाठीची चौकट	स्वयंअध्ययन ज्यादाची माहिती
		13	-	रीत II : रचनेच्या पायऱ्या....ला समांतर आहे. (वरून ओळ क्र.1 ते 7)	स्वयंअध्ययन
3	3.घातांक व घनमूळ	14	-	जरा आठवूया (वरून ओळ 1 ते 11)	स्वयंअध्ययन
		17	-	जरा डोके चालवा ची चौकट	ज्यादाची माहिती
4	4. त्रिकोणाचे शिरोलंब व मध्यगा	21	-	'चला, चर्चा करूया' (खालून ओळ क्र.1 ते 4)	स्वयंअध्ययन
		22	-	हे करून पाहा चौकट	स्वयंअध्ययन
5	5. विस्तार सूत्रे	23	-	वरून ओळ क्र.5 ते 10(उदा.1 ते 5)	स्वयंअध्ययन
		25	-	कृती	स्वयंअध्ययन
6.	6. बैजिक राशींचे अवयव	30	-	सोडविलेले उदाहरण 4(वरून ओळ 6 ते 11)	स्वयंअध्ययन
		30	-	सरावसंच 6 .1 उदा. 6, 7, 8, 9	स्वयंअध्ययन

		33	-	सरावसंच 6.4 उदा .7, 8	स्वयंअध्ययन
7	7.चलन	36	-	सरावसंच 7.1 मधील उदा. 4	स्वयंअध्ययन
		39	-	सरावसंच 7.2 मधील उदा 5,6	स्वयंअध्ययन
		40	-	सरावसंच 7.3 मधील उदा .1	स्वयंअध्ययन
		41	-	जरा आठवू या (वरून ओळ 1 ते 6)	स्वयंअध्ययन
8	8. चौकोन रचना व प्रकार	50	-	सरावसंच 8.3मधील उदा 4,5,6	स्वयंअध्ययन
		51	-	जरा आठवूया , 'चला, चर्चा करूया' (वरून ओळ 1 ते 10)	स्वयंअध्ययन
9	9. सूट व कमिशन	52	-	अधिक माहितीसाठी ची चौकट	ज्यादाची माहिती
		53	-	सोडवून दिलेले उदा.3 पूर्ण	स्वयंअध्ययन
		55	-	सरावसंच 9.1मधील उदा 5,7	स्वयंअध्ययन
		59-60	-	संकीर्णप्रश्न संग्रह 1 : 59 व 60 पूर्ण पृष्ठ	स्वयंअध्ययन
11	10. बहुपदीचा भागाकार	61	-	जरा आठवूया (वरून ओळ 1 ते 7)	स्वयंअध्ययन
		63	-	सोडविलेले उदाहरण 3,4	स्वयंअध्ययन
		64	-	सरावसंच 10.1 मधील उदा 7,8,9,10	स्वयंअध्ययन
		66	-	सरावसंच 10.2 मधील उदा 2,3	स्वयंअध्ययन
12	11.सांख्यिकी	70	-	सरावसंच 11.1 मधील उदा 4	स्वयंअध्ययन
		72	-	सरावसंच 11.2 मधील उदा 4	स्वयंअध्ययन
13	12.एकचल समीकरणे	75	-	(वरून ओळ क्र.11 ते 17)	स्वयंअध्ययन
		77	-	सरावसंच 12.1मधील प्रश्न 1 मधील उदा. 4	स्वयंअध्ययन
		77	-	सरावसंच 12.1मधील प्रश्न 2 मधील उदा. 3,7,8,11	स्वयंअध्ययन

		80	-	सरावसंच 12.2 मधील उदा.7,8,9,10	स्वयंअध्ययन
14	13. त्रिकोणांची एकरूपता	81	-	जरा आठवूया (वरून ओळ क्र.1 ते 10)	स्वयंअध्ययन
		86	-	अधिक माहितीसाठी ची चौकट	ज्यादाची माहिती
15	14. चक्रवाढ व्याज	90	-	अधिक माहितीसाठी ची चौकट	ज्यादाची माहिती
		90	-	उपक्रम (खालून ओळ क्र.1 ते 2)	स्वयंअध्ययन
		93	-	सरावसंच 14.2 मधील उदा.6, 7, 8, 9, 10	स्वयंअध्ययन

कोरोना व्याधीने आपत्तीग्रस्त 2020 -21 वर्षासाठी बदल

या शैक्षणिक वर्षात अनेक शाळा पूर्ण दिवस चालू शकणार नाहीत, शिक्षकांना अध्यापनासाठी पुरेशा तासिका मिळणार नाहीत, म्हणून पाठ्यपुस्तकातील काही मजकूर अध्यापनातून वगळण्याचे ठरले आहे. हा मजकूर पाठ्यपुस्तकात अंतर्भूत आहे, म्हणजे तो त्या विषयाच्या अभ्यासासाठी उपयोगी आहेच. पण शिकवण्यास पुरेसा वेळ नाही, म्हणून तो विद्यार्थ्यांना स्वयंअध्ययनासाठी (For self study) सोडला आहे. २०२०-२१ या वर्षाच्या परीक्षांच्यासाठी त्यावर प्रश्न येणार नाहीत. पुढील वर्षाच्या अभ्यासासाठी किंवा स्पर्धा परीक्षांच्यासाठी, स्वयंअध्ययनास सोडलेला मजकूर उपयोगी असू शकेल. विद्यार्थ्यांनी त्याचा सवडीने अभ्यास करावा ही सूचना आहे.

अधीने
प्र. वि. माणिस

कक्षा :- पहली

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	२. वर्षा	४-५	बालगीत एवं कहानी	पूरी कविता एवं कहानी	सुनकर समझ सकते हैं।
२	६. बाजार	१२-१३	चित्रवाचन एवं संवाद	चित्र एवं पूरा संवाद	देखकर, सुनकर समझ सकते हैं।
३	अभ्यास - १	१९	उपयोजन	पूरी कृतियाँ	कृति स्वयं कर सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
४	१. वृक्ष बढ़ाओ	२२-२३	चित्रवाचन और बालगीत	पूरी कविता एवं चित्र	सुनकर गा सकते हैं।
५	५. मेरी पहचान	३०-३१	आरोग्य विषयक कृति	पूरी कृति	समझकर जोड़ियाँ मिला सकते हैं।
६	९. कागज की थैली	३८	कार्यानुभव कृति	पूरी कृति	थैली बना सकते हैं।
	तीसरी इकाई				
७	*सप्ताह के दिन	४१	पूर्वानुभव	पूरी कविता	सुनकर आकलन कर सकते हैं।
८	१. मेला	४२-४३	चित्रवाचन और कविता	पूरी कविता एवं चित्र	गा कर समझ सकते हैं।
९	अभ्यास - ३	५८-५९	उपयोजन	पूरी कृतियाँ	आकलन करते हुए लेखन कर सकते हैं।
	चौथी इकाई				
१०	४. छोटा ग्राहक	६६	संवाद	पूरा पाठ	सुनकर आशय समझ सकते हैं।
११	५. मिट्टी की माला	६७	उपक्रम कृति	पूरी कृति	उपक्रम कर सकते हैं।
१२	६. मैं हूँ कौन ?	६८	पहेली	पूरा पाठ	सुनकर मनोरंजन कर सकते हैं।
१३	८. वाचन कुटी	७०	जानकारी परक कहानी	पूरी कहानी	कालांश अधिक लगते हैं।

सूचना :- बड़ों की सहायता लें। स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

ज्ञानवा

कक्षा :- दूसरी

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/ पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	३. सच्चे मित्र	६-७	चित्रकथा	पूरी कथा	चित्र निरीक्षण कर आनंद ले सकते हैं।
२	७. चंदामामा	१४-१५	बालगीत	पूरा गीत	बड़ों की सहायता से कविता का आशय समझ सकते हैं।
३	८.परी	१६	अंतर बताओ	पूरा पाठ	अंतर बता सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
४	* ऋतुएँ	१९	पूर्वानुभव	पूरा गीत	आकलन कर सकते हैं।
५	६. जल्दबाजी	३०-३१	बाल कहानी	पूरी कहानी	कालांश अधिक लगते हैं।
६	८. बंदनवार	३४	उपक्रम कृति	पूरी कृति	पढ़कर बना सकते हैं।
	तीसरी इकाई				
७	१. हमें पहचानो	३८-३९	चित्रवाचन	पूरे चित्र	चित्र निरीक्षण करके दैनिक जीवन से जुड़ सकते हैं।
८	९. बधाई पत्र	५२	कृति	पूरी कृति	सरल है, विद्यार्थी स्वयं कर सकते हैं।
	चौथी इकाई				
९.	४. आओ मिलकर हँसे	६१	चुटकुले	पूरा पाठ	सुनकर मजा ले सकते हैं।
१०	७. जंगल में मंगल	६६-६७	संवादात्मक कहानी	पूरी कहानी	कालांश अधिक लगते हैं।

सूचना :- बड़ों की सहायता लें। स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

अपाठक

कक्षा :- तीसरी

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	३. गौरैया : मेरी सहेली	६ - ७	कहानी	पूरी कहानी	मनोरंजक कहानी, पढ़कर आनंद ले सकते हैं।
२	४. नाव	१५	कृति	पूरी कृति	घर में बना सकते हैं।
३	९. मैं तितली हूँ	१६ - १७	आत्मकथा	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं।
	दूसरी इकाई				
४	४. धरती की सब संतान	२४ - २९	संवाद	पूरा पाठ	पढ़कर ज्ञानार्जन कर सकते हैं।
५	१०. मीठे बोल	३४-३९	व्यावहारिक सृजन	पूरा पाठ	सरल है, पढ़कर समझ सकते हैं।
	तीसरी इकाई				
६	२. सही समय पर	४४-४५	कविता	पूरी कविता	आशय समझ सकते हैं।
७	३. बच्चे को दूध मिला	४६-४७	संवादात्मक कहानी	पूरी कहानी	सरल है, विद्यार्थी स्वयं समझ सकते हैं।
८.	९. पिता का पत्र, पुत्री के नाम	५६-५७	पत्र	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं।
	चौथी इकाई				
९.	९. चाचा चौधरी	७६-७७	निबंध	पूरा पाठ	पात्र परिचित है, आकलन कर सकते हैं।
१०	१०. कब -बुलबुल	७८-७९	जानकारी परक	पूरी कहानी	पूर्वानुभव के आधार पर पढ़ सकते हैं।

सूचना :- बड़ों की सहायता लें। स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

स्वास्थ्य

कक्षा :- चौथी

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/ पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	4. जायकवाड़ी बाँध	8-९	निबंध	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं ।
२	8. व्यायाम	१5	शारीरिक शिक्षण - कृति	पूरी कृति	प्रतिदिन घर में कर सकते हैं ।
३	९. समझदारी	१६-१७	चित्रकथा	पूरा पाठ	चित्र निरीक्षण द्वारा अपने तार्किक विचार से समझ सकते हैं ।
	दूसरी इकाई				
4	२. सीख	२4 -२5	कविता	पूरी कविता	पढ़कर आशय समझ सकते हैं ।
5	७. मेरे अपने	३4	उपयोजित लेखन	पूरी कृति	कालांश अधिक लगते हैं ।
६	८. पतंग	३5	कार्यानुभव - कृति	पूरी कृति	सरल है , विद्यार्थी स्वयं बना सकते हैं ।
	तीसरी इकाई				
७	4. स्वस्थ तन - स्वस्थ मन	48-4९	संवाद	पूरा संवाद	विषय दैनिक व्यवहार का है, स्वयं पढ़ सकते हैं ।
8	११. मीठे बोल	६०-६१	व्यावहारिक सृजन	पूरा पाठ	पढ़कर ज्ञानवर्धन कर सकते हैं ।
	चौथी इकाई				
९.	३.तीन मूर्तियाँ	६8-६९	कहानी	पूरी कहानी	रोचक है, स्वयं समझ सकते हैं ।
१०	९. पृथ्वी	७8-७९	पत्र	पूरा पत्र	पढ़कर आकलन कर सकते हैं ।

सूचना :- बड़ों की सहायता लें । स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें ।

रूपतक

कक्षा :- पाँचवीं

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ क्र	इकाई/ पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	३. असली गहने	७ - ९	कहानी	पूरी कहानी	सरल ,प्रचलित लोककथा पढ़कर समझ सकते हैं ।
२	७. शुभकामना कार्ड	१६	कृति	पूरी कृति	अपनी रुचिनुसार घर में बना सकते हैं ।
३	११. अनोखा यात्री	२४ - २६	हास्य कथागीत	पूरा पाठ	सरल है, पढ़कर आनंद ले सकते हैं ।
4	१३. बूझो तो जानें	३१	पहेली	पूरा पाठ	स्वयं बूझ सकते हैं ।
	दूसरी इकाई				
5	5. खूब पढ़ो - खूब खेलो	5३	संवाद	पूरा पाठ	दैनिक जीवन से जुड़ा है, पढ़कर समझ सकते हैं ।
६	७. आओ, आयु बताना सीखें	5८	भाषाई खेल	पूरा पाठ	ज्ञानवर्धक खेल, सहजता से खेल सकते हैं ।
७	११. गुनगुनाते चलो	६६ - ६८	कविता	पूरी कविता	कालांश अधिक लगते हैं ।
8	१5. खज्जियार - भारत का स्विट्जरलैंड	७७ - ८०	यात्रा वर्णन	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं ।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें ।

अपोलकाल

कक्षा :- छठी

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	३. आँखे मूँदो नानी	७-१०	कहानी	पूरी कहानी	पढ़कर आशय समझ सकते हैं ।
२	११. सार्वजनिक संपत्ति की सुरक्षा	३२-३५	निबंध	पूरा निबंध	कालांश अधिक लगते हैं ।
३	१३. घड़ी ने खोला राज	३९-४३	साहस कथा	पूरा पाठ	रोचक है , पढ़कर आकलन कर सकते हैं ।
४	१५. नीला अंबर	४८-५०	कविता	पूरी कविता	सरल है, आशय स्वयं समझ सकते हैं ।
	दूसरी इकाई				
५	६. हमारे परमवीर	७०-७२	जानकारी परक	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं ।
६	१०. दिनदर्शिका	८२	कृति	पूरी कृति	पढ़कर स्वयं कृति कर सकते हैं ।
७	१४. सारे जहाँ से अच्छा	९५-९८	संवाद	पूरा संवाद	ज्ञानवर्धक है, पढ़कर जानकारी समझ सकते हैं ।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें ।

ज्ञानवाला

कक्षा :- सातवीं

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	३. मुक्ति का प्रतिदान	६-१०	कहानी	पूरी कहानी	ज्ञानवर्धक है, पढ़कर समझ सकते हैं।
२	१०. (अ) दो गजलें (ब) एक मटका बुद्धि	३२-३४	गजल एवं संवाद	पूरा पाठ	मनोरंजक है, पढ़कर आकलन कर सकते हैं।
३	११. प्रगति	३५-३९	एकांकी	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं।
	दूसरी इकाई				
४	५. आलस का सुख	६५-६९	निबंध	पूरा निबंध	पढ़कर हास्य व्यंग्य समझ सकते हैं।
५	७. साक्षात्कार	७१-७५	साक्षात्कार	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं।
६	१३. धन्यवाद	९६-९९	कविता	पूरी कविता	सरल है, आशय समझ सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

शुभाक्षर

कक्षा :- आठवीं

विषय :- हिंदी बालभारती (प्रथम भाषा)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इकाई				
१	३. सेल्फी के शौक	१०-१४	वैचारिक निबंध	पूरा निबंध	पढ़कर आशय समझ सकते हैं।
२	६. महाप्राण निराला	२५-२८	संस्मरण	पूरा संस्मरण	सरल है, पढ़कर समझ सकते हैं।
३	११. मयूर पंख	४७-४८	पद	पूरा पद	कालांश अधिक लगते हैं।
	दूसरी इकाई				
४	२. चप्पल	५१-५७	मनोवैज्ञानिक कहानी	पूरी कहानी	मार्मिक है, पढ़कर समझ सकते हैं।
५	८. साहित्य की सच्चाई	७७-८२	भाषण	पूरा भाषण	कालांश अधिक लगते हैं।
६	११. परिवर्तन	९३-९६	गीतिनाट्य का अंश	पूरा पद्यांश	दैनिक जीवन से जुड़ा है, स्वयं समझ सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

अपाठक

कक्षा : पाँचवीं

विषय : हिंदी सुलभभारती (संपूर्ण) (शालेय वर्ष २०२० - २०२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	२. बूँदें	४	कविता	पूरी कविता	सुनकर आशय समझ सकते हैं।
२	७. बधाई कार्ड	११	कृति पाठ	पूरी कृति	उपक्रम कर सकते हैं।
३	१४. मैं सड़क हूँ	२०	आत्मकथा	पूरा पाठ	ज्ञान में वृद्धि कर सकते हैं। कालांश अधिक लगते हैं।
४	१५. व्यायाम	२१	कृति पाठ	पूरा पाठ	घर में कृति कर सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
५	२. जीवन	२४	गीत	पूरा गीत	गा सकते हैं।
६	३. भाई-भाई का प्रेम	२९	कहानी	पूरा पाठ	पढ़कर आनंद ले सकते हैं।
७	९. मुझे पहचानो	३४	गणितीय आकार	पूरा पाठ	देखकर, सुनकर समझ सकते हैं।
८	१०. मुझे जानो	३९	लेखन	पूरा पाठ	निरीक्षण करके आकलन कर सकते हैं।
९	१७. निरीक्षण	४४	उपक्रम कृति	पूरी कृति	सरल है, कृति कर सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

अपेक्षक

कक्षा : छठी

विषय : हिंदी सुलभभारती (संपूर्ण) (शालेय वर्ष २०२० - २०२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	६. मेरा अहोभाग्य	१४ - १७	संस्मरण	पूरा पाठ	ज्ञान में वृद्धि कर सकते हैं।
२	९. सोई मेरी छौना रे !	२३ - २५	लोरी	पूरी कविता	आकलन कर सकते हैं। कालांश अधिक लगते हैं।
	दूसरी इकाई				
३	३. कठपुतली	३३ - ३६	कहानी	पूरा पाठ	पढ़कर आशय समझ सकते हैं।
४	८. टीटू और चिंकी	४६ - ४९	कहानी	पूरा पाठ	रुचिनुसार पढ़कर आनंद ले सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसेसंबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

रूपाल

कक्षा : सातवीं

विषय : हिंदी सुलभभारती (संपूर्ण) (शालेय वर्ष २०२० - २०२१ हेतु)

अ.क्र	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	4. देहात और शहर	९ - १२	पत्र	पूरा पाठ	जानकारी पढ़कर आनंद ले सकते हैं। कालांश अधिक लगते हैं।
२	8. जीवन नहीं मरा करता है	२२ - २४	कविता	पूरी कविता	सरल है, गा सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
३	२. बेटी युग	२४ - ३०	कविता	पूरी कविता	कविता का आशय समझ सकते हैं।
4	६. चंदा मामा की जय	4० - 4३	एकांकी	पूरा पाठ	पढ़कर आकलन कर सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

रूपारका

कक्षा : आठवीं

विषय : हिंदी सुलभभारती (संपूर्ण) (शालेय वर्ष २०२० - २०२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	३. नाखून क्यों बढ़ते हैं ?	६ - ८	निबंध	पूरा पाठ	ज्ञान में वृद्धि कर सकते हैं।
२	४. गाँव - शहर	९ - १०	नवगीत	पूरी कविता	कविता का आशय समझ सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
३	६. अंधायुग	३९ - ४१	गीतिनाट्य अंश	पूरी कविता	आकलन कर सकते हैं। कालांश अधिक लगते हैं।
४	८. मेरा विद्रोह	४५ - ४९	कहानी	पूरा पाठ	रुचिनुसार पढ़कर आनंद ले सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों और व्याकरण को मूल्यमापन में ना पूछें।

अपातकाल

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	२. हवा	३	कविता	पूरी कविता	सुनकर आशय समझ सकते हैं।
२	७. बधाई कार्ड	८	कृति	पूरी कृति	उपक्रम कर सकते हैं।
३	१२. व्यायाम	१५	कृति	पूरी कृति	घर में कृति कर सकते हैं।
४	पुनरावर्तन १ एवं २	१७-१८	उपयोजन	पूरी कृति	पढ़कर ज्ञानवर्धन कर सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
५	३. खिचड़ी	२१	कहानी	पूरी कहानी	पाठ का आशय पढ़कर समझ सकते हैं।
६	७. मुझे पहचानो	२६	गणितीय आकार	पूरा पाठ	देखकर, सुनकर समझ सकते हैं।
७	८. मुझे जानो	२७	चित्र वाचन	पूरा पाठ	निरीक्षण करके आकलन सकते हैं।
८	१४. निरीक्षण	३४	उपक्रम कृति	पूरी कृति	सरल है, कृति कर सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों को मूल्यमापन में ना पूछें।

इपोत्काल

कक्षा : छठी

विषय : हिंदी सुगभभारती (संयुक्त)

(शालेय वर्ष २०२० - २०२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	४. (अ) आओ, आयु बताना सीखो (ब) महाराष्ट्र की बेटी	१०	गणित / अंतर बताओ	पूरा पाठ	देखकर सुनकर समझ सकते हैं।
२	७. मुन्नी रानी	१२-१४	लोरी	पूरी कविता	आकलन कर सकते हैं।
	दूसरी इकाई				
३	२. उपयोग हमारे	२०-२१	चित्रवाचन	पूरा चित्रवाचन	देखकर समझ सकते हैं।
४	३. स्वतंत्रता	२५-२७	कहानी	पूरी कहानी	पढ़कर आशय समझ सकते हैं।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों को मूल्यमापन में ना पूछें।

इपातका

कक्षा : सातवीं

विषय : हिंदी सुगभारती (संयुक्त)

(शालेय वर्ष २०२० - २०२१ हेतु)

अ.क्र	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/ कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	४. वार्षिकोत्सव	७-९	पत्र	पूरा पत्र	कालांश अधिक लगते हैं ।
२	७. कुछ पाकर देख	१५-१६	कविता	पूरी कविता	सरल है, गा सकते हैं ।
	दूसरी इकाई				
३	४. सोनू हाथी	२५-२८	एकांकी	पूरी एकांकी	पढ़कर आशय का आकलन कर सकते हैं ।
४	५ (अ) असली गवाह (ब) जीवन	२९-३०	कविता/कहानी	पूरी कविता/कहानी	सरल है, पढ़कर जानकारी प्राप्त कर सकते हैं ।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों को मूल्यमापन में ना पूछें ।

अपाठक

कक्षा : आठवीं

विषय : हिंदी सुगमभारती (संयुक्त)

(शालेय वर्ष २०२० – २०२१ हेतु)

अ.क्र.	इकाई/पाठ का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा/कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली इकाई				
१	५. सुनो और गुनो	१२-१३	आधुनिक दोहे	पूरे दोहे	दोहों का आशय समझ सकते हैं ।
२	७. हींगवाला	१७-२०	संवादात्मक कहानी	पूरी कहानी	कालांश अधिक लगते हैं ।
	दूसरी इकाई				
३	१. पंपासार	२३-२४	खंडकाव्य का अंश	खंडकाव्य का पूरा अंश	कालांश अधिक लगते हैं ।
४	३. आत्मनिर्भरता	२७-२९	वैचारिक निबंध	पूरा निबंध	पढ़कर आशय समझ सकते हैं ।

सूचना :- स्वयं अध्ययन के पाठों और उनसे संबंधित प्रश्नों को मूल्यमापन में ना पूछें ।

अपाठकाल

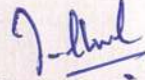
इयत्ता : तिसरी

विषय : परिसर अभ्यास

(शालेय वर्ष २०२०-२१ साठी फक्त)

अ. क्र.	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/ सुचना
१	४. दिशा आणि नकाशा	२१	--	● दिशा ओळखायला शिकूया मावळतो, ती पश्चिम दिशा.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे
		२३	--	माहीत आहे का तुम्हांला? पालकांच्या मदतीने ती पाहू शकता.	"
		२३	--	काय करावे बरे? तिला कोणत्या दिशेला जावे लागेल?	"
		२४	--	जरा डोके चालवा सावली कोणत्या दिशेला पडेल?	"
२	७. आपले गाव, आपले शहर	४०	--	सांगा पाहू कोणत्या (६) या गोष्टी ग्रामीण व शहरी भागांत पोहचवण्यासाठी कोणत्या साधनांचा वापर केला जातो?	"
		४१	--	सांगा पाहू चित्रासहित	"
		४३	--	सांगा पाहू आई त्यांच्याकडून काय घेत आहे?	"
३	९. पाणी नक्की येते कोठून?	५४	--	माहीत आहे का तुम्हांला : झरा कोठून येतो? यालाच आपण 'झरा' म्हणतो.	"
		५६	--	काय करावे बरे? चांगल्या सवयी तुम्ही त्यांना सुचवाल?	"

		५७	--	माहीत आहे का तुम्हांला ? काही ठिकाणी टँकरने आणले जाते.	"
४	२२. आपल्या गरजा कोण पुरवतात ?	१२७	--	सांगा पाहू ... मोठेपणी तुम्हांला काय व्हायला आवडेल ?	"
		१२८	--	माहीत आहे का तुम्हांला ? विविध उद्योग निर्माण झाले.	"
		१३१	--	माहीत आहे का तुम्हांला ? बिस्किट/पाव/खारी	"
		१३१	--	जरा डोके चालवा वस्तू कोणत्या कारखान्यात तयार होतात ? <input type="text"/>	"
		१३१	--	माहीत आहे का तुम्हांला ? व्यवसायांचा शोध घ्या.	"
५.	२४. आपले कपडे	१३९	--	जरा डोके चालवा या झाडांना पुन्हा पाने कधी येतात ?	"
		१४०	--	मी कोण ? ५. मी देशाच्या संरक्षणास सदैव तत्पर असतो.	"
		१४१	--	काय करावे बरे ? शूजच्या चित्रापर्यंत.	"

विशेषाधिकारी, भूगोल

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व
अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, 'बालभारती'
सेनापती बापट मार्ग, पुणे - ४११००४

इयत्ता : चौथी

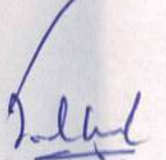
विषय : परिसर अभ्यास : भाग-१ (भूगोल)

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
1	३. साठवण पाण्याची	१६	--	करून पहा..... वाळायला वेळ लागण्यामागचे कारण काय?	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे
		१८	--	जरा डोके चालवा..... जलसाठ्यांना पाणी कुठून मिळते?	"
		१९	२	हे नेहमी लक्षात ठेवा..... पाण्याचा वापर केला पाहिजे.	"
2	६. अन्नातील विविधता	३६	--	जरा डोके चालवा..... याचे कारण काय असेल बरे?	"
		३८	--	जरा डोके चालवा..... ऋतूनुसार त्यांमध्ये विविधताही आढळते.	"
		३९	--	काय करावे बरे..... बनवले जाणारे वेगवेगळे पदार्थ सुचवा.	"
		४०	--	माहीत आहे का तुम्हांला, जरा डोक चालवा, हे नेहमी लक्षात ठेवा, आपण काय शिकलो..... महाराष्ट्र व शेजारील राज्यांतील विविध अन्नपदार्थ.	"
3	१०. वस्त्र	६१	--	करून पहा..... कडेला तुम्हांला काय दिसते ते पहा.	"
		६१	--	करून पहा..... काय होते ते नोंदवा.	"
		६२	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... स्वदेशी वस्तू वापरण्याचा संदेश दिला.	"

		६३	--	करून पहा..... त्या वेळेस ते अस्वच्छ होतात.	“
		६४	--	सांगा पाहू..... जुन्या कपड्यांचे काय होते, ते विचारा.	“
4	१३. दिशा व नकाशा	८२	--	सांगा पाहू..... (सोबत चा तक्त)	“
		८४	--	हे नेहमी लक्षात ठेवा..... हा त्यांचा मुख्य आधार आहे.	“
		८५	--	काय करावे बरे..... ते शोधण्यास त्यांना मदत करा. (सोबत चा नकाशा)	“
5	१४. नकाशा आणि खुणा	८६	--	करून पहा..... काळजीपूर्वक यादी तयार करा.	“
		८९	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... सोबत दाखवली आहे. ती पाहा.	“
		८९	--	जरा डोके चालवा..... नकामधील चूका शोधा व त्यांना ○ करा. (सोबत चा नकाशा)	“
		९१	--	काय करावे बरे..... रेल्वेगाडी, रेल्वेस्टेशन व शेत.	“
6	१५. माझा जिल्हा माझे राज्य	९२	--	करून पहा..... (५) झाडाच्या खोडाला मोठ्या फांद्या किती आहेत?	“
		९२	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... वाढ होऊन शहरे निर्माण झाली.	“
		९५	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... (६) राज्याच्या पश्चिमेस अरबी समुद्र आहे.	“
		९७	--	हे नेहमी लक्षात ठेवा..... त्यामुळे पर्यावरणाची हानी रोखता येईल.	“
		९८	--	करून पहा..... शेतीसाठी पाण्याची उपलब्धता अत्यावश्यक असते.	“
		१००	--	काय करावे बरे, जरा डोके चालवा..... की नैसर्गिक आहे, ते शोधा.	“

7	२२. वाहतूक व संदेशवहन	१३२	--	सांगा पाहू..... त्याबद्दल तुमच्या मित्रांशी, शिक्षकांशी चर्चा करा.	“
		१३३	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... उंचावरती जाण्यासाठी पालखी/डोली वापरतात.	“
		१३४	--	काय करावे बरे..... (१) घोडा (२) नळ (३) पालखी.	“
		१३५	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... प्राचीन काळी अशा प्रकारे संदेशवहन सुरू झाले.	“
		१३६	--	करून पहा..... त्यांच्या प्रतिक्रिया कशा असतात, ते पहा.	“
		१३८	--	काय करावे बरे..... त्यासाठी तिने कोणत्या साधनाचा वापर करावा असे तुम्हांला वाटते?	“
		१३८	--	माहीत आहे का तुम्हांला..... त्यामुळे चिमण्या आपल्या परिसरातून नाहीशा होत आहेत.	“

विशेषाधिकारी, भूगोल

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व
अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, 'बालभारती'
सेनापती बापट मार्ग, पुणे-४११००४

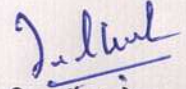
इयत्ता : पाचवी

विषय : परिसर अभ्यास (भूगोल)

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययनासाठी आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
	१. आपली पृथ्वी-आपली सूर्यमाला	---	---	---	---
	२. पृथ्वीचे फिरणे	---	---	---	---
	३. पृथ्वी आणि जीवसृष्टी	---	---	---	---
	४. पर्यावरणाचे संतुलन	---	---	---	---
	५. कुटुंबातील मूल्ये	---	---	---	---
	६. नियम सर्वांसाठी	---	---	---	---
	७. आपणच सोडवू आपले प्रश्न	---	---	---	---
	८. सार्वजनिक सुविधा आणि माझी शाळा	---	---	---	---
१	९. नकाशा : आपला सोबती	३९, ४०	२ १	सांगा पाहू! भूचरणा योग्य प्रकारे समजते?	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
२	,,	४१	१	माहीत आहे का तुम्हाला ? नकाशा हे त्याचे उदाहरण आहे.	,,
३	,,	४१	२	जरा डोके चालवा. त्याचे शीर्षक चौकटीत लिहा.	,,
४	,,	४२	१	सांगा पाहू! भारतीय सर्वेक्षण संस्थेने राखीव वने	,,
५	,,	४२	२	माहीत आहे का तुम्हाला ? राज्यातील डेहराडून येथे आहे.	,,
६	१०. ओळख भारताची	४७	१-२	नकाशाशी मैत्री लिहिलेली नावे कोणते क्षेत्र दाखवतात ?	,,
७	,,	४८	१-२	माहीत आहे का तुम्हाला ? अनेक ठिकाणी पहायला मिळतात	,,
८	,,	४९, ५०	१-२ १	नकाशाशी मैत्री या राज्यात कोणत्या मार्गाने पाठवाल ?	,,
९	११. आपले घर व पर्यावरण	५३	२	काय करावे बरे ? मार्ग काढण्यासाठी अजितने काय करावे ?	,,
१०	,,	५४	१-२	माहीत आहे का तुम्हाला ?माणसाच्या निवाऱ्यात काळानुरूप होत गेलेले बदल	,,
११	,,	५४	२	हे नेहमी लक्षात ठेवा. यांमुळे घराला घरपण येते.	,,
१२	,,	५६	१-२	माहीत आहे का तुम्हाला ? किनारी भागांत पाहायला मिळतात.	,,
१३	,,	५६	१	माहीत आहे का तुम्हाला ? रस्ते व उद्योग विकसित झाले.	,,

१४	„	५७	१	जरा डोके चालवा. वापर कशासाठी करतात ?	„
१५	„	५७	२	काय करावे बरे?उपायांबाबत वर्गात चर्चा करा.	„
	१२. सर्वांसाठी अन्न	---	---	---	---
	१३. अन्न टिकवण्याच्या पद्धती	---	---	---	---
१६	१४. वाहतूक	६८	१-२	करून पहा. त्रास कोणत्या प्रवासात जास्त जाणवला ?	„
१७	„	७०	१	सांगा पाहू! गावात लग्नाला जाण्यासाठी.	„
१८	„	७२	१	काय करावे बरे? ५) मोटारीने जाणे.	„
१९	१५. संदेशवहन व प्रसार माध्यमे	७४	१	सांगा पाहू! ते चेहऱ्यांखालील चौकटीत लिहा.	„
२०		७५	२	काय करावे बरे? ती कशी दूर होईल ?	„
२१		७६	१	माहीत आहे का तुम्हाला ? आपण तिला पाहू शकतो.	„
	१६. पाणी	-	-	-	-
२२	१७. वस्त्र आपली गरज	८२, ८३	१ १	सांगा पाहू! कोणते कपडे तुम्हांला घालावेसे वाटतात ?	„
२३	„	८३	२	जरा डोके चालवा. समस्या सोडवण्यास मदत करा.	„
२४	„	८५, ८६	२ १	करून पहा. अशा वयोगटांनुसार वर्गीकरण करा.	„
२५	„	८७	१	करून पहा. का बंद झाला हे जाणून घ्या.	„
	१८. पर्यावरण आणि आपण	---	---	---	---
	१९. अन्नघटक	---	---	---	---
	२०. आपले भावनिक जग	---	---	---	---
	२१. कामांत व्यस्त आपली आंतरेद्रिये	---	---	---	---
	२२. वाढ आणि व्यक्तिमत्व विकास	---	---	---	---
	२३. संसर्गजन्य रोग आणि रोगप्रतिबंध	---	---	---	---
	२४. पदार्थ, वस्तू आणि ऊर्जा	---	---	---	---
	२५. सामाजिक आरोग्य	---	---	---	---

 विशेषाधिकारी, भूगोल
 महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक मंडळ, पुणे

इतिहास व नागरिकशास्त्र विभाग.

इयत्ता : तिसरी

विषय : परिसर अभ्यास

(शालेय वर्ष २०२०-२१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव/घटक नाव	पृष्ठ क्र.	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
५.	काळाची समज	३०	माहीत आहे का तुम्हांला? इतिहास विषयाचा अभ्यास त्या वस्तूंचा काळ समजतो.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
		३१	माहीत आहे का तुम्हांला? चौदाव्या शतकात युरोपमध्ये ही घड्याळे भारतातही वापरात होती.	- -
६.	आपल्या गावाची ओळख	३४	करून पहा. तुमच्या गावाचे नाव याचा शोध घ्या.	- -
		३४	माहीत आहे का तुम्हांला? छत्रपती शिवाजी महाराज सुरत 'आष्टी-धोतरजोड्याची' म्हणून ओळखले जाते.	- -
		३५	शिवराम हरी राजगुरू हे 'राजगुरूनगर' असे नाव देण्यात आले आहे.	- -
		३५	माहीत आहे का तुम्हांला? संत गाडगे महाराजांचे मूळ नाव नाव अजरामर झाले आहे.	- -

अ.क्र.	प्रकरण नाव/घटक नाव	पृष्ठ क्र.	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		३६	माहीत आहे का तुम्हांला? बाजाराचे अनेक प्रकार आहेत. गावाची ओळख होते.	- -
		३७	काय करावे बरे? आठवडा बाजार जोडता येतो का?	- -
		३७	करून पहा. शेजारील चौकटीत व्यक्तीचे नाव दडलेले आहे. ते शोधा.	- -
१९.	माझी शाळा	११२	माहीत आहे का तुम्हांला? आपल्या देशात खूप पूर्वी पुण्यातून सुरुवात केली.	- -
		११४	माहीत आहे का तुम्हांला? सावित्रीबाई फुलेंच्या शाळेतील अशा गोष्टींवर भर होता.	- -
		११६	हे नेहमी लक्षात ठेवा. काही शाळांमध्ये प्रत्येक प्रशस्तिपत्रक देता येईल.	- -
		११७	माहीत आहे का तुम्हांला? १४ वर्षे वयाखालील गुन्हा ठरवण्यात आला आहे.	- -

अ.क्र.	प्रकरण नाव/घटक नाव	पृष्ठ क्र.	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
२०	आपले समूहजीवन	१२१	काय करावे बरे? नियमांमुळे भांडणतंटे तुम्हांला काय वाटते?	- -
		१२१	हे नेहमी लक्षात ठेवा. "एकएका साह्य धरू सुपंथ "	- -
२१.	समूहजीवनासाठी सार्वजनिक व्यवस्था	१२४	माहीत आहे का तुम्हांला? प्रत्येक गावासाठी एक गावांची मिळून गट ग्रामपंचायत बनते.	- -
		१२५	माहीत आहे का तुम्हांला? सुमारे चारशे वर्षांपूर्वी 'डाक व्यवस्था' म्हणत.	- -
		१२५	काय करावे बरे? नळांना तोट्या नसल्याने पाणी वाया जाते पाण्यासंबंधीच्या समस्येचे निराकरण तुम्ही कसे कराल?	- -

इयत्ता : चौथी

विषय : परिसर अभ्यास भाग-१

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
1	पाठ १७ – माझी जडणघडण	१०६	माहीत आहे का तुम्हांला ? सिंहाचा बघडा शिकार करायला कसा शिकतो ? माहीत आहे का तुम्हांला ? हाली रघुनाथ बरफ ... पुरस्कार देऊन गौरव करण्यात आला.	सदर भागाचे विद्यार्थ्यांनी स्वयंअध्ययन करावे. अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
		१०७	माहीत आहे का तुम्हांला ? बाबा आमटे ... प्रेरणादायी आहे ना ?	“ - ”
2	पाठ १८ : कुटुंब आणि शेजारात होत असलेले बदल	१११	माहीत आहे का तुम्हांला ? पक्षीसुद्धा स्थलांतर करतात. ... तरी त्यांना काही माणसासारखे कुटुंब नसते किंवा माणसासारखा शेजारही नसतो !	“ - ”

वसुधैव कुटुंबकम
२२/१२/२०२०

प्र. विशेषाधिकारी
इतिहास व नागरिकशास्त्र

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सूचना
		११२	माहीत आहे का तुम्हांला ? कामधंदा-रोजगारासाठी शाळेत प्रवेश दिला जातो.	“_”
3	पाठ १९ : माझी आनंददायी शाळा	११६	माहीत आहे का तुम्हांला ? आये.... मला पत्र आलं ! मुलांची शाळा ही आनंददायी शाळा झाली.	“_”
4	पाठ २० – माझी जबाबदारी आणि संवेदनशीलता	१२२	माहीत आहे का तुम्हांला ? आपल्या देशातील ‘दो बूँद जिंदगी के’ हे वाक्य कशाच्या संदर्भात आहे याची माहिती घ्या.	“_”
			माहीत आहे का तुम्हांला ? परदेशातील कंटाळा येईल ?	“_”
			माहीत आहे का तुम्हांला ? सुधा चंद्रन ... देशाचे नाव जगभरात पोहचवले आहे.	“_”
5	पाठ २१ : समूहजीवनासाठी व्यवस्थापन	१२८	माहीत आहे का तुम्हांला ? अभ्यासाचे व्यवस्थापन केले मात्र तेवढाच वेळ त्या-त्या गोष्टीसाठी द्या.	“_”

इयत्ता : पाचवी

विषय : परिसर अभ्यास भाग-१

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
1	पाठ ५ – कुटुंबातील मूल्ये	२४	२	वाचा व चर्चा करा. विचार करा.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
			२	विचार करा. कुटुंबातल्या निर्णयात ... आहे त्यावर आपले मत मांडा.	“_”
		२७	१	काय करावे बरे? काही कुटुंबांमध्ये करण्यास कधीच सांगितले जात नाही.	“_”
			२	हे नेहमी लक्षात ठेवा. प्रामाणिकपणामुळे अपव्यय टाळता येतो.	“_”
		२५	१	माहित आहे का तुम्हांला? २०११ साली सचिन तेंडुलकर मैदानातून पॅव्हेलियनमध्ये परतले.	“_”
2	पाठ ६ – नियम सर्वांसाठी	२८	२	करून पहा. आपल्या पालकांना.... यावर चर्चा करा. हे नेहमी लक्षात ठेवा. मुलगा व मुलगी... संधी मिळाल्या पाहिजेत.	“_”

वर्षाच्या अखेरीस

1

प्र. विशेषाधिकारी
इतिहास व नागरिकशास्त्र

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		३१	१ व २	माहीत आहे का तुम्हांला ? जातिभेद, स्त्री-पुरुष चांगले बदल घडवून आणण्यास कारणीभूत ठरले.	“_”
3	पाठ ७ - आपणच सोडवून आपले प्रश्न	३२	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? आपल्या राज्यात तंटानिवारणाला मदत करतात.	“_”
		३३	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? जगात शांतता नांदावी..... तर या संकेतस्थळाला भेट द्या.	“_”
		३४	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा. कुटुंबात, शाळेत, सामाजिक मूल्य बनते.	“_”
4	पाठ ८ : सार्वजनिक सुविधा आणि माझी शाळा	३७		वाचा व चर्चा करा. शाळाही समाजाच्या..... निर्माण होण्यास त्याची मदत झाली.	“_”
			२	करून पहा. एक दिवस..... वर्तमानपत्राच्या बालविभागाकडे पाठवा. हे नेहमी लक्षात ठेवा. शिक्षण, हा प्रत्येक मुला-मुलींचा मूलभूत हक्क आहे.	“_”

परिसर अभ्यास इयत्ता 3 री (विज्ञान) अभ्यासक्रम / पाठ्यक्रम रिडक्शन शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	कॉलम क्र	तक्ता / ओळ / चौकट	मजकूर	शेरा
1. आपल्या अवतीभोवती	2		चिमणी आणि रस्त्यात पडलेला दगड	आता आपणखूप काळजी घेतात.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	3		सांगा पाहू	तुमच्या परिसरातमाहीत आहेत?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
2. अबब! किती प्रकारचे हे प्राणी	7		सांगा पाहू	चित्रामधीलवैशिष्ट्ये सांगा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	9		सांगा पाहू	आपण.....का आवडत नाही?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	11		माहीत आहे का तुम्हांला ?	वटवाघळांना.....त्यांच्या गटात होतो.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
3. निवारा आपला आपला	15		सांगा पाहू	माजर.....जाह ? कावळे..... आहते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	16		स्वतः साठी निवारा असणारे प्राणी	पक्षांची घरटी.....एकसारखी नसतात.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	17		परिसरात आयाता निवारा शोधणारे प्राणी	काही प्रकारची.....निवारा शोधतात.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

8. आपली पाण्याची गरज	46		सांगा पाहू	होत ना अस !.....पाणी असते.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	50		करून पहा	एकाच.....पाण्याची गरज असते.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	51		माहीत आहे का तुम्हांला ?	पाणकणसारख्यावनस्पती आहेत.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
10. पाण्याविषयी थोडी माहिती	60		जरा डोके चालवा	तळ्यातले पाणी.....की ते वाहून जाईल ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	62		करून पहा	संपूर्ण	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
11. आपली हवेची गरज	67		करून पहा	एका पेल्यात.....रूपाने बाहेर पडली.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
12. आपली अन्नाची गरज	69		सांगा पाहू	आजार पणातती कशामुळे सुधारली ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	70		सजीवांचे अन्न वेगवेगळे	असे हिंस्र प्राणी.....बहूधा कोंबडे पळवून नेतात.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	71		१ ते ७ ओळी	पक्षांच्या खाण्यात हीकाय करतात ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
13. आपला आहार	76		माहीत आहे का तुम्हांला ?	पाणी भरणे.....गरजेचे असते.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

	77		सांगा पाहू	एकाच दिवशी.....मिळू शकत नाहीत.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
14. स्वयंपाक घरात जाऊ या	81		सांगा पाहू	काही अन्न पदार्थ का सोयीचे असते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	82		चवीतील फरक अनुभवा	२. दाणे भाजून चवीतील फरक कोणता ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
15. आपले शरीर	86		सांगा पाहू	तुमची मित्र मंडळी काय करत आहेत? शरीराचे कोणकोणते भाग ते वापरत..?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	88		सांगा पाहू	गुडघ्यात पाय न कसे विचाराल ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
16. ज्ञानेंद्रिये	93		कल्पना करा.	तुम्ही रस्त्याने गडगडाट ऐकू आला नसता तर..	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	93		सांगा पाहू	पूर्ण	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	95		जरा डोके चालवा	उन्हाळ्याचा फायदा काय ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	99		माहित आहे का तुम्हांला ?	पूर्ण	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	100		उपक्रम	अजिबात ऐकू न..... माहिती मिळावा.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

17. सुंदर दात स्वच्छ शरीर	101,102		सुभाषच्या आजोबांची गोष्ट	आमच्या आळीतील.....कवळीचे दात छान चमकत होते.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
23. वय जसेजसे वाढते.	133		सांगा पाहू	मोठ्या माणसांना..... कडेवर घ्यावे लागते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	135		माहीत आहे का तुम्हांला ?	बाळ मोठे.....लसी देणे गरजेचे आहे	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
25. अवतीभवती होणारे बदल	143		सांगा पाहू	सावली कशी दिसते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	144			सकाळी सूर्य.....आधी सावली कशी दिसते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	147		करून पहा	जिथून आकाश.....तसाच दिसतो का ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
	149		उपक्रम	रवंथ करणाऱ्या..... वहीत व्यवस्थित चिटकवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

परिसर अभ्यास इयत्ता 4 थी भाग 1 (विज्ञान) अभ्यासक्रम / पाठ्यक्रम रिडक्शन शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	कॉलम क्र	तक्ता / ओळ / चौकट	मजकूर	शेरा
1. प्राण्यांचा जीवनक्रम	1		सांगा पाहू	कुत्र्याची पिल्ले.....साम्य दिसते का ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	2		जरा डोके चालवा	कोंबडी आणि.....सारखेपणा आहे ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	5		माहीत आहे का तुम्हांला	स्वच्छ निवडलेले.....पाहायला मिळतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	6		उपक्रम	बिबळ्या कडवा.....रंगवा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
2. सजीवांचे परस्परांशी नाते	7		सांगा पाहू	परिसरातील अनेक.....५)काढीलीव	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	10		माहीत आहे का तुम्हांला	पाळीव प्राण्यांची.....शेतीसाठी वापरतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	12		माहीत आहे का तुम्हांला	म्हशीच्या पाठीवरआहे ना युक्ती ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
4. पिण्याचे पाणी	21		माहीत आहे का तुम्हांला	समुद्राचे पाणी बाहेर पडतो	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	21		करून पहा	एक मोठे भांडे.....तर काही बुडतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

	22		करून पहा	पहिल्या चंचूपत्रातल्या.....स्वच्छ धुवा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	26		इ. तक्ता भरा.	पाठातीलमाहिती त्यात मांडा	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
5. घरोघरी पाणी	28		सांगा पाहू	खालील चित्रात फायदे कोणते ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	29		करून पहा	एक प्लास्टिकची.....वाटता येते..	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	30		सांगा पाहू	घरातमिळतील ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
				रोज लागणारे.....मिळत असतील ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	33		सांगा पाहू	ही यंत्रे.....टँकर	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	35		उपक्रम	2) तुमच्या भागातीलनियोजन करतात ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
7. आहाराची पौष्टिकता	42		सांगा पाहू	आपल्या नेहमीच्या.....खाल्ले जाणारे पदार्थ घ्या.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	43		सांगा पाहू	संपूर्ण चित्र व त्यावरील प्रश्न	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

	46		जिभेची गमंत	नेहमीसारखी..... निरनिराळ्या चावी समजतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	47		मजेशीर खेळ	हा खेळ.....	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	48		खुणेने चव दाखवा.खेळ संपेल.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
9. हवा	57		सांगा पाहू	या चित्रात.....चालली आहेत.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	57		करून पहा	शाळेत येणाऱ्या.....कमी भार असतो.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
11. पाहू तरी शरीराच्या आत	68		सांगा पाहू	काचेच्या बरणीत.....असे का होते ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	70		माहीत आहे का तुम्हांला ?	अन्नाचा प्रवास..... एक भाग आहे.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	71		करून पहा	लवचिक प्लास्टिकपासूनबाहेर पडतो.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
12. छोटे आजार घरगुती उपचार	77		योग्य की अयोग्य	श्रीपती आणि.....मिळाले.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
13. नैसर्गिक आपत्ती	139		सांगा पाहू	पावसाळ्यात एकाएकी.....त्यांना काय म्हणतात ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

	143		माहीत आहे का तुम्हांला ?	मोठ्या शहरांमध्येमदत घेतली जाते.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
24. आपण परिसर धोक्यात आणत आहोत का ?	146		वरून पहिल्या चार ओळी	२० वर्षापूर्वीकुठे गेले असतील ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	148		माहिती मिळावा	1951साली.....लोकसंख्या किती होती ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	152		उपक्रम	राहट गाड्याची.....बनवा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

परिसर अभ्यास इयत्ता 5 वी भाग 1 (विज्ञान)अभ्यासक्रम / पाठ्यक्रम रिडक्शन शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	कॉलम क्र	तक्ता / ओळ / चौकट	मजकूर	शेरा
4. पर्यावरणाचे संतुलन	18	1	सांगा पाहू	जे सजीव प्रत्यक्ष ... की तेच होते ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	19	1	पर्यावरणातील सजीव व निर्जीव घटक	खालील चौकटीत ... चर्चा करा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	23	1	उपक्रम	आपल्या ... मिळवा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
12. सर्वासाठी अन्न	59	1	माहिती मिळवा	ज्वारीच्या ... कसे करतात ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	61	1	स्वस्त धान्य दुकानाला भेट	रेशनिंग व्यवस्था ... मिळतात ते पहा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	62	1	माहित आहे का तुम्हांला	सेंद्रीय शेती ... समावेश असतो.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	63	1	उपक्रम	आधुनिक ... भेट देऊन माहिती मिळवा.	मूल्यमापनातून वगळले.
13. अन्न टिकवण्याच्या पद्धती	64-65	1	सांगा पाहू	खाली दिलेल्या ... आपले अन्न दूर ठेवावे लागते.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

	67	1	माहीत आहे का तुम्हांला	आपल्या ... ठराविक भागांपासून मिळतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
14. वाहतूक	69	1	सांगा पाहू	चित्राचे निरीक्षण ... वनस्पतीचे स्वरूप	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	70	1	सांगा पाहू	पायी जाणे ... जाण्यासाठी	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	71	1	माहीत आहे का तुम्हांला	आजच्या आधुनिक ... जगभर फिरला.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
15. संदेश वहन व प्रसार माध्यमे	73	1	माहीत आहे का तुम्हांला	भारतात संदेशवहनासाठी ... ओळखले जातात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	74-75	1	सांगा पाहू	सोबतच्या ... शैक्षणिक	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
16. पाणी	77	1	थोडे आठवा	पाण्याने भरलेल्या ... काय करतात ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	77	1	सांगा पाहू	तुमच्या घरातील ... मिसळलेले असतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	80	1	माहिती मिळवा व चर्चा करा	तुमच्या परिसरात ... कसे केले जाते ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	81	1	उपक्रम	वर्तमानपत्रांत ... छायाचित्रे जमा करा.	मूल्यमापनातून वगळले

18 पर्यावरण आणि आपण	89	1	सांगा पाहू	विविध प्रकारचे ... व वर्गात लावा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	91	1	सांगा पाहू	वरील चित्रात ... याची वर्गात चर्चा करा.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	91	1	माहीत आहे का तुम्हांला	विविध प्रकारचे ... शास्त्रज्ञांचे मत आहे.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	92	1	बोलते व्हा ... चर्चा करा	आपल्याजवळ गरजेच्या ... पाणी, अन्न, वस्त्र	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	95	1	उपक्रम	पृष्ठ 89 वरील ... याची माहिती मिळवा.	मूल्यमापनातून वगळले.
19. अन्नघटक	96	1	करून पहा	साहित्य : ... रंग काळसर निळा होतो.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	96	1	माहीत आहे का तुम्हांला	आपण पिष्टमय ... इंधनाचे कार्य करते.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	98	1	जरा डोके चालवा	फरशीवर ... का करतात ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	99	1	सांगा पाहू	समजा, ... काय असेल ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	100	1	जरा डोके चालवा	पालेभाज्या घालून ... अन्नघटक मिळतात ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

	101	1	माहीत आहे का तुम्हांला	आपल्या आहारातील ... गरजेचे असते.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	102	1	उपक्रम	अंगणवाडीत ... ती वर्गात सांगा.	मूल्यमापनातून वगळले
21. कामांत व्यस्त आपलीआंतरिंद्रिये	107	1	थोडे आठवा	वर्गातील साधारण ... हाडे कोणती ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	108	1	माहीत आहे का तुम्हांला	शरीराबाहेरील ... शकत नाहीत.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	110	1	माहीत आहे का तुम्हांला	अन्नपचनाचे ... अत्यंत महत्त्वाचे असते.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	113	1	माहीत आहे का तुम्हांला	मद्यपान करण्याचे ... होऊ शकतात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
22. वाढ आणि व्यक्तिमत्त्व विकास	115	1	सांगा पाहू	बाळ स्वतःच्या ... शिकायच्या आहेत.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	117	1	जरा डोके चालवा	आपण या ... आवश्यक आहेत ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	118- 119	1	वाचा आणि विचार करा.	एका कारखानदाराने ... गोष्टीचे तात्पर्य काय ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
23. संसर्गजन्य रोग आणि रोगप्रतिबंध	121	1	सांगा पाहू	तुमचे मित्र ... असे होते का ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	125	1	माहीत आहे का तुम्हांला	देवाचा कोप ... सूक्ष्मजीवांमुळेच आंबते.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

24. पदार्थ, वस्तु आणि ऊर्जा	127	1	सांगा पाहू	पुस्तकातील कोणत्याही ... हे समजले.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	128	1	जरा डोके चालवा	दैनंदिन वापरात ... लहान होतो ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	131	1	माहीत आहे का तुम्हांला	कोळसा, खनिज तेल ... करावा लागेल.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	132	1	माहीत आहे का तुम्हांला	सूर्यप्रकाशाच्या ... जगात गरजेचे आहे.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	132	1	उपक्रम	लाकडी वस्तू ... आणि वर्गात सांगा.	मूल्यमापनातून वगळले
25. सामाजिक आरोग्य	133	1	वाचा आणि चर्चा करा.	राधा राहत ... काय वाटते ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	135- 136	1	लक्षात घ्या.	तंबाखू खाणे ... वापरले जातात.	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.
	137	1	जरा डोके चालवा	समजा, तुम्ही ... दूर ठेवाल ?	स्वयंअध्ययन-मूल्यमापनातून वगळले.

कक्षा :- पहली

विषय :- बांग्ला बालभारती

(शालेय वर्ष २०२०-२१ हेतु)

अ.क्र.	पाठ का नाम / इका का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इका				
१	२. परिवार	३	बालगीत	पूरी कविता	अपने घर से समझ सकते हैं।
२	६. पढ़ो	१२	अक्षरवाचन एवं दो अक्षरी शब्द वाचन	पूरी अक्षर एवं शब्द	देखकर, सुनकर समझ सकते हैं।
३	९. वर्णमाला -२ दुरे चालाकी	१९	उपयोजन, चित्र वाचन	जोड़ियाँ मिलाओ	कृति स्वयं कर सकते हैं। चित्र देखकर समझ सकते हैं।
४	११. अक्षर गोल करो, पढ़ो, बाक्य पढ़ो	२३	शब्दवाचन	आधा कृति	घर पर सीख सकते हैं।
५	१३. दाग टेने जोड़ा मेलाओ, पढ़ो	२८	कृति	आधा कृति	समझकर जोड़ियाँ मिला सकते हैं।
६	१५. अभ्यास -१	३६	दृढीकरण कृति	पूरी कृति	कृति स्वयं कर सकते हैं।
	दूसरी इका				
७	३. वर्णमाला -६	३८	दृढीकरण कृति	पूरी कृति	कृति स्वयं कर सकते हैं।
८	६. लिखो, देखो, सुनो, बोलो	४२	चित्रवाचन	पूरी कृति	देख कर समझ सकते हैं।
९	९. अक्षर गोल करो	४५	उपयोजन	पूरी कृतियाँ	आकलन करते हुए लेखन कर सकते हैं।
१०	१०. जल जीवन	४७	अंतर बताओ	पूरा चित्र	अंतर बता सकते हैं।
११	११. पढ़ो, शब्द गाड़ी तैरी करो	५२	शब्द गठन	पूरी कृति	सुनकर कर सकते हैं।
१२	१२. खाली घरे औक्षर बोसिए शब्दो गठन करो	५५	उपक्रम कृति	पूरी कृति	उपक्रम कर सकते हैं।
१३	१४. लोभी कृषक	७२	पाठ	पूरा पाठ	सुनकर आकलन कर सकते हैं।

सूचना :- १. बड़ों की सहायता लें।

२. स्वयं अध्ययन के पाठों का मूल्यांकन नहीं करना है।

अपना

विषय :- बांग्ला बालभारती

कक्षा :- दूसरी

अ.क्र.	पाठ का नाम / इका का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इका				
१	४. घर	६	वर्णमाला कृति	पूरी कृति	पूर्व अनुभव पर आधारित ।
२	८. बुद्धि परीक्षा	१५, १६, १७	कहानी	पूरी कहानी	बड़ों की सहायता से कहानी का आशय समझ सकते हैं ।
	दूसरी इका				
४	१०. आमादेर उत्सव	२०	चित्रवर्णन	पूरा पाठ	बड़ों की सहायता से समझ सकते हैं ।
५	१६. सिंह ओ इदूर	३३	चित्र कथा	पूरी कथा	बड़ों से सुनकर आकलन कर सकते हैं ।
	तीसरी इका				
७	३. विदूषक	४२ - ४३	चरित्र वर्णन	पूरे पाठ	दूरदर्शन पर विविध कार्यक्रम देखकर समझ सकते हैं ।
८	७. बादरेर रुटी भाग	५३	चित्र कथा	पूरा कथा	विद्यार्थी स्वयं कर सकते हैं ।
	चौथी इका				
९	११. एकटी गाल एकटी प्राण	५८, ५९	निबंधात्मक पाठ	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं ।
१०	१४. बाघेर पीठे खाओवा	६४, ६५	चित्र कथा	पूरा पाठ	विद्यार्थी स्वयं कर सकते हैं ।

सूचना :- १. बड़ों की सहायता लें ।

२. स्वयं अध्ययन के पाठों का मूल्यांकन नहीं करना है ।

अ.क्र.	पाठ का नाम / इका का नाम	पृष्ठ क्र.	विधा / कौशल	स्वयं अध्ययन हेतु आशय विवरण	कारण
	पहली - इका				
१	३. पाठशाला जात्रा	५, ६, ७, ८	कहानी	पूरी कहानी	मनोरंजक कहानी, पढ़कर आनंद ले सकते हैं।
२	४. घुड़ी	९	कृति	पूरी कृति	घर में बना सकते हैं।
३	९. अभ्यास - १	२२	कृति	पूरी	विद्यार्थी स्वयं कर सकते हैं।
	दूसरी इका				
४	५. उचित शिक्षा	२९, ३०, ३१	कहानी	पूरी कहानी	बड़ों की सहायता से कर सकते हैं।
५	७. आमदेर ग्राम	३७, ३८	कविता	पूरा कविता	सरल है, पढ़कर समझ सकते हैं।
	तीसरी इका				
६	३. हीरा - कुनी	४४, ४५, ४६	कहानी	पूरी कहानी	कालांश अधिक लगते हैं।
७	७. ट्रेन	५४, ५५	मनोरंजन त्मक कविता	पूरा कविता	सरल है, विद्यार्थी स्वयं समझ सकते हैं।
	चौथी इका				
८	४. पितार निकट पुत्रे पुत्र	६४, ६५	पत्र	पूरा पाठ	कालांश अधिक लगते हैं।
९	७. सवार सुखे	७२, ७३	कविता	पूरा कविता	सरल है, विद्यार्थी स्वयं पढ़कर समझ सकते हैं।

सूचना :- १. बड़ों की सहायता लें।

२. स्वयं अध्ययन के पाठों का मूल्यांकन नहीं करना है।

अपेक्षा

ધોરણ : પહેલું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	આશય	નોંધ
૧	૨	ચિત્રવાર્તા	મસ્તીની પાઠશાળા	સ્વયં અધ્યયન
૨	૩	મારી ઓળખ	-	સ્વયં અધ્યયન
૩	૮	-	પ્રાણીને તેમના ખોરાક સુધી પહોંચાડવાની કૃતિ	સ્વયં અધ્યયન
૪	૯	-	આપેલા મરોડને ધૂંટીને ફરી લખીએ	સ્વયં અધ્યયન
૫	૧૨	-	સમાન આકાર જોડો સમાન અક્ષર જોડો	સ્વયં અધ્યયન
૬	૧૩	-	ટપકાં જોડી પતંગિયામાં રંગ પૂરો	સ્વયં અધ્યયન
૭	૧૪	-	જુદું ચિત્ર ઓળખી ગોળ કરો	સ્વયં અધ્યયન
૮	૧૮	-	ગાડીના ડબ્બામાં રંગ પૂરીએ	સ્વયં અધ્યયન
૯	૧૯	-	સાંકળ પૂરી કરીએ	સ્વયં અધ્યયન
૧૦	૨૩	-	અક્ષર અને ચિત્રની જોડી બનાવીએ	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૪૦	-	વાંચીએ તફાવત શોધો	સ્વયં અધ્યયન
૧૨	૪૨	-	મને મારી મમ્મી સુધી પહોંચવામાં મદદ કરો	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૬૨	ચાલો વાંચીને ગાઈએ	કોણ કેવી રીતે કરે? ચાલે ઢીલું... પક્ષીઓની બોલી	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૪	૭૦	-	રંગબેરંગી રમકડાં	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૫	૭૮	-	બારાખડી પૂરી કરો	સ્વયં અધ્યયન

[Signature]

ઘોરણ : બીજું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	આશય	નોંધ
૧	૨	કૃતિ - ૧	-	સ્વયં અધ્યયન
૨	૪	કૃતિ - ૩	-	સ્વયં અધ્યયન
૩	૮	કૃતિ - ૭	-	સ્વયં અધ્યયન
૪	૧૭	-	વાક્યો વાંચ, લખ અને જીવનમાં અપનાવ	સ્વયં અધ્યયન
૫	૧૮	ઉપક્રમ - ૧	-	સ્વયં અધ્યયન
૬	૨૧	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૭	૨૭	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૩૨	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૩૩	ઉપક્રમ - ૩	-	સ્વયં અધ્યયન
૧૦	૩૯	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૧	૪૧	વાંચન કુટિર - ૧	-	સ્વયં અધ્યયન
૧૨	૫૧	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૩	૫૬	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૪	૬૧	-	વાંચ અને લખ	સ્વયં અધ્યયન
૧૫	૬૭	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૬	૭૩	હું વાંચું... તું પણ વાંચ	-	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૭	૭૬	ઉપક્રમ - ૧૧	-	સ્વયં અધ્યયન

ધોરણ : ત્રીજું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૧	પ્રાર્થના	સ્વયં અધ્યયન
૨	૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૫ થી ૭	શેરને માથે સવાશેર	સ્વયં અધ્યયન
૪	૧૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫	૧૨	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન
૬	૧૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૭	૧૬	ચિત્રવાર્તા	સ્વયં અધ્યયન
૮	૧૭	ચિત્રકોશ-૧	સ્વયં અધ્યયન
૯	૨૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૨૩	શબ્દરમત	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૨૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૨	૨૭	સહલેખન	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૩૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૪	૩૩	ચિત્રકોશ - ૨	સ્વયં અધ્યયન
૧૫	૩૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૬	૩૭	ભેજું કસો	સ્વયં અધ્યયન
૧૭	૩૮ થી ૪૦	ત્રણ વાંદરાનું રમકડું	સ્વયં અધ્યયન
૧૮	૪૨	ચિત્રકોશ - ૩	સ્વયં અધ્યયન
૧૯	૪૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૦	૪૮	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૨૧	૫૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૨	૫૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૩	૬૦	ચિત્રકોશ - ૪	સ્વયં અધ્યયન
૨૪	૬૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૫	૬૫	ભેજું કસો	સ્વયં અધ્યયન
૨૬	૬૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૭	૬૯	જાતે બનાવો	સ્વયં અધ્યયન
૨૮	૭૫	ચિત્રકોશ - ૫	સ્વયં અધ્યયન
૨૯	૭૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ

30	૮૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
31	૮૬	ચિત્રકોશ - ૬	સ્વયં અધ્યયન
32	૮૭	ચિત્રવાર્તા	સ્વયં અધ્યયન

[Handwritten signature]

ધોરણ : ચોથું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૩	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨	૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૧૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪	૧૫	નામ	સ્વયં અધ્યયન
૫	૨૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૨૩	શબ્દરમત	સ્વયં અધ્યયન
૭	૨૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૩૩	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૩૪	વાંચો, વિચારો અને નક્કી કરો	સ્વયં અધ્યયન
૧૦	૩૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૧	૩૯	વિશેષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૨	૪૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૩	૪૭	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૧૪	૫૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૫	૫૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૬	૬૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૭	૬૬	વાંચો, વિચારો અને નક્કી કરો	સ્વયં અધ્યયન
૧૮	૭૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૯	૭૨, ૭૩	કોલાજ	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૭૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૧	૭૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૨	૮૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૩	૮૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૪	૮૭, ૮૮	ચિત્રવાર્તા	સ્વયં અધ્યયન

[Signature]

ધોરણ : પાંચમું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૩	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૨	૪	વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩	૯	ઉપક્રમ વિશેષ વિચારો હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪	૧૦	ઉપક્રમ	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૫	૧૪	વિચારો ઉપક્રમ વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૬	૧૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૭	૨૦	ઉપક્રમ વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૮	૨૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૯	૨૫	ઉપક્રમ વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૧૦	૨૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૩૦	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૧૨	૩૧	વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૩૭	ઉપક્રમ વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૧૪	૩૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૫	૪૨	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૧૬	૪૩	વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૭	૪૯	વિચારો ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન

[Handwritten signature]

		વિશેષ	
૧૮	૫૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૯	૫૫	ઉપક્રમ વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૫૬	શબ્દરમત	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૧	૫૯	ઉપક્રમ વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૨૨	૬૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૩	૬૫	ઉપક્રમ વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૪	૭૨	ઉપક્રમ વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૫	૭૬	વિચારો ઉપક્રમ વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૨૬	૭૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૭	૮૨	વિચારો ઉપક્રમ વિશેષ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૮	૮૫	શબ્દકોયડો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૯	૮૮	કાદવની અંદર ??	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ

[Handwritten signature]

ધોરણ : છઠું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૨	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨	૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૩	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪	૭	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૫	૯	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૭	૧૦	શબ્દરમત	સ્વયં અધ્યયન
૮	૧૩	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૯	૧૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૧૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૧૮	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૨	૨૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૨૦	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૪	૨૧	ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૫	૨૩	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૬	૨૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૭	૨૪	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૮	૩૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૯	૩૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૩૧	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૧	૩૫	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૨	૩૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૩	૩૬	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૪	૪૫	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૫	૪૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૬	૪૬	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૭	૫૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૮	૫૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૯	૫૧	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ

૩૦	૫૭	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૧	૫૯	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૨	૬૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૩	૬૧	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૩૪	૬૩	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૫	૬૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૬	૬૫	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૭	૭૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૮	૭૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૯	૭૨	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૦	૭૩	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૪૧	૭૬	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪૨	૭૭	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૩	૭૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૪	૮૩	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪૫	૮૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૬	૮૪	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૭	૮૯	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪૮	૯૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૯	૯૦	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫૦	૯૪	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૫૧	૯૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૫૨	૯૬	પ્રકલ્પ	ઓછી કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫૩	૧૦૧ થી ૧૦૪	પરમવીર ચક્ર - આપણા વીરપુરુષો	સ્વયં અધ્યયન

[Handwritten signature]

ધોરણ : સાતમું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૪	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨	૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩	૯	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪	૧૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૫	૧૧	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૬	૧૬	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૭	૧૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૮	૨૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૨૩	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૦	૨૫	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૨૮	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૨	૨૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૩૪	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૪	૩૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૫	૩૬	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૧૬	૩૯	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૭	૩૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૮	૪૬	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૯	૪૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૪૮	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૨૧	૫૧	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૨	૫૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૩	૫૨	ચિત્રવાર્તા	સ્વયં અધ્યયન
૨૪	૫૭	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૫	૫૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૬	૬૦	ચિત્રવાર્તા	સ્વયં અધ્યયન
૨૭	૬૪	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૮	૬૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૯	૬૯	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ

Kojani

૩૦	૬૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૧	૭૦	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૩૨	૭૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૩	૭૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૪	૭૯	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૫	૭૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૬	૮૦	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન
૩૭	૮૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૮	૮૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૯	૮૯	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૦	૮૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૧	૯૧, ૯૨	બાળકોની કૃતિઓ	સ્વયં અધ્યયન

K. J. J.

ધોરણ : આઠમું
વિષય : ગુજરાતી-બાલભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૩	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨	૩	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪	૧૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૫	૧૦	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૧૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૭	૧૬	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૮	૧૬	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૧૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૦	૨૫	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૨૫	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૨	૨૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૨૬	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન
૧૪	૩૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૫	૩૦	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૬	૩૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૭	૪૧	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૮	૪૧	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૯	૪૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૪૭	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૧	૪૭	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૨	૪૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન

૨૩	૫૪	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૪	૫૪	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૫	૫૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૬	૫૯	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૭	૫૯	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૮	૬૦	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૯	૬૫	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૦	૬૫	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૧	૬૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૨	૭૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૩	૭૧	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૪	૭૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૫	૭૭	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૬	૭૭	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩૭	૭૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૩૮	૮૧	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૩૯	૮૧	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૦	૮૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૧	૯૧	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪૨	૯૧	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૩	૯૨	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૪	૯૮	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪૫	૯૮	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪૬	૯૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૪૭	૯૯	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન

[Handwritten signature]

૪૮	૧૦૪	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪૯	૧૦૪	પ્રકલ્પ ઉપક્રમ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫૦	૧૦૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૫૧	૧૦૫	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન
૫૨	૧૦૬	પુસ્તક સમીક્ષા	સ્વયં અધ્યયન

Ki

ધોરણ : પાંચમું
વિષય : ગુજરાતી-સાહિત્ય પરિચય
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૧	વિવિધ મરોડ	સ્વયં અધ્યયન
૨	૨	બારાખડી	સ્વયં અધ્યયન
૩	૪	અંક લેખન	સ્વયં અધ્યયન
૪	૬	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૫	૬	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૧૦	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૭	૧૦	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૧૪	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૯	૧૪	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૧૭	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૧૭	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૧૨	૨૧	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૧૩	૨૨	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૧૪	૨૬	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૧૫	૨૬	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૧૬	૩૦	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૧૭	૩૦	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૧૮	૩૧	ચિત્રવાર્તા	સ્વયં અધ્યયન
૧૯	૩૫	વિશેષ	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૩૫	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ
૨૧	૩૮	ઉપક્રમ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાવેલો અભ્યાસક્રમ

ધોરણ : છઠું
વિષય : ગુજરાતી-સાહિત્ય પરિચય
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨	૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૯	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪	૧૩	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫	૧૮	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૧૯	ઉપક્રમ-૧	સ્વયં અધ્યયન
૭	૨૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૨૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૨૭	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૨૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૧	૩૧	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૨	૩૬	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૩	૩૭	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ

ધોરણ : સાતમું
 વિષય : ગુજરાતી-સાહિત્ય પરિચય
 (માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૪	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨	૧૦	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૧૩	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪	૧૭	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫	૨૧	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૨૫	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૭	૨૬	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૩૦	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૩૭	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૩૮	ઉપક્રમ	સ્વયં અધ્યયન

Kjani

ધોરણ : આઠમું
વિષય : ગુજરાતી-સાહિત્યભારતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૩	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨	૮	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૧૨	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૪	૧૮	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫	૨૨	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૬	૨૯	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૭	૩૩	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૩૮	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૯	૪૨	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૪૭	પ્રકલ્પ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૧	૪૮	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન

ધોરણ : આઠમું
વિષય : ગુજરાતી - ગરવી ગુજરાતી
(માત્ર શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧ માટે)

ક્રમાંક	પૃષ્ઠ ક્રમાંક	પ્રકરણ/ઘટકનું નામ	નોંધ
૧	૩	સંભાષણ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨	૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૩	૮	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૪	૮	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૫	૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૬	૧૩	સંભાષણ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૭	૧૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૮	૧૮	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૯	૧૮	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૦	૧૯	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૧	૨૪	સંભાષણ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૨	૨૪	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૩	૩૦	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૧૪	૩૦	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૫	૩૧	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૬	૩૨	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન
૧૭	૩૭	સંભાષણ હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૧૮	૩૭	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૧૯	૪૩	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૦	૪૩	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૧	૪૪	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૨	૪૭	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન
૨૩	૪૭	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૪	૪૮	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૫	૫૪	સંભાષણ	સ્વયં અધ્યયન

K. J. J.

૨૬	૫૪	પ્રકલ્પ	ઓછો કરાયેલો અભ્યાસક્રમ
૨૭	૫૫	હું વાંચું... તમે પણ વાંચો	સ્વયં અધ્યયન
૨૮	૫૬	ચિત્રવર્ણન	સ્વયં અધ્યયન

[Handwritten signature]

ವಿಷಯ : ಕನ್ನಡ ಬಾಲಭಾರತಿ. ವಿಷಯ: ಕನ್ನಡ ಬಾಲಭಾರತಿ

(ಶಾಲೀಯ ವರ್ಷ 2020-21 ಸಾಠಿ ಫಕ್ತ)(ಶಾಲೀಯ ವರ್ಷ 2020 -21 ರ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾತ್ರ)

ಇಯತ್ತಾ: ಪಹಿಲಿ ಇಯತ್ತೆ: ಒಂದನೆಯ			
ಅನ	ಪ್ರಕರಣ ನಾಬ/ಘಟಕ ನಾಬ	ಪುಟ ಕ್ರ.	ವಗಹುಪಾಯತ ಆಲೆಲಾ ಆಶಯ ವಗಹುಲೇನಾ ತಪಶೀಲ/ ಅಭಿಪ್ರಾಯ/ಸುಖನಾ
1	ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬ	10	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ಮಾರುಕಟ್ಟೆ	13	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
3	ಬೆಳಗು	18	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆ
4	ಮೋಜಿನ ಬೆಕ್ಕು ಕವಿತೆ	54	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆ
5	ಚಿತ್ರ ವರ್ಣನೆ	26,27	ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರ
6	ಕೊಟ್ಟಿಗೆ	71	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
ಇಯತ್ತಾ: ದ್ವಿಸರಿ ಇಯತ್ತೆ: ಎರಡನೆಯ			
1	ಸ್ವಚ್ಛತೆ	16	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ತಿಂಗಳುಗಳು	19	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆ
3	ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಂಧವ್ಯ	27	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃತಿ
4	ಚಿತ್ರ ನೋಡಿ ವಾಕ್ಯ ಬರೆ	42	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃತಿ
5	ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವು	72,73	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ ಮತ್ತು ಕೃತಿ
ಇಯತ್ತಾ: ತಿಸರಿ ಇಯತ್ತೆ: ಮೂರನೆಯ			
1	ಸಂಜೀವಿನಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ	4,5	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ವೀರಬಾಲಕ	16 to 19	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
3	ವಂದನ	35 to 37	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆ
4	ಸಂಶೋಧನೆ	64 to 67	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
ಇಯತ್ತಾ: ಚೌಥಿ ಇಯತ್ತೆ: ನಾಲ್ಕನೆಯ			
1	ಇರುವೆ ಮತ್ತು ಪಾರಿವಾಳ	4	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ಗುಳ್ಳವನ ಪೂಜೆ	14 to 18	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
3	ಮಾ.ಸುಭಾಷರಾವ ಕನ್ನೆ	35 to 37	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
4	ದೇಶ ಕಟ್ಟೋಣ ಬಾ	46 to 49	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
ಇಯತ್ತಾ: ಪಾಞ್ಚವಿ ಇಯತ್ತೆ: ಐದನೆಯ			
1	ಕನಸಿನ ಗುಟ್ಟು	13 to 16	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ಬದುಕಿನ ಪಾಲ ಕವಿತೆ	37 to 38	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
3	ಪರಿಶ್ರಮ	56 to 59	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
4	ವನ ವಿಹಾರ ಕವಿತೆ	79 to 80	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
ಇಯತ್ತಾ: ಸಹಾಸಿ ಇಯತ್ತೆ: ಆರನೆಯ			
1	ಜೋಗದ ಜಲಪಾತ	20 to 25	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ಈ ಮಣ್ಣು ನಮ್ಮದು	50 to 53	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
3	ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆ	68 to 70	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
4	ಸೌರ ಕೊಡೆ	93 to 97	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
ಇಯತ್ತಾ: ಸಾತವಿ ಇಯತ್ತೆ: ಏಳನೆಯ			
1	ನಗೆಯ ಬಗೆ	20 to 24	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
2	ಕೌಂತೇಯ	49 to 55	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾಲ
3	ಕುಹೂ ಕುಹೂ	69 to 71	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆ
4	ನೇಸರು ನಗುತಾನೆ	80 to 83	ಸಂಪೂರ್ಣ ಕವಿತೆ
ಇಯತ್ತಾ: ಆಠವಿ ಇಯತ್ತೆ: ಎಂಟನೆಯ ಬಾಲಭಾರತಿ			
1	ಗಂಭೀರೆ	48 to 51	ಸಂಪೂರ್ಣ ಗದ್ಯ
2	ಚಲಿತ ಮಾದು ಚಿತ್ರಂ	73 to 76	ಸಂಪೂರ್ಣ ಪದ್ಯ

کووڈ-۱۹ کے زیر اثر تعلیمی سال 2020-21 کے لیے اُردو زبان دانی، عربی اور فارسی کی درسی کتابوں میں کی گئی تخفیف سے متعلق

اُردو بال بھارتی، اُردو کمار بھارتی، اُردو یووک بھارتی، تعارف اُردو، باغ اُردو، نگار فارسی، برگہای فارسی، گلہای فارسی، ہدایۃ العربیۃ، نسیم الادب (حصہ اول و حصہ دوم)، ہدایۃ العربیۃ (حصہ اول و حصہ دوم) پہلی سے بارہویں جماعت ہدایات برائے اساتذہ

مارچ ۲۰۲۰ء کے دوسرے ہفتے میں کورونا وائرس سے پھیلنے والی بیماری کووڈ-۱۹ کے ریاست مہاراشٹر میں پہلے مریض کی شناخت کے فوراً بعد حفظ ما تقدم کے طور پر پوری ریاست کے تعلیمی اداروں کی سرگرمیوں کو موقوف کر دیا گیا تاکہ طلبہ اور اساتذہ اس بیماری سے محفوظ رہیں۔ ۲۵ مارچ سے مرکزی حکومت نے ملک گیر سطح پر لاک ڈاؤن کا نفاذ کر دیا جس کی وجہ سے ریاست کے تمام تعلیمی ادارے بند ہیں اور تمام تعلیمی اداروں کی تعلیمی سرگرمیاں معطل ہیں۔

سالانہ امتحانات:

تعلیمی سال کے اختتام پر ہونے والی قدر پیمائی (دوسری ششماہی کے امتحانات) ملتوی کر دی گئی۔ بعد ازاں نویں جماعت اور گیارہویں جماعت کے طلبہ کو پہلی ششماہی کے امتحان میں حاصل کردہ نمبرات اور داخلی جانچ میں حاصل کردہ نمبرات کے اوسط کی بنیاد پر دسویں اور بارہویں جماعتوں میں ترقی دی گئی۔ پہلی تا آٹھویں جماعت میں تشکیلی قدر پیمائی اور تکمیلی (مجموعی) قدر پیمائی کا طریقہ کار نافذ ہے۔ ان جماعتوں میں زیر تعلیم طلبہ کو پہلی میقات کے نتیجے اور دوسری میقات کی تشکیلی جانچ کے حاصل کردہ نمبرات کے اوسط کی بنیاد پر اگلی جماعتوں میں ترقی دے دی گئی۔

نیا تعلیمی سال:

حسب روایت 15 جون سے نئے تعلیمی سال 2020-21 کا آغاز ہونا تھا مگر کووڈ-19 کے متاثرین کی تعداد آئے دن بڑھتی جا رہی ہے اس لیے ملک گیر سطح پر لاک ڈاؤن کی میعاد 30 جون تک بڑھادی گئی ہے جس سے نئے تعلیمی سال کے آغاز میں تاخیر ہو رہی ہے۔ اس سال نیا تعلیمی کیلنڈر جولائی/اگست سے شروع ہونے کا امکان ہے۔

تعلیمی سرگرمیوں کے لیے دستیاب دن اور درسی کتب:

ایک تعلیمی سال کے دوران تعطیلات کو چھوڑ کر تقریباً 220 دن تعلیمی عمل کے لیے دستیاب ہوا کرتے تھے۔ اس دوران تدریس کے ساتھ ساتھ امتحانات و دیگر سرگرمیوں کا اہتمام کیا جاتا تھا۔ موجودہ صورت حال کی وجہ سے کام کے دنوں (ورکنگ ڈیز) میں کافی کمی ہو رہی ہے۔ اس لیے مکمل درسی کتاب کی تدریس کرنا، اس کی تمام سرگرمیوں کی تکمیل، کتاب میں دیے ہوئے منصوبوں اور سرگرمیوں کو مکمل کرنا اور آموزشی ماحصل کی تکمیل ممکن نہیں ہے۔ اس ہنگامی صورت حال کے پیش نظر مجلس ادارت کے ذمہ داران اور اراکین مجلس مشاورت نے سرکاری حکمنامے کی روشنی میں پہلی جماعت سے بارہویں جماعت تک کی اُردو زبان دانی کی درسی کتب (بال بھارتی، کمار بھارتی، یووک

بھارتی، باغ اردو، تعارف اردو) سے 25% سے 30% مواد کو صرف موجودہ تعلیمی سال (2020-21) کے لیے حذف کیا جا رہا ہے۔
حذف کیے گئے اسباق کی طلبہ اپنی سہولت کے مطابق خواندگی کریں اور دی ہوئی مشقی سرگرمیاں حل کرنے کی کوشش کریں تاکہ ان کے علم میں اضافہ ہو۔ ضرورت پڑنے پر اپنے استاد کی مدد حاصل کریں۔

مواد کم کرنے کی وجوہات:

درسی کتب سے مواد کو کم (حذف) کرتے وقت اس بات کا خاص خیال رکھا گیا ہے کہ آموزشی ماحصل متاثر نہ ہوں، زبان کی بنیادی صلاحیتوں کے سیکھنے اور ان صلاحیتوں میں مہارت حاصل کرنے کا عمل متاثر نہ ہو۔ طلبہ اور اساتذہ ذہنی تناؤ کا شکار نہ ہوں۔ اس لیے سیکھنے اور سکھانے کے عمل میں مشکل معلوم ہونے والے مواد کو حذف کیا گیا ہے اور اس حذف شدہ مواد کو اس سال کی قدر پیمائی میں شامل نہ کیا جائے۔ درسی کتب میں اضافی معلومات کے تحت فراہم کردہ مواد، ہر سبق کے اختتام پر منصوبے اور سرگرمیاں، انٹرنیٹ و لائبریری سے معلومات حاصل کرنے کی مشقیں دی ہوئی ہیں۔ موجودہ حالات کے تناظر میں ان تمام سرگرمیوں کو اس سال موقوف کیا جائے۔

قدر پیمائی:

1- دسویں جماعت اور بارہویں جماعت:

دسویں جماعت اور بارہویں جماعت کے امتحانات بورڈ کی معرفت منعقد کیے جاتے ہیں۔ اس کے لیے بورڈ نے پہلے ہی 'سرگرمی نامہ' (پیپر پیٹرن) کا خاکہ ظاہر کر دیا ہے۔ اس خاکے کی روشنی میں امتحانات منعقد ہوتے رہے ہیں۔ اس سال درسی کتب سے صرف کچھ مواد حذف کیا گیا ہے۔ امتحان میں اس حذف شدہ حصے سے زبانی و تحریری سوالات نہ پوچھے جائیں۔ سرگرمی نامے کا خاکہ اور زبانی امتحان کا خاکہ حسب سابق ہی رہے گا اس میں کوئی تبدیلی نہیں ہوگی۔

2- نویں جماعت اور گیارہویں جماعت:

نویں جماعت اور گیارہویں جماعت کے امتحانات اسکولی سطح پر منعقد کیے جاتے ہیں۔ نویں جماعت کے لیے دسویں جماعت کا پیپر پیٹرن اور گیارہویں جماعت کے لیے بارہویں جماعت کا پیپر پیٹرن استعمال ہوگا۔ تعلیمی سال جولائی کے بعد شروع ہونے سے پہلی میقات مختصر ہوگی۔ اس لیے اساتذہ اپنے طور پر ماہانہ منصوبہ بندی کر لیں اور اس کی مناسبت سے پہلی میقات اور دوسری میقات کے امتحان کے لیے سرگرمی نامہ تیار کریں۔ یاد رہے کہ امتحان میں حذف شدہ حصے سے زبانی و تحریری سوالات نہ پوچھے جائیں۔

3- پہلی جماعت تا آٹھویں جماعت کے لیے:

ابتدائی سطح (پہلی جماعت تا پانچویں جماعت) اور تحتانوی سطح (چھٹی جماعت تا آٹھویں جماعت) پر قدر پیمائی کے لیے تشکیلی قدر پیمائی اور تکمیلی (مجموعی) قدر پیمائی کا طریقہ رائج ہے۔ اسی طریقے سے امسال بھی قدر پیمائی کی جائے گی۔ یاد رہے کہ امتحان میں حذف شدہ حصے سے زبانی و تحریری سوالات نہ پوچھے جائیں۔

* تشکیلی قدر پیمائی:

تشکیلی قدر پیمائی کے لیے آٹھ تکنیک (روزانہ کا مشاہدہ، زبانی کام، مظاہرہ/ تجربہ، عملی کام/ سرگرمی، پروجیکٹ/منصوبہ، آزمائشی جانچ، کلاس ورک/ ہوم ورک وغیرہ) دیے گئے ہیں۔ ان میں سے روزانہ مشاہدے کو صرف اندراج بیاض میں درج کرنا ہے جس کے لیے کوئی نمبر مختص نہیں ہے۔ بقیہ سات تکنیکی نکات سے کم از کم پانچ نکات کے تحت قدر پیمائی کی جائے۔ حسب سابق پہلی اور دوسری جماعت کے لیے

70 نمبرات، تیسری اور چوتھی جماعت کے لیے 60 نمبرات، پانچویں اور چھٹی جماعت کے لیے 50 نمبرات، ساتویں اور آٹھویں جماعت کے لیے 40 نمبرات مختص ہیں۔

* تکمیلی (مجموعی) قدر پیمائی:

تعلیمی سال کو دو میقات میں تقسیم کیا گیا ہے۔ ہر میقات کے اختتام پر تکمیلی (مجموعی) قدر پیمائی کی جائے گی۔ اس سال پہلی میقات کے لیے مختصر میعاد ہے اور دوسری میقات میں زائد ایام تدریس کے لیے حاصل رہیں گے۔ اس لیے اساتذہ اپنے طور پر ماہانہ منصوبہ بندی کریں اور اسی کے لحاظ سے تکمیلی (مجموعی) قدر پیمائی کریں۔ اس عمل میں تحریری و زبانی دونوں جانچ شامل ہیں۔ جماعت کے لحاظ سے تحریری جانچ کے لیے پہلی اور دوسری جماعت کے لیے 20 نمبرات، تیسری اور چوتھی جماعت کے لیے 30 نمبرات، پانچویں اور چھٹی جماعت کے لیے 40 نمبرات، ساتویں اور آٹھویں جماعت کے لیے 50 نمبرات مختص ہیں۔ زبانی جانچ کے لیے ہر جماعت کے لیے 10 نمبرات مختص ہیں۔ اس ہدایت کے مطابق قدر پیمائی کریں۔

* تعلیمی منصوبے، تعلیمی سیر، نصابی و ہم نصابی سرگرمیاں، ثقافتی تقریبات اور اہم ایام کا انعقاد:

تعلیمی و تدریسی عمل کے ساتھ ساتھ طلبہ کی ہمہ جہت ترقی اور شخصیت سازی کے لیے حالات کی مناسبت سے، دستیاب وسائل کی مدد سے، طلبہ کی دلچسپی کے لحاظ سے مختلف قسم کی نصابی و ہم نصابی سرگرمیاں، ثقافتی تقریبات، تعلیمی مقابلے، سیر اور اہم ایام وغیرہ کا انعقاد کیا جاتا رہا ہے۔ ان سرگرمیوں کے انعقاد و اہتمام میں کافی وقت لگتا ہے اور طبعی دوری کا خیال رکھنا ممکن نہیں ہوتا ہے۔ اس سال کووڈ-19 کی ہنگامی صورتحال کی وجہ سے تدریس کے لیے درکار دنوں کی تعداد کم ہو گئی ہے اس لیے اس سال اس طرح کی تمام سرگرمیوں کو موقوف کر دیا جائے۔

* دکشا ایپ / ای-لرننگ / ورچوئل کلاس / یوٹیوب / ٹی وی کا تدریس میں استعمال:

جدید ٹیکنالوجی کا استعمال کرتے ہوئے توقع کی جا رہی ہے کہ اساتذہ تدریس کے عمل کو موثر بنانے اور زباندانی کی سرگرمیوں کو دلچسپ بنانے کے لیے ای-لرننگ مواد کی تیاری، ویڈیوز، دکشا ایپ کا استعمال اور ورچوئل کلاس روم کو فروغ دیں گے تاکہ کم وقت میں زیادہ اور بہتر معلومات طلبہ کو فراہم ہو سکے۔ زبان کی تدریس کو موثر اور دلچسپ بنا سکیں۔

* خود آموزی اور لرن فرام ہوم:

درسی کتب کے مشمولات کو اس طرح سے منتخب اور ترتیب دیا گیا ہے کہ طلبہ سابقہ معلومات کی مدد سے اور تشکیل علم کے ذریعے بہت ساری باتیں اپنے طور سے سیکھ لیں۔ استاد کو چاہیے کہ وہ خود آموزی کے لیے طلبہ کی رہنمائی کرے تاکہ طبعی دوری (سوشل ڈسٹنسنگ) کو برقرار رکھتے ہوئے طلبہ گھر سے ہی سیکھنے (لرن فرام ہوم) کا عمل جاری رکھ سکیں۔

* آخری بات:

واضح رہے کہ مذکورہ تبدیلیاں اور درسی کتب سے حذف کردہ مواد صرف اور صرف کووڈ-19 کی ہنگامی صورتحال کی وجہ سے صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے ہے۔

پہلی جماعت (Std. I)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات/تفصیلات
۱	۴۱	لے لو، لے لو	حذف کیا گیا ہے۔
۲	۴۲	میاں نٹ کھٹ	حذف کیا گیا ہے۔
۳	۴۳	بھ پھ تھ ٹھ جھ چھ	اس سبق کی صرف مشقی سرگرمی (صفحہ ۴۴ تا ۴۵) کو حذف کیا گیا ہے۔
۴	۴۶	دھ ڈھ رھ لھ گھ لھ مھ نہ	اس سبق کی صرف مشقی سرگرمی (صفحہ ۴۷ تا ۴۸) کو حذف کیا گیا ہے۔
۵	۵۹ تا ۷۲	ہمارا پرچم، رنگوں کا ہے بڑا کمال، گاندھی جی، حروف کی جوڑ شکلیں، آزادی، سمجھ دار بکریاں، اپنے وطن میں سب کچھ ہے پیارے، بلی کے گلے میں گھنٹی	ان صفحات کا مواد حذف کیا گیا ہے۔

دوسری جماعت (Std. II)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات/تفصیلات
۱	۲۴	۵۔ کوا (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۳۴	۸۔ نور اللہ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۵۱	۱۲۔ سردی کا گیت (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۶۲	۱۵۔ حسن گنگو	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۶۵	۱۶۔ صفائی (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۶۸	۱۷۔ آم کا پیڑ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

تیسری جماعت (Std. III)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات/تفصیلات
۱	۱	موٹر سائیکل (نظم)	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۳	منہی چیونٹی	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۲۱	۷۔ چاند بی بی	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۲۷	۹۔ باغ کی سیر (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۳۳	۱۱۔ ٹیلی فون سے موبائل تک	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۴۴	چوہا اور بلی (نظم)	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۴۶	دھوبی کی چالاک	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۸	۵۱	۱۵۔ سیوا گرام	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۹	۵۴	۱۶۔ اُردو زبان ہماری (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۱۰	۷۲	۲۳۔ رَس کی کھیر (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

چوتھی جماعت (Std. IV)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات/تفصیلات
۱	۳	فطرت کا سبق (نظم)	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۴	کتنے پیالے پانی	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۱۷	۵۔ پھول اور بچے (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۱۹	۶۔ بہت خوب	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۲۳	۷۔ پانی کی حقیقت (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۳۶	۱۱۔ پرندوں کی دنیا	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۴۰	۱۲۔ ماتھیران کی سیر	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۸	۴۴	قلم اور کتاب (نظم)	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۹	۴۷	پہلے کام پھر آرام	زبانی اور عملی کام کے لیے مواد میں سے یہ سبق حذف کیا گیا ہے۔
۱۰	۵۰	۱۴۔ حکیم اجمل خان	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۱۱	۷۲	۲۱۔ خط	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا حصہ (بعنوان 'آئیے، زبان سیکھیں') پڑھایا جائے۔

پانچویں جماعت (Std. V)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات / تفصیلات
۱	۱۰	۳۔ گنگا (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۱۳	۴۔ تین کچھوے	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۱۷	۵۔ اُمید (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۵۵	۱۷۔ تلاش (ڈراما)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۷۲	۲۲۔ شہد کی مکھی اور بھڑ (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۷۹	۲۴۔ عجیب تحفے	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۸۴	۲۶۔ تالاب کا بھوت	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا حصہ (بعنوان 'آئیے، زبان سیکھیں') پڑھایا جائے۔

چھٹی جماعت (Std. VI)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات/تفصیلات
۱	۸	۳۔ سورج کے فائدے (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۱۱	۴۔ کھدر کا کفن	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۳۴	۱۰۔ گھڑی	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۳۹	۱۱۔ گرمی (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۵۵	۱۵۔ یہ سنسار ہمارا ہے (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۶۶	۱۸۔ اعتبار	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۸۴	۲۲۔ خطوط	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا حصہ (بعنوان آئیے، زبان سیکھیں) پڑھایا جائے۔

ساتویں جماعت (Std. VII)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات / تفصیلات
۱	۱۸	۵۔ علم (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۲۱	۶۔ میں نے مکان بنایا	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۴۰	۱۱۔ آج عید گاہ میں (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۴۴	۱۲۔ مریچ نامہ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۴۸	۱۳۔ مرغ اسیر کی نصیحت (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۵۹	۱۶۔ ہزاروں سال لمبی رات	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۸۲	۲۱۔ رباعیات	رباعیات میں سے صرف میر انیس اور اکبر الہ آبادی کی رباعیوں کو حذف کیا گیا ہے۔
۸	۸۸	۲۳۔ گنس ورلڈ ریکارڈ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۹	۹۶	۲۵۔ غزلیات	غزلیات میں سے صرف شاد اور ابن صفی کی غزلوں کو حذف کیا گیا ہے۔
۱۰	۱۰۱	۲۶۔ خطوط	خطوط میں سے صرف اکبر الہ آبادی کا خط حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا حصہ (بعنوان آئیے، زبان سیکھیں) پڑھایا جائے۔

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات/تفصیلات
۱	۲۵	۶۔ آم	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۳۱	۷۔ رانی کیتکی کی کہانی	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۳۴	۸۔ یادیں اور باتیں	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۵۸	۱۲۔ خطوط	خطوط میں سے صرف نشاط النساء بیگم کا خط حذف کیا گیا ہے۔
۵	۸۰	۷۔ حقیقی زندگی	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۸۲	۸۔ نغمہ وطن	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۸۴	۹۔ غزلیات	غزلیات میں سے صرف اقبال اور ناطق کی غزلوں کو حذف کیا گیا ہے۔
۸	۹۴	۱۰۔ رباعیات	رباعیات میں سے صرف ولی اور مصحفی کی رباعیوں کو حذف کیا گیا ہے۔
۹	۹۷	اضافی مطالعہ	اضافی مطالعے کا پورا حصہ حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا حصہ (بعنوان آئیے، زبان سیکھیں) پڑھایا جائے۔

پانچویں جماعت (Std. V)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات / تفصیلات
۱	۳۱	۱۷۔ بی بی فاطمہؓ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۳۳	۱۸۔ خوددار لکڑ ہارا	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۳۵	۱۹۔ آہا، آہا، نکلا چاند (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۳۶	۲۰۔ مکالمہ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۳۸	۲۱۔ ہماری ریل (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۴۰	۲۲۔ شیخ چلی	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۷	۴۲	۲۳۔ بچوں کا ترانہ (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا پورا حصہ پڑھایا جائے۔

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات / تفصیلات
۱	۶	۳۔ ایس کا خواب	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۱۸	۸۔ پانی ایک نعمت	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۲۱	۹۔ دریا کنارے چاندنی (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۲۳	۱۰۔ خوشیوں کے تہوار (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۵	۳۰	۱۳۔ پرندوں کا دوست	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۶	۳۴	۱۴۔ میرا وطن (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا پورا حصہ پڑھایا جائے۔

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات / تفصیلات
۱	۸	۴۔ جو پور کا قاضی	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۱۲	۵۔ گلہری (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۱۹	۸۔ چوہوں کی دعوت	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۲۹	۱۱۔ مشینی آدمی (نظم)	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا پورا حصہ پڑھایا جائے۔

تعارفِ اُردو (Taruf-e-Urdu)

آٹھویں جماعت (Std. VIII)

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	صفحہ نمبر	سبق کا عنوان	ہدایات / تفصیلات
۱	۱۳	۴۔ ہوا	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۲	۱۶	۵۔ حکیم اجمل خاں	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۳	۲۳	۷۔ عید کا تحفہ	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
۴	۳۹	۱۰۔ آم	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

نوٹ: مندرجہ بالا اسباق میں شامل قواعد کا پورا حصہ پڑھایا جائے۔

بِدَايَةُ الْعَرَبِيَّةِ

(Bidayatul Arabiyyah) Arabic

(Std. VIII) آٹھویں جماعت

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	نثر/نظم کا عنوان	صفحہ نمبر	ہدایات/تفصیل
(۱)	سبق ۷ : طَاعَةُ الْوَالِدَيْنِ	۶ تا ۵	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۲)	سبق ۸ : الْأَعْمَالُ وَالْمِهْنُ	۱۳ تا ۱۲	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
حصہ نظم			
(۳)	سبق ۳ : قِيَمَةُ الْوَقْتِ	۱۷	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۴)	سبق ۴ : مَدْرَسَتِي	۱۸	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
حصہ قواعد			
(۵)	سبق ۳ : الْحُرُوفُ الشَّمْسِيَّةُ وَالْقَمَرِيَّةُ	۲۳	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۶)	سبق ۵ : النَّكْرَةُ وَالْمَعْرِفَةُ	۲۶	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۷)	سبق ۶ : الْمَذَكَّرُ وَالْمُؤَنَّثُ	۲۷	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

(Nigaar-e-Farasi) Persian

(Std. VIII) آٹھویں جماعت

(صرف تعلیمی سال 2020-21 کے لیے)

نمبر شمار	نثر/نظم کا عنوان	صفحہ نمبر	حذف شدہ اسباق سے متعلق ہدایات
(۱)	درس نمبر ۳: ماضی مطلق	ص ۱۰ سے ص ۱۲	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۲)	درس نمبر ۴: زمانہ حال	ص ۱۴ سے ص ۱۹	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۳)	درس نمبر ۶: حرفِ اضافہ	ص ۲۳ سے ص ۲۴	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۴)	درس نمبر ۱۰: حروفِ قمری و حروفِ شمسی	ص ۳۰ سے ص ۳۱	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۵)	درس نمبر ۱۱: باغ و میدان بازی	ص ۳۲ سے ص ۳۵	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۶)	درس نمبر ۱۲: احوالِ پرسی	ص ۳۶	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۷)	درس نمبر ۲۳: دکتور محمد اقبال	ص ۵۰	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔
(۸)	درس نمبر ۲۴: قدرتِ خدا	ص ۵۱	پورا سبق حذف کیا گیا ہے۔

इयत्ता : सहावी

विषय : भूगोल

(शालेय वर्ष २०२०-२१ साठी फक्त)

अ. क्र.	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/ सुचना
१	१. पृथ्वी आणि वृत्ते	२	२	करून पहा..... तयार करा. (आकृती १.४ सह)	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे
		३	१	सांगा पाहू..... असे असण्याचे कारण काय?	”
		६	२	जरा विचार करा असाच विचार करता येईल काय?	”
		७	१	माहीत आहे का तुम्हांला? उत्तर/दक्षिण ध्रुव - ० किमी	”
			२	माहीत आहे का तुम्हांला? करणे शक्य होणार नाही.	”
२	२. चला वृत्ते वापरुयात!	१३	--	माहीत आहे का तुम्हांला? उपयोग लक्षात घ्या.	”
		१४	१	जरा डोके चालवा ! दिशेने न्यावे लागेल?	”
३	३. पृथ्वीगोल, नकाशातुलना व क्षेत्रभेट ४. हवा व हवामान ५. तापमान	२४	२	पहा बरे जमते का? सूर्यकिरण कसे पडत असतील?	”

		२५	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा. पर्वतीय भागात कमी झालेले आढळते.	”
		२६	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? हरितगृह असे म्हणतात.	”
		२९	२	जरा डोके चालवा ! वेरूळ, आग्रा.	”
४	६. महासागरांचे महत्त्व	३२	१	करून पहा. चव घेऊन पहा	”
		३५	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? आकर्षित करत आला आहे.	”
		३६	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? शहरांची फुफ्फुसे म्हणून ओळखतात.	”
		३८	१	तुम्ही काय कराल ? सागरी प्रदूषण दूर करा.” – सांगा तुम्ही काय कराल ?	”
		३८	२	तुम्ही काय कराल ? तुम्ही काय कराल ?	”
५	७. खडक व खडकांचे प्रकार	४१	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? तो पाण्यावर तरंगतो.	”
		४४	१	जरा डोके चालवा ! कवीच्या मनात काय असेल ?	”
		४४	१	तुम्ही काय कराल ? त्याला मदत म्हणून तुम्ही काय कराल ?	”
६	८. नैसर्गिक संसाधने	४८	--	जरा विचार करा पाणी वाया जात असते ते शोधा.	”
		५०	१	तुम्ही काय कराल ? तुम्हांला काही करता येईल का ?	”
७.	९. ऊर्जा साधने	५७	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? (हजार किलो = एक टन)	”

		५८	१	माहीत आहे का तुम्हांला? हे काही मोठे सौरऊर्जा प्रकल्प आहेत.	”
		५८	१	माहीत आहे का तुम्हांला? सुमारे ४०००° असते.	”
८.	१०. मानवाचे व्यवसाय	६२	१	जरा विचार करा दुरुस्ती कोण करते?	”
		६२	२	पहा बरे जमते का? त्सुनामी आली.	”

J. M. K.

विशेषाधिकारी, भूगोल

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व
अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, 'बालभारती'
सेनापती बापट मार्ग, पुणे - ४११००४

इयत्ता : सातवी

विषय : भूगोल

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययनासाठी आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
	१. ऋतुनिर्मिती (भाग-१)	---	---	---	---
१	२. सूर्य, चंद्र व पृथ्वी	७	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा इजा होऊ शकते.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
२	,,	७	२	माहीत आहे का तुम्हाला?..... सूर्यग्रहणच असते.	,,
३	३. भरती-ओहोटी	११	१	जरा विचार करा विरोधात कार्य करतात.	,,
४	,,	१४	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा जीवित हानी टाळता येते.	,,
५	,,	१४	२	माहीत आहे का तुम्हाला?.....भरती-ओहोटीच्या वेळा सांगा.	,,
६	४. हवेचा दाब	१७	१	जरा विचार करा परिणाम होईल? का?	,,
७	,,	१९	-	माहीत आहे का तुम्हाला?..... मिलिबार एवढा असतो.	,,
८	,,	२०	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा उपकरणाद्वारे मोजली जाते.	,,
९	,,	२०	१	पहा बरे जमते का? यांतील सहसंबंध शोधा.	,,
१०	५. वारे	२४	१-२	माहीत आहे का तुम्हाला?..... अश्व अक्षांश असे म्हणतात.	,,
११	,,	२८	२	माहीत आहे का तुम्हाला?..... नाव देण्याची पद्धत आहे.	,,
१२	६. नैसर्गिक प्रदेश	३६	१	जरा विचार करापश्चिम भागांत आढळतात.	,,
१३	,,	३६	२	हे नेहमी लक्षात ठेवा कल्पना प्रत्यक्षात येऊ शकेल.	,,
१४	,,	३६	२	माहीत आहे का तुम्हाला?..... गावेही गाडली जातात.	,,
१५	,,	३८	१-२	प्रकल्प संबंधित नकाशा :	,,
१६	७. मृदा	४०	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा वापर करतो, हे लक्षात घ्या.	,,

१७	„	४३	१-२	माहीत आहे का तुम्हाला?..... नागपूरची संत्री इत्यादी.	„
१८	८. ऋतुनिर्मिती (भाग-२)	४८	१	जरा डोके चालवा कोणत्या ध्रुवावर होईल?	„
१९	„	४९	२	जरा डोके चालवा स्थानांसह सांगा.	„
२०	„	५०	१	जरा विचार करा त्यावर दोन परिच्छेद लिहा.	„
२१	„	५०	२	जरा डोके चालवा कोणते कारण असावे?	„
२२	९. कृषी	५४-५५	२-१	माहीत आहे का तुम्हाला?..... वापर मोठ्या प्रमाणात होतो.	„
२३	„	५७	१	जरा डोके चालवा गरज का असते.	„
२४	„	६०	१	पहा बरे जमते का? उपाय करता येतील?	„
२५	„	६०	२	जरा डोके चालवा प्रकारे मिळवले जाते?	„
२६	१०. मानवी वस्ती	६५	१	जरा विचार करा व त्यांची यादी तयार करा.	„
२७	„	६६	२	पहा बरे जमते का? वस्ती प्रकारात येते ते सांगा.	„
	११. समोच्च रेषा नकाशा आणि भूरूपे	---	---	---	---

J. D. D. D.

विशेषाधिकारी, भूगोल
महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक मंडळ, पुणे

इयत्ता : आठवी

विषय : भूगोल

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ. क्र.	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययनासाठी आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	१. स्थानिक वेळ व प्रमाण वेळ	२	२	जरा विचार करा. जास्तीत जास्त उंचावर असेल?	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
२	„	२	२	हे नेहमी लक्षात ठेवा? वेळेत ४ मिनिटांचा फरक पडतो.	„
३	„	३	२	जरा विचार करा. रेखावृत्ते सूर्यासमोरून जातात?	„
४	„	३	२	माहित आहे का तुम्हांला? म्हणजेच post meridiem होय	„
५	„	५	१	जरा डोके चालवा. मध्यान्ह, मध्यरात्र	„
६	„	७	१	पहा बरे जमते का? नवीन दिवसाची सुरुवात होईल?	„
७	„	७	२	माहित आहे का तुम्हांला? (जंतर-मंतर) महत्वाची ठरली आहे.	„
८	„	७	२	जरा विचार करा. एकच का असू शकते?	„
९	२. पृथ्वीचे अंतरंग	१४	१	जरा विचार करा. १० ते १२ वाक्ये लिहा.	„
१०	„	१४	२	जरा डोके चालवा शोध घेण्याचा प्रयत्न करा.	„
११	„	१४	२	शोधा पाहू! कशासाठी साजरा करतात.	„
१२	३. आर्द्रता व ढग	१७	१	जरा डोके चालवात्याचे कारण काय असेल?	„
१३	„	१८	१	हे नेहमी लक्षात ठेवाहवा बाष्पसंपृक्त असते.	„
१४	„	१८	२	पहा बरे जमते का? क्षमतेतील फरक नोंदवा.	„
१५	„	१८	२	जरा डोके चालवा आर्द्रतेशी संबंध कशा प्रकारे असतो?	„
१६	„	१९	१	जरा विचार करा. झाले तर काय होईल?	„
१७	„	२२	१	पहा बरे जमते का?आहे, ते सकारण सांगा.	„
१८	„	२२	१	जरा डोके चालवा खाली दिलेल्या चौकटीत लिहा.	„
१९	४. सागरतळरचना	२४	२	जरा विचार करा.कशाच्या आधारे करता येईल?	„
२०	„	२७	१	पहा बरे जमते का? उपयुक्त क्षेत्र कोठे असेल व का?	„
२१	„	२७	२	हे नेहमी लक्षात ठेवा हे आपण नेहमीच लक्षात ठेवले पाहिजे.	„
२२	„	२७	१	जरा डोके चालवा अभिनय तुम्ही कसे राबवाल?	„

२३	„	२७, २८	१ १-२	माहित आहे का तुम्हांला ?२०० दशलक्ष वर्षांपेक्षा जुने नाहीत..... संकल्पनेच्या अभ्यासात झाला.	„
२४	५. सागरी प्रवाह	३१	२	माहित आहे का तुम्हांला ?हिवाळ्यात ते विरुद्ध दिशेने वाहतात.	„
२५	„	३३	२	माहित आहे का तुम्हांला ? व ३२०० किमी लांब आहे.	„
२६	६. भूमी उपयोजन	३६	२	पहा बरे जमते का ? योग्य प्रकारे सूची द्या.	„
२७	„	३६	२	जरा विचार करा. भूमी उपयोजनच आहे का ?	„
२८	„	४०	२	पहा बरे जमते का ? शेतजमीन किती टक्के आहे ?	„
२९	७. लोकसंख्या	४४	१	जरा विचार करा घटकाचा हा परिणाम असावा.	„
३०	„	४५	२	पहा बरे जमते का ? उपाय योजना करता येतील ?	„
३१	„	४७	२	जरा डोके चालवा स्थलांतर करून भारतात आले ते सांगा.	„
३२	„	५०	१	HDI, UNDP Development Programme	„
३३	„	५०	१	जरा डोके चालवा सामाजिक परिस्थिती.	„
३४	„	५०	२	पहा बरे जमते का ? असे का झाले असावे ते शोधा.	„
३५	„	५१	१	जरा डोके चालवा पाणी लागत असेल.	„
३६	„	५१	२	पहा बरे जमते का ? सरकारी धोरण	„
३७	८. उद्योग	५७	२	पहा बरे जमते का ? उदा. Eletricals Limited	„
३८	„	५८	२	जलसाक्षरता - काळाची गरज..... करणे ही काळाची गरज आहे.	„
३९	„	५८	२	पहा बरे जमते का ? कशामुळे प्राप्त झाला असावा ?	„
४०	९. नकाशावाचन	६५	१	जरा विचार करा. एक परिच्छेद लिहा.	„
४१	„	६५	१	हे नेहमी लक्षात ठेवा देश, खंड, जग इत्यादी	„
४२	„	६५	१	पहा बरे जमते का ? १:१,००० १:५०,०००	„
	१०. क्षेत्रभेट	---	---	---	---

J. J. J.

विशेषाधिकारी, भूगोल
महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक मंडळ, पुणे

सामान्य विज्ञान इयत्ता सहावी अभ्यासक्रम / पाठ्यक्रम रिडक्शन शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

अक्र	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	कॉलम क्र	तक्ता / ओळ / चौकट	Highlight करावयाचा मजकूर	शेरा
1	1. नैसर्गिक संसाधने - हवा, पाणी आणि जमीन	३		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
2		४		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
3		७		वरून ४ थी ओळ	करून पहा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
4		७		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
5		७		चौकट	कोण काय करते	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
6	2. सजीव सृष्टी	१४		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
7		१५		चौकट	कोण काय करते	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
8		१६		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
9		१६		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

10	3. सजिवांतील विविधता आणि वर्गीकरण	२०		वरून ३,४,५,६,ओळी किंवा -----वर्गात चर्चा करा	निरीक्षण करा व चर्चा करा -शाळेच्या किंवा -----वर्गात चर्चा करा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
11		२०		तक्ता	निरीक्षण करा व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
12		२२		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
13		२३		चौकट	करून पहा - तुमच्या सभोवताली -- --वर्गात चर्चा करा.	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
14		२४		चौकट	करून पहा - डबक्यातील पाण्याचा - ----काय दिसते ?	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
15	4. आपत्ती व्यवस्थापन	२८		चौकट	कोण काय करते	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
16	5. पदार्थ सभोवतालचे - अवस्था व गुणधर्म	३२		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
17		३२		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
18		३६		चौकट	करून पाहू या	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
19		४०		चौकट	चौफेर	स्वयं अध्ययन - शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

20	6. पदार्थ आपल्या वापरातील	४५		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
21		४५		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
22		४६		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
23		४६		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
24		४६		चौकट	शोध घ्या	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
25		४८		चौकट	चौफेर	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
26	7. पोषण आणि आहार	५३		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
27	8. आपली अस्थिसंस्था व त्वचा	५७	१	चौकट	थोडे आठवा .आकृतीमध्ये ---योग्य शब्द लिहा.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
28		५७	१	तक्ता	थोडे आठवा .आकृतीमध्ये ---योग्य शब्द लिहा.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
29		६१		वरून १,२ ओळी	निरीक्षण करा व चर्चा करा .प्रयोगशाळेतील मानवी ----- वर्गात चर्चा करा .	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

30	9. गती व गतीचे प्रकार	६३	१	चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
31	10. बल व बलाचे प्रकार	७१		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
32		७२		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
33		७२		चौकट	शोध घ्या व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
34		७४		चौकट	थोडी गंमत	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
35	11. कार्य आणि ऊर्जा	७९		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
36	12. साधी यंत्रे	८६		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
37		८९	१	चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
38		८९		चौकट	चौफेर	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
39	13. ध्वनी	९५		चौकट	ऐकावे ते नवलच	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

40	14. प्रकाश व छायानिर्मिती	९८		वरून ओळ १,२,३	करून पाहूया	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
41		९८	१	चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
42		१०२		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
43		१०२	१	चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
44		१०३	१	चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
45		१०३		चौकट	चौफेर	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
46	15. चुंबकाची गंमत	१०६		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
47		१०९	१	चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
48		१०९	२	चौकट	विज्ञानाची किमया	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
49		११०		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

50		११०		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
51		११०		चौफेर	हे नेहमी लक्षात ठेवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
52	16. विश्वाचे अंतरंग	११२		चौकट	निरीक्षण व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन-हि कृती शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळली आहे .
53		११४		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
54		११६	२	चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
55		११७		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
56		११७	१	चौकट	थोडी गंमत	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
57		११७	२	चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

इयत्ता सातवी सामान्य विज्ञान अभ्यासक्रम / पाठ्यक्रम शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

अक्र	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	कॉलम क्र	तक्ता / ओळ / चौकट	Highlight करावयाचा मजकूर	शेरा
1	1. सजीव सृष्टी	१		ओळ -वरून १ ली	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन
2		१		ओळ-शेवटच्या २	करून पहा.	हि कृती शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आली आहे.
3		४		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	हा उपक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.
4		५		ओळ-वरून १०,११	तुम्हाला माहित असणाऱ्या ---- अनुकूलन अभ्यासा	शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
5		७		तक्ता	निरीक्षणाच्या आधारे तक्ता पूर्ण करा	स्वयं अध्ययन
6		७		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
7		८		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
8		९		चौकट	२९ एप्रिल --- यावर बंदी आहे	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
9		९		तक्त्या खालील २ ओळी	याचप्रमाणे आपल्या -----वर्गात चर्चा करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

10	2. वनस्पती : रचना व कार्ये	११		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
11		११		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन
12		११		चौकट	जोड तंत्रज्ञानाची	हा उपक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.
13		१२		तक्ता	तक्ता पूर्ण करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
14		१३		चौकट	थोडी गंमत	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
15		१३		तक्ता	तक्ता पूर्ण करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
16		१४		तक्ता	तक्ता पूर्ण करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
17	3. नैसर्गिक संसाधनांचे गुणधर्म	१६		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
18		१७		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
19		१७		चौकट	थोडी गंमत	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
20		१७		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

21		१७		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
22		२१		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
23		२४		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
24		२४		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
25		२४		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
26		२४		चौकट	जागतिक मृदा दिन	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
27	4. संजीवांतील पोषण	२६		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
28		२७		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
29		२७		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
30		२८		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

31		३०		तक्त्या खालील ओळ	परिसरातील वनस्पतींच्या -----ते ठरवा.	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
32		३२		चौकट	चित्रे इंटरनेट वरून मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
33	5. अन्नपदार्थाची सुरक्षा	३४		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
34		३५		वरून ४ थी ओळ	विचार करा व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
35		३६		वरून ५ वी ओळ	विचार करा व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
36		३६		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
37		३७		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
38		३७		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
39		३८		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	हा उपक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.
40		३९		चौकट	पुस्तक माझा मित्र	हा उपक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.

41		३९		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
42	6. भौतिक राशींचे मापन	४२		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
43		४३		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
44		४३		चौकट	इतिहासात डोकावताना	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
45		४४		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
46		४४		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
47		४५		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
48		४५		चौकट	वर्तमानपत्र माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
49	7. गती, बल व कार्य	४६			उपक्रम	स्वयं अध्ययन
50	8. स्थितिक विद्युत	५३		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
51		५५		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

52		५६		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
53	9. उष्णता	६०		चौकट	विज्ञानाची किमया	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
54		६२		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
55	10. आपत्ती व्यवस्थापन	६४		वरून १ ली ओळ	निरीक्षण करा व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
56		६४		१,२,३ प्रश्न	सांगा पाहू	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
57		६४		वरून ४ थी ओळ	मागील इयत्तेत -----वर्गीकरण करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
58		६५		चौकट	इतिहासात डोकावताना	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
59		६५		चौकट	घोषवाक्य	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
60		६६		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
61		६६		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

62		६६		थोडे आठवा खालील २ ओळी	मागील इयत्तेत -----माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
63		६६		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
64		६७		चौकट	ऐकावे ते नवलच	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
65		६७		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
66		६७		शेवटच्या २ ओळी	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
67		६९		चौकट	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
68		६९		चौकटींच्या वरील २ ओळी	मागील इयत्तेत -----तर काय कराल	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
69		६९		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
70		६९		चौकट	जोड माहिती तंत्रज्ञानाची	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
71	11. पेशीरचना आणि सूक्ष्मजीव	७१		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

72		७२		चौकट	पुस्तक माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
73		७५		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
74		७९		चौकट	स्वच्छ भारत अभियान	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
75		७९		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
76	12. मानवी स्नायू व पचनसंस्था	८२		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
77		८३		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
78	13. बदल : भौतिक व रासायनिक	८९		चौकट	थोडी गंमत	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
79	14. मूलद्रव्ये : संयुगे आणि मिश्रणे	९३		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
80		९४		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
81		९४		तक्ता	तक्ता तयार करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

82	15. पदार्थ : आपल्या वापरातील	१००		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
83		१०३		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
84	16. नैसर्गिक साधनसंपत्ती	१०५		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
85		१०५		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
86		१०६		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
87		१०७		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
88		१०९		चौकट	पुस्तक माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
89	17. प्रकाशाचे परिणाम	११६		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
90		११७		चौकट	विचार करा व चर्चा करा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
91	18. ध्वनी : ध्वनीची निर्मिती	११८		चौकट	माहीत आहे का तुम्हाला	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

92		१२४		चौकट	अधिक माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
93	19. चुंबकीय क्षेत्राचे गुणधर्म	१२९		चौकट	जरा डोके चालवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
94	20. तारकांच्या दुनियेत	१३१		प्रश्न १, २	थोडे आठवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
95		१३१		वरून ३ री ओळ	मागील इयत्तेत -----ओळख करून घेतली आहे	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
96		१३३		चौकट	माहिती मिळवा	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
97		१३६		चौकट	कोण काय करते ?	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले
98		१३६		चौकट	पुस्तक माझा मित्र	स्वयं अध्ययन- शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी मूल्यमापनातून वगळले

इयत्ता 8 वी सामान्य विज्ञान अभ्यासक्रम/पाठ्यक्रम रिडक्शन शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त

अक्र	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	कॉलम क्र	तक्ता / ओळ / चौकट	मजकूर	शेरा
1	1. सजीव सृष्टी व सूक्ष्मजीवांचे वर्गीकरण	1		चौकट	इतिहासात डोकावताना..	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
2		2		चौकट	कार्य संस्थाचे	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
3		3		चौकट	जरा डोके चालवा.	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
4		5		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
5		5		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
6	2. आरोग्य व रोग	6		चौकट	थोडे आठवा.	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
7		6		चौकट	सांगा पाहू !	स्वयं अध्ययन
8		7		चौकट	तक्ता पूर्ण करा	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
9		7		चौकट	निरीक्षण करा व चर्चा करा.	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
10		7		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
11		9		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ? मार्च 2009..... बाधा होऊ शकते.	अधिकची माहिती - मूल्यमापनातून वगळले.
12		9		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा.	स्वयं अध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले.
13		9		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ? एच. आय.व्ही.....संबंधातून पसरत आहेत.	स्वयं अध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले.
14		9		चौकट	सांगा पाहू !	स्वयं अध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले.

15		9		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयं अध्ययन
16		10		चौकट	सांगा पाहू !	स्वयं अध्ययन
17		10		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा.	स्वयं अध्ययन
18		10		चौकट	सांगा पाहू !	अधिकची माहिती - मूल्यमापनातून वगळले.
19		11		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयं अध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले.
20		11		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र (इंटरनेटवर मधुमेहाची... सादरीकरण करा.)	स्वयं अध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले.
21		11		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा. (प्रत्येक रोगाला... बरे होत नाहीत.)	स्वयं अध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले.
22		11		चौकट	माहिती मिळवा.	अधिकची माहिती - मूल्यमापनातून वगळले.
23		11		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	अधिकची माहिती - मूल्यमापनातून वगळले.
24		12		चौकट	विचार करा.	शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.
25		12		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
26		12		चौकट	साजरे करूया आरोग्य दिनविशेष	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
27		13		चौकट	महत्त्व जाणा....	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
28	3. बल व दाब	14		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
29		14		चौकट	निरीक्षण करा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
30		15		3 ते 14 ओळ	जरा डोके चालवा व करून पहा.	प्रयोगादरम्यान चर्चा करावी.

31		15		चौकट	जरा डोके चालवा.	स्वयं अध्ययन
32		17		आकृती 3.5 मजकूर	करून पहा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
33		17		खालून बारावी ओळ	जरा डोके चालवा. (भाजीची पाटी...)	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
34		17,18		चौकट - कृती 1, कृती 2	करून पहा. (द्रवाचा दाब (Pressure of liquid))	प्रयोगादरम्यान चर्चा करावी.
35		19		चौकट	जरा डोके चालवा.	स्वयं अध्ययन
36		19		वरून 6 ते 19 ओळ	करून पहा.	प्रयोगादरम्यान चर्चा करावी.
37		19		20 ते 22 ओळ	जरा डोके चालवा.	स्वयं अध्ययन
38		20		चौकट	जरा डोके चालवा. व परिचय शास्त्रज्ञांचा	स्वयं अध्ययन
39	4. धाराविद्युत आणि चुंबकत्व	23		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
40		23		अ व आ	करून पहा.	प्रयोगादरम्यान चर्चा करावी.
41		25		चौकट	शोध घ्या	स्वयं अध्ययन
42		26		चौकट	जरा डोके चालवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
43	5. अणूचे अंतरंग	28		चौकट	थोडे आठवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
44		28		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	सन २०-२१ साठी वगळा
45		29		चौकट	करून पहा.	सन २०-२१ साठी वगळा

46		31		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वअध्ययन
47		33		चौकट	सांगा पाहू !	स्वअध्ययन
48		36		चौकट	माहिती मिळवा.	स्वअध्ययन
49	6. द्रव्याचे संघटन	39		वरून 9 ते 12 ओळ	करून पहा	थोडक्यात सांगावे
50		41		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वअध्ययन
51		43		चौकट	करून पहा	फक्त चर्चा करावी
52		45		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	सन २०-२१ साठी वगळा
53	7. धातू-अधात	49		चौकट	थोडे आठवा.	स्वअध्ययन
54		51		चौकट	थोडे आठवा.	स्वअध्ययन
55		52		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वअध्ययन
56		53		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ? दोन्ही	सन २०-२१ साठी वगळा
57		53		चौकट	चर्चा करा.	सन २०-२१ साठी वगळा
58	8. प्रदूषण	54		वरून 1 ते 5 ओळ	निरीक्षण करा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे.
59		54		चौकट	करून पहा व जरा डोके चालवा.	स्वयंअध्ययन
60		55		चौकट	विचार करा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
61		56		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
62		56		चौकट	इतिहासात डोकावताना...	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
63		56		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
64		58		तीनही चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले

65	9. आपत्ती व्यवस्थापन	62		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
66		64		चौकट	थोडे आठवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
67		65		चौकट	यादी करा व चर्चा करा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
68		65 & 66		तक्ता	आपत्ती निवारण - नियोजन आराखडा	स्वयं अध्ययन
69		66		चौकट	कार्य संस्थांचे	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
70	10. पेशी व पेशीअंगके	67		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
71		68		चौकट	शोध घ्या	स्वयं अध्ययन
72		70		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
73		70		2 चौकट	विचार करा.	स्वयं अध्ययन
74		71		चौकट	परिचय शास्त्रज्ञांचा	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
75		73		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
76		73		चौकट	कार्य संस्थांचे	हा भाग शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.
77	11. मानवी शरीर व इंद्रिय संस्था	75		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
78		75		चौकट	जरा डोके चालवा. व विचार करा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
79		78		चौकट	असे होऊन गेले	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
80		78		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयं अध्ययन
81		81		चौकट	माहिती मिळवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले

82		81		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
83		82		चौकट	माहिती मिळवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
84	12. आम्ल, आम्लारी ओळख	83		चौकट	थोडे आठवा.	स्वअध्ययन
85	13. रासायनिक बदल व रासायनिक बंध	89		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
86		94		चौकट	जरा डोके चालवा.	स्वयं अध्ययन
87	14. उष्णतेचे मापन व परिणाम	95		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
88		96		वरून 7 ते 21 ओळ	करून पहा	प्रयोगादरम्यान चर्चा करावी.
89		102		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
90		103		चौकट	जरा डोके चालवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
91	15. ध्वनी	104		चौकट	जरा डोके चालवा.	हा भाग शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.
92		105		चौकट	हे नेहमी लक्षात ठेवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
93		106		चौकट	जोड माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
94		106		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
95		107		चौकट	निरीक्षण करा व चर्चा करा.	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
96		107		चौकट	करून पहा	हा भाग शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी वगळण्यात आला आहे.

97	16. प्रकाशाचे परावर्तन	110		वरून 1 ते 11 ओळ करून पहा	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे	
98	17. मानवनिर्मित पदार्थ	116		चौकट	सांगा पाहू !	स्वअध्ययन
99		116		चौकट	जोड माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाची	सन २०-२१ साठी वगळा
100		117		दोन तक्ते	प्लॅस्टिकचे प्रकार आणि उपयोग	फक्त चर्चा करावी
101		117		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वअध्ययन
102		118		चौकट	यादी करा व चर्चा करा.	स्वअध्ययन
103		119		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वअध्ययन
104		120		चौकट	माहिती मिळवा.	स्वअध्ययन
105	18. परिसंस्था	122		दोन चौकट	थोडे आठवा. व वर्गीकरण करा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
106		124		चौकट	मागे वळून पाहताना	अवांतर माहिती - मूल्यमापनातून वगळले
107		124		चौकट	माहिती मिळवा.	अधिकची माहिती - मूल्यमापनातून वगळले.
108		125		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	अधिकची माहिती - मूल्यमापनातून वगळले.
109		125		तक्ता	तक्ता पूर्ण करा	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
110		126		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
111		127		चौकट	इंटरनेट माझा मित्र	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
112		127		चौकट	माहिती मिळवा.	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
113	19. ताऱ्यांची जीवनयात्रा	129		चौकट	थोडे आठवा.	अध्यापना पूर्वी स्वयं अध्ययन करण्यास सांगावे
114		129		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले

115		133		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले
116		133		चौकट	माहीत आहे का तुम्हांला ?	स्वयंअध्ययन -मूल्यमापनातून वगळले

इयत्ता : पाचवी

विषय : आपण असे घडलो (परिसर अभ्यास भाग-२)

(शालेय वर्ष २०२०-२१ साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
१	१. इतिहास म्हणजे काय?	५		हे तुम्हांला माहित आहे का? पुरातत्त्व उपयोग कसा करून घेत होते?	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
२	२. इतिहास आणि कालसंकल्पना	१० व ११		हे तुम्हांला माहित आहे का? अब्ज : एक अब्ज या पद्धतीला 'काष्ठवलय कालमापन पद्धती' म्हणतात.	“_”
३	३. पृथ्वीवरील सजीव	१४		हे तुम्हांला माहित आहे का? पृथ्वीखेरीज 'मंगळ' ही एक ऐतिहासिक घटना आहे.	“_”
४	४. उत्क्रांती	१८		हे तुम्हांला माहित आहे का? इ.स.१८५९ मध्ये विसाव्या शतकात झाली.	“_”

दीपकशेठे
२६/६/२०२०

प्र. विशेषाधिकारी

इतिहास व नागरिकशास्त्र

इतिहास व नागरिकशास्त्र विभाग

इयत्ता : सहावी

विषय : इतिहास व नागरिकशास्त्र

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
1	प्रकरण १ : भारतीय उपखंड आणि इतिहास	१	१	चला, चर्चा करू. तुमच्या परिसरात ... घेतली जातात.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
		३	१	माहीत आहे का तुम्हांला? आफ्रिका ... वाळवंट आहे.	“_”
		४	१	करून पहा. भारताच्या नकाशा ... पूर्व किनारपट्टी	“_”
2	प्रकरण २ : इतिहासाची साधने	६	१	करून पहा. तुमच्या घरात ... गोळा करा. सांगा पाहू किल्ले ... साधने म्हणतात?	“_”
		६	२	माहीत आहे का तुम्हांला? धान्याचे कण ... ओळखू येते.	“_”

वी.जि.ये.दे
२६/६/२०२०

प्र. विशेषाधिकारी

इतिहास व नागरिकशास्त्र.

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		१२	१	करून पहा. मातीची भांडी...कालावधी लागतो ?	“_”
		१२	२	निरीक्षण करा. तुमच्या... तुलना करा. सांगा पाहू! तुमच्या ... दागिन्यांची नावे लिहा.	“_”
		१३	२	करून पहा. तुमच्या... तयार करा.	“_”
4	प्रकरण ४ : वैदिक संस्कृती	१५	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? काही सूक्तांचा मराठी भाषेत अर्थ आपापले उद्योग करून धन मिळवूया.	“_”
		१७	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? घोड्याला 'अश्व' ... असे म्हणतात.	“_”
		१८	२	चला, चर्चा करू. सृष्टिचक्रात ... पिण्याच्या पाण्याचे नियोजन कसे कराल ?	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		३४	२	माहीत आहे का तुम्हांला? भारताची राजमुद्रा ... हे दोन प्राणीही आहेत.	“_”
8	प्रकरण ८ : मौर्य साम्राज्यानंतरची राज्ये	३७	२	माहीत आहे का तुम्हांला? कनिष्काचे ... बुद्ध लिहिले आहे.	“_”
		३८	२	माहीत आहे का तुम्हांला? फाहियान ... रीतीने चालवले जाते.	“_”
		३९	२	माहीत आहे का तुम्हांला? युआन श्वांग ... अपाय करित नाहीत.	“_”
		४०		माहीत आहे का तुम्हांला? भारतीय ... दिलेली आहे.	“_”
9	प्रकरण ९ : दक्षिण भारतातील प्राचीन राज्ये	४२	१	करून पहा. भारताच्या ... ठिकाणे दाखवा.	“_”
		४३	२	माहीत आहे का तुम्हांला? नाणेघाट : पुणे व ठाणे ... शिलालेखात आहे.	“_”
		४७		माहीत आहे का तुम्हांला? पेरिप्लस ऑफ एरिथ्रियन सी... अस्तित्वात नाही.	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
नागरिकशास्त्र					
1	प्रकरण १ : आपले समाजजीवन	६०	१	बोलते आणि लिहिते व्हा. चित्रकलेच्या स्पर्धेत याविषयी लिहा.	“_”
		६०	१	करून पहा. सकाळी उठल्यापासून ... ते शोधा.	
		६१	१	माहीत आहे का तुम्हांला? जन्मतः सर्व माणसे ... साधू शकतो.	“_”
2	प्रकरण २ : समाजातील विविधता	६३	१	चला, चर्चा करू. आपल्या समाजातील ... पोहचवा.	“_”
			२	करून पहा. तुम्हीही अशा ... मित्र झाला. करून पहा. विविध भूमिका पार पाडण्याची संधी	“_”
3	प्रकरण ३ : ग्रामीण स्थानिक शासन संस्था	६७	२	माहीत आहे का तुम्हांला? जिल्हा परिषदेचा कारभार कसा चालतो?	“_”
		६८		तुम्ही काय कराल? कल्पना करा, ... प्राधान्य द्याल?	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
			२	करून पहा. तुमच्या वर्गाची ... क्रीडास्पर्धांचे आयोजन	“_”
		७४	२	महानगरपालिकेने असे का केले? महानगरपालिकेने टेकड्यांवर ... तपासणी केली.	“_”
5	प्रकरण ५ : जिल्हा प्रशासन	७७		माहीत आहे का तुम्हांला? सामाजिक स्वास्थ्य राखणे का महत्त्वाचे असते? चौकट	“_”
		७९	२	हे नेहमी लक्षात ठेवा. आपत्तीच्या काळात ... करण्यास सांगावे.	“_”
		७९ व ८०	२	माहीत आहे का तुम्हांला? महाराष्ट्रात अनेक अधिकाऱ्यांनी... आयोजन केले जाते.	“_”

इतिहास व नागरिकशास्त्र विभाग.

इयत्ता : सातवी

विषय : इतिहास व नागरिकशास्त्र

(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/मुचना
1	प्रकरण १ : इतिहासाची साधने	१	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? इतिहास हा शब्द 'असे घडले' असा आहे.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे.
			२	सांगा पाहू ? नाणी इतिहास कसा सांगतात ? जाणून घेऊया. प्राचीन काळापासून..... * सोलह आणि सच ।	“_”
		२	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? चैत्य, विहार, ही सर्व भौतिक साधने आहेत.	“_”
		३	१	करून पहा. पोवाडे, आदिवासी त्यांचे सादरीकरण करा.	“_”

वसुधैव कुटुम्बकम्
२५/६/२०२०

प्र. विशेषाधिकारी

इतिहास व नागरिकशास्त्र.

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		१५	१	जाणून घेऊया. दोन खेडी स्वतंत्र आहेत हे दर्शवण्याकरिता वडगाव बुद्रुक आणि वडगाव खुर्द.	“_”
			१	माहीत आहे का तुम्हांला? वतन हा अरेबिक शब्द अशा अर्थी वापरला जातो.	“_”
		१७	२	चला, चर्चा करूया. पंढरपूरच्या वारीविषयी..... वारीचे नियोजन कसे असते?	“_”
5	प्रकरण ५ : स्वराज्यस्थापना	१९	२	माहीत आहे का तुम्हांला? जहागीर – जहागीर म्हणजे एखाद्या त्याला 'जहागीर' म्हणत.	“_”
		२०	१	लक्षात ठेवा. बारा मावळ : यांना 'बारा मावळ' असेही म्हणतात.	“_”
			२	करून पहा. जिवा महाला, अधिक माहिती मिळवा.	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
			२	माहीत आहे का तुम्हांला ? शिवाजी महाराजांच्या राज्याभिषेकासाठी अत्यंत मौल्यवान 'मण' हे एकक गणिताच्या शिक्षकांकडून समजून घ्या.	“_”
7	प्रकरण ७ : स्वराज्याचा कारभार	३०	२	जाणून घेऊया. भारताच्या लष्करी दलांची माहिती मिळवा. प्रमुख कोण असतात ?	“_”
		३१	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? शिवाजी महाराजांच्या दुर्गनिर्मितीसंबंधी अग्रेसर असे राजे छत्रपती श्रीशिवाजी महाराज राहिले.”	“_”
			२	करून पहा. भारतीय नौसेनेतील लढाऊ जहाजांची माहिती मिळवा व जहाजांच्या चित्रांचा संग्रह करा.	“_”
8	प्रकरण ८ : आदर्श राज्यकर्ता	३३	१	विचार करा. जीवाला जीव देणारे A friend in need is a friend indeed.	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		३९	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? संभाजी महाराजांनी 'बुधभूषणम्' इत्यादींविषयी माहिती दिलेली आहे.	“_”
			२	चला, शोधूया. भारताच्या नकाशात जिंजी हे ठिकाण शोधा.	“_”
		४०	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? धनाजीस मुघल सैनिक 'का रे, तुला पाण्यात धनाजी दिसतो का ?'	“_”
		४१	१	करून पहा. तुमच्या परिसरातील मुलाखत घ्या.	“_”
			२	माहीत आहे का तुम्हांला ? महाराणी ताराबाईंनी 'सेफ डिपॉझिट लॉकर सिस्टिम' असे केले जाते.	“_”
		४२	१	माहीत आहे का तुम्हांला ? ताराबाईंच्या कर्तृत्वाचे मुगल हो सांभाळा ॥	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
नागरिकशास्त्र					
1	प्रकरण १ : आपल्या संविधानाची ओळख	६३	२	माहीत आहे का तुम्हांला ? अमेरिका, इंग्लंड या देशांचा राज्यकारभार चालवला जातो.	“_”
		६४	१	इंग्लंड या देशाला ... संविधान प्रामुख्याने अलिखित आहे.	“_”
			१	चला, शोधू या ! तुम्हांला आवडणाऱ्या कोणत्याही संविधानाची दोन वैशिष्ट्ये.	“_”
		६६	१	करून पहा. तुमच्या वर्गाचा कारभार नियमांनुसार..... तयार करा.	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
		७३	१	करून पहा. ईशान्येकडील राज्यांची सूची तयार करा. तेथील राज्यांच्या राजधानीची शहरे कोणती?	“_”
		७५	१	शोधा ! आतापर्यंत भारतीय संविधानात किती वेळा दुरुस्ती झाली आहे?	“_”
			२	सांगा पाहू! सध्याचे मुख्य निवडणूक आयुक्त कोण?.... मतदारसंघ म्हणजे काय?	“_”
4	प्रकरण ४ : मूलभूत हक्क भाग-१	७६	१	चला, शोधूया. बालकांचे हक्क तसे झाल्यास त्याविरुद्ध कोठे जाऊन दाद मागायची?	“_”
		७७	१	कल्पना करा आणि लिहा. कुत्रा, मांजर, गाय, कोणते हक्क मागितले असते?	“_”
			१	चला, चर्चा करूया. सर्वांना कायद्यापुढे सारखेच मानणे व फायदे कोणते?	“_”

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
5	प्रकरण ५ : मूलभूत हक्क भाग-२	८०	२	शोधा आणि चर्चा करा. संविधानाने किती भाषांना कोणत्या संस्था निर्माण केल्या आहेत?	“_”
			२	चला, चर्चा करूया. महाराष्ट्रात सरकारचे व न्यायालयाचे काय करावे लागेल?	“_”
6	मार्गदर्शक तत्त्वे आणि मूलभूत कर्तव्ये	८४	१	सांगा पाहू! वेतनाच्या संदर्भात वेतन देण्याचे प्रकार का आढळतात?	“_”
			२	शासनाने विद्यार्थ्यांसाठी हे कसे पटवून द्याल?	“_”
				शासनाच्या या सुविधांमुळे (क) बालकांचे लसीकरण	“_”
		८५	२	सूची तयार करा. घरात तुम्ही कोणते तुम्हांला नकोशी वाटते?	“_”
		८७	१	तुम्हांला काय वाटते? ६ ते १४ वर्षे तुम्हांला वाटते का?	“_”

इयत्ता : आठवी

विषय : इतिहास व नागरिकशास्त्र

(शालेय वर्ष २०२०-२१ साठी फक्त)

अ.क्र.	प्रकरण नाव/घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
इतिहास					
१.	इतिहासाची साधने	१	२	माहीत आहे का तुम्हांला? वस्तुसंग्रहालये आणि इतिहास पहावयास मिळतात.	अंतर्गत मूल्यमापनासाठी विचारात घेणे
		२	१	करून पहा. तुमच्या नजीकच्या परिसरात याची नोंद करा.	- -
		२	२	चला जाणून घेऊया. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि वृत्तपत्रे अशी आणखी दोन वृत्तपत्रे चालवली.	- -
		३	१	करून पहा. भारतीय स्वातंत्र्य आंदोलनाच्या त्यांचे सादरीकरण करा.	- -
२.	युरोप आणि भारत	५	१	लिओनार्दो-द-विंची या चित्राकृती अजरामर ठरल्या.	- -
		५-६	२	हे जाणून घेऊया. भौगोलिक शोध कालिकत बंदरात येऊन पोहचला.	- -
		६	१	करून पहा. जगाच्या नकाशा आराखड्यात मार्ग व प्रदेश दाखवा.	- -

अभिप्राय देणे
28/8/2020

प्र. विशेषाधिकारी
इतिहास व नागरिकशास्त्र.

अ.क्र.	प्रकरण नाव/घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
९.	स्वातंत्र्यलढ्याचे अंतिम पर्व	४१	१	चला जाणून घेऊया. वैयक्तिक सत्याग्रह तुरुंगवास स्वीकारला.	- -
		४१	२	माहीत आहे का तुम्हांला? स्फूर्तिगाथा बालवीरांची विद्यार्थी हुतात्मे झाले.	- -
१०.	सशस्त्र क्रांतिकारी चळवळ	४५	२	माहीत आहे का तुम्हांला? पन्नास वर्षांच्या सश्रम संमेलनाचे ते अध्यक्ष होते.	- -
११.	समतेचा लढा	५०	२	माहीत आहे का तुम्हांला? साने गुरुजींनी किसान आमरण उपोषण केले होते.	- -
		५१	१	माहीत आहे का तुम्हांला? नारायण मेघाजी लोखंडे यांचे साप्ताहिक सुट्टी मिळू लागली.	- -
		५३	१	माहीत आहे का तुम्हांला? डॉ. आनंदीबाई जोशी पुण्यात त्यांचा मृत्यू झाला.	- -

अ.क्र.	प्रकरण नाव/घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	स्वयंअध्ययनासाठी ठेवण्यात आलेला आशय	स्वयंअध्ययन आशयाबद्दल तपशील/अभिप्राय/सुचना
४.	भारतातील न्यायव्यवस्था	८०	२	सांगा पाहू? राष्ट्रपती एखाद्या सल्ला का मागतात?	- -
		८१	१	हे उदाहरण पहा. निवडणुकीस उभे राहणाऱ्या उमेदवारांना याबाबत माहिती जाणून घ्या.	- -
		८१	२	करून पहा. मुंबई उच्च न्यायालय हे आणखी दोन उदाहरणे शोधा.	- -
५.	राज्यशासन	८३	१	माहित आहे का तुम्हांला? भारतात २९ घटकराज्ये विधानसभा अस्तित्वात आहेत.	- -

Standard VIII

Subject : FRENCH (COMPOSITE)

Reduction of syllabus 25% : For Academic Year 2020-21

Sr. No.	Name of the Lesson / Unit	Page no.	Details of Omitted Content	Instruction/Reasons / Note
1.	Lesson 7	49 - 54	Bon Appétit!	Self study – non evaluative
2.	Lesson 8	55 - 60	Quel beau temps!	Self study – non evaluative
3.	Lesson 9	61 – 66	Dans la TGV	Repeated in Std X
4.	Lesson 10	67 – 72	Paris: La ville lumière!	Repeated in Std X

Note : Teachers can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, homework etc. to deal with the self-study portion.

(Santosh J. Pawar)

I/C Special Officer, English

Standard VIII**Subject : German****Reduction of syllabus 25% : For Academic Year 2020-21**

Sr. No.	Text title	Page no.	Reasons for omitting	Supporting Note
1	Lesson 1 – Deutsch macht Spaß, Unsere Welt,	3, 4, 10, 11	Activities to create interest about the language and fun element that does not require instruction	Self-study possible
2	Lesson 2 - Sec. 24A, 2A5, Deutsch macht Spaß, Deutschlandquiz	17, 18, 22, 24	No additional instruction required	Self-study possible
3	Lesson 3 - Sec. 3C, Deutsch macht Spaß	35, 36,	Reading passage, Fun activities, No additional instruction required	Self-study possible
4	Lesson 4 - Sec. 4A3, Deutsch macht Spass, 4C	41, 47, 48, 49	No additional instruction required	Self-study possible
7	Lessons 1 to 4 - Sec. Übung macht den Meister, Zur Wiederholung	20, 21, 22, 32, 33, 43, 44, 45, 46, 47, 66 - 74	Exercise material and assignments left to the discretion of the teacher	Self-study possible, teachers to pick and choose exercises for practice

Note : Teachers can use supplementary material like e-resources, worksheets, projects, homework etc. to deal with the self-study portion.

(Santosh J. Pawar)

I/C Special Officer, English

शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता मूल्यमापन / परीक्षा यांतून
वगळण्यात आलेल्या पाठ्यघटकांची यादी
विषय- संस्कृत इयत्ता आठवी (संपूर्ण व संयुक्त)

इयत्ता	पाठ्यघटकाचे नाव	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	पृष्ठ क्र.
संस्कृत आमोद आठवी (संपूर्ण)	१२) आत्मनेपदीया । (पद्यम्)	सुभाषित क्रमांक ५, लोभाविष्टो..लगुडाहतिम् सुभाषित क्रमांक ६, अपारे ...परिवर्तते सुभाषित क्रमांक ७, वनस्पतेरपक्वानि...विनश्यति सुभाषित क्रमांक ८ न देवो.....भावो हि कारणम् व त्यांवर आधारित स्वाध्याय	४२ ते ४३

१४) संवादकौशलम् । (संवादः)	पूर्ण पाठ व स्वाध्याय	४६ ते ४७
१५) आधुनिकप्रहेलिकाः । (पद्यम्)	पूर्ण पाठ व स्वाध्याय	४८ ते ४९
• लेखनकौशलम् । निबन्धः / अनुवादः ।	ड) संस्कृतभाषा । इ) आंबेडकरमहोदयः।	५०
१६) समानमस्तु भोजनम् । (गद्यम्)	पूर्ण पाठ व स्वाध्याय	५६ ते ५७
१७) सूक्तिसुधा । (पद्यम्)	सुभाषित क्रमांक ५, अपि स्वर्णमयी ..गरीयसी सुभाषित क्रमांक ६ केयूरा....भूषणम् व त्यांवर आधारित स्वाध्याय	५८ ते ५९
१९) राष्ट्रभक्तिः। (गद्यम्)	पूर्ण पाठ व स्वाध्याय	६२

संस्कृत आनन्द आठवी (संयुक्त)	१०) आत्मनेपदीया। (पद्यम्)	सुभाषित क्रमांक ४, शतेषु ...भवति वा न वा सुभाषित क्रमांक ५ न देवो ..भावो हि कारणम् व त्यांवर आधारित स्वाध्याय	३५ ते ३६
	१२) समानमस्तु भोजनम् । (गद्यम्)	संपूर्ण पाठ व स्वाध्याय	३९ ते ४०
	१३) सूक्तिसुधा । (पद्यम्)	सुभाषित क्रमांक ४ अपि स्वर्णमयी ...गरीयसी व त्यांवर आधारित स्वाध्याय	४६

टीप - १) शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता होणाऱ्या मूल्यमापनातून संस्कृत इयत्ता आठवी (संपूर्ण व संयुक्त) या इयत्तांकरिता वरील पाठ्यघटक वगळण्यात आलेले आहेत. अंतर्गत मूल्यमापन तसेच वार्षिक परीक्षा यांमध्ये या घटकांवर आधारित कोणत्याही कृती विचारल्या जाऊ नयेत.

२) वगळण्यात आलेल्या वरील घटकांना / पाठांना जोडून असलेले व्याकरणाचे कोणतेही घटक, कृती (व्याकरणाची उजळणी व नवीन व्याकरण) तसेच इतर भाषिक कृती इत्यादी वगळण्यात आलेले नाहीत. त्यांचे अध्ययन-अध्यापन आणि मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे.

Swajal
10.7.2020

विशेषाधिकारी मरा

**शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता मूल्यमापन / परीक्षा यांतून
वगळण्यात आलेल्या पाठ्यघटकांची यादी
विषय- पालि इयत्ता आठवी (संपूर्ण व संयुक्त)**

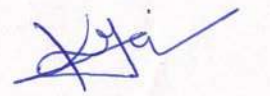
इयत्ता	वगळण्यात आलेले पाठ्यघटक	पृष्ठ क्र.
पालि पेवेसो संपूर्ण आठवी	गद्य- ६) नीलं गगनं ।	१२ ते १४
	१४) माता च भारतमाता च उभोऽपि वंदनीया ।	३६ ते ३९
	१८) सोहचम्मं जातक ।	४६ ते ४८
	पद्य- २) मातङ्ग चरियं ।	५२ ते ५३
	६) गीतं पीतं च भासितं ।	६२ ते ६४
पालि पवेसिका संयुक्त आठवी	गद्य- ६) नीलं गगनं ।	१२ ते १४
	१०) बालं न सेवे ।	२४ ते २६
	पद्य- २) मातङ्ग चरियं ।	३३ ते ३४

टीप - १) शालेय वर्ष २०२०-२१ करिता होणाऱ्या मूल्यमापनातून पालि भाषा इयत्ता आठवी (संपूर्ण व संयुक्त) या इयत्तांकरिता वरील पाठ्यघटक वगळण्यात आलेले आहेत. अंतर्गत मूल्यमापन तसेच वार्षिक परीक्षा यांमध्ये या घटकांवर आधारित कोणत्याही कृती विचारल्या जाऊ नयेत.

२) वगळण्यात आलेल्या वरील घटकांना / पाठांना जोडून असलेले व्याकरणाचे कोणतेही घटक, कृती (व्याकरणाची उजळणी व नवीन व्याकरण) तसेच इतर भाषिक कृती इत्यादी वगळण्यात आलेले नाहीत. त्यांचे अध्ययन-अध्यापन आणि मूल्यमापन होणे आवश्यक आहे. केवळ गद्य व पद्य पाठ व त्या पाठांसंबंधित स्वाध्याय / कृती मूल्यमापनातून वगळण्यात आलेल्या आहेत.

इयत्ता : पहिली
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
					मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
१	कविता क्र.२	३	१ पान	मजो आयो	
२	कविता क्र.७	१३	१ पान	बादल आया	-//-
३	धडा क्र.१२	३५	१ पान	मा पाण	-//-
४	कविता क्र.१७	४८	१ पान	हलो, हलू मेले में	-//-
५	कविता क्र.१९	५३ ते ५५	३ पाने	हिक खा डह अंग	-//-
६	कविता क्र.२३	७४	१ पान	नढिडी रेल	-//-
७	धडा क्र.२४	७५	१ पान	मुंहिजो घर	
८	धडा क्र.२५	७६	१ पान	लूमर ऐं बघु	-//-
९	पान क्र. ४,७,८,१०,११,१२,१९,२०,२१,२६,३७, ४४,५२,६६,६७,७१.			१६ पाने	स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : दुसरी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळाण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	कविता	३१ ते ३२	२ पाने	उदुंद खटोली	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	धडा	५१ ते ५२	२ पाने	इजत	-//-
३	पान क्र. ४,७,१०,१६,१७,१८,२२,२८,२९, ३४,३५,४२,४८,४९,५३,५४,५५,५६,६०, ६१,६२,६६,६८.		२६ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : तिसरी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
१	धडा क्र. ७	१५ ते १७	३ पाने	लालच	-//-
२	कविता क्र. ९	२१ ते २२	२ पाने	नढिडा भारतवासी	-//-
३	कविता क्र. १२	३० ते ३१	२ पाने	सुंदर सिखियांऊ	-//-
४	धडा क्र. १७	४६ ते ५१	६ पाने	बुधीअ में बलु	-//-
५	धडा क्र. २३	७३ ते ७८	६ पाने	ताकत खां अकुल वडो	-//-
६	पान क्र. ४, २०, ३५, ३६, ३८, ४५, ५९, ६९, ८१, ८२, ८८.		११ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

K. J.

इयत्ता : चौथी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	धडा क्र. ३	७ ते १०	४ पाने	कबड्डी	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	धडा क्र. ११	३३ ते ३४	२ पाने	स्वामी लीलाशाह	-//-
३	धडा क्र. १४	४२ ते ४८	७ पाने	सही चूंड	-//-
४	कविता क्र. २०	६८ ते ७१	४ पाने	कोयल	-//-
५	कविता क्र. २४	८५ ते ८६	२ पाने	चंडु	-//-
६	पान क्र. १३, १६, १७, २०, २७, ३८, ६२, ६५, ६७, ८७, ८८		११ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

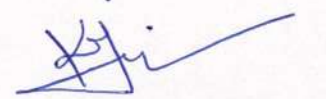
इयत्ता : पाचवी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	धडा क्र. २	३ ते ६	४ पाने	सच्च जी जीत	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	कविता क्र. ४	१० ते १३	४ पाने	शल खेत खिलन मुहिंजे भारत जा	-//-
३	धडा क्र. ८	२४ ते २५	२ पाने	शहीद रमेश बदलानी	-//-
४	कविता क्र. १२	३७ ते ३८	२ पाने	संत वाणी	-//-
५	धडा क्र. १७	५२ ते ५५	४ पाने	प्रतिज्ञा	-//-
६	धडा क्र. २०	६१ ते ६३	३ पाने	हकदार केरु	-//-
७	कविता क्र. २१	६४ ते ६६	३ पाने	बांदर जी चतुराई	-//-
८	धडा क्र. २५	७६ ते ७८	३ पाने	सफेद हंस	-//-
	पान क्र. २३, २८, ४२, ४८, ५१, ६७, ७३, ८४		८ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

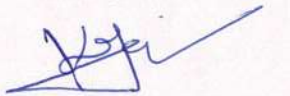
इयत्ता : सहावी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
१	धडा क्र. २	३ ते ६	४ पाने	उत्तम दान	-//-
२	धडा क्र. ५	१४ ते १७	४ पाने	मेहनत जो कदुरु	-//-
३	धडा क्र. ११	३८ ते ४०	३ पाने	दिलेर हवाबाज चंदनानी	-//-
४	कविता क्र. १५	५४ ते ५६	३ पाने	पाणी	-//-
५	धडा क्र. २६	१०१ ते १०४	४ पाने	परमवीर चक्र-असांजा सूरमा	-//-
६	पान क्र. १०, १३, २७, २८, ३७, ५७, ६५, ७६, ८१, ८४, ८५, ९७, १००.		१३ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : सातवी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	धडा क्र. ३	१२ ते १६	५ पाने	राजऋषी द्वयाराम गोदूमल	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	कविता क्र. ८	३९ ते ४२	४ पाने	तस्वीरू	-//-
३	धडा क्र. ९	४३ ते ४५	३ पाने	गोपाल ऐं जानी	-//-
४	धडा क्र. १०	५० ते ५७	८ पाने	एकता	-//-
५	कविता क्र. १३	६५ ते ६७	३ पाने	मेहनतकश मजदूर	-//-
६	पान क्र. २०, २१, २७, २९, ३३, ४६, ४७, ४८, ४९, ६८ ८०, ८१, ८२, ८५, ९३.		१५ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : आठवी
विषय : बालभारती सिंधी
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
१	कविता क्र. १	१ ते ५	५ पाने	ही आहे कहिडो कलाकार	
२	धडा क्र. ३	१३ ते १६	४ पाने	इंसानियत	-//-
३	कविता क्र. ४	१७ ते २१	५ पाने	नसियत	-//-
४	धडा क्र. ११	४८ ते ५६	९ पाने	सौरठि	-//-
५	कविता क्र. १५	७४ ते ७६	३ पाने	तस्वीरू	-//-
६	पान क्र. २९, ३३, ३४, ४३, ४७, ५९, ६५, ७३, ९३, १०१, १०४.		११ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : पाचवी
विषय : सिंधूभारती (सिंधी अरेबिक/देवनागिरी)
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळाण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	कविता क्र. १	१८ ते १९	२ पाने	प्रार्थना	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	धडा क्र. २	२०	१ पान	मूर्तिन मां आखाणी	-//-
३	धडा क्र. ५	२८ ते २९	२ पाने	द्वियारी	-//-
	पान क्र. १, २१, २६,		३ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : सहावी
विषय : सिंधूभारती (सिंधी अरेबिक/देवनागिरी)
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळाण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	धडा क्र. ३	५ ते ७	३ पाने	पावा गढ जो सैर	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	कविता क्र. १०	२६ ते २७	२ पाने	सुठा ब्रार	-//-
३	धडा क्र. १३	३४ ते ३६	३ पाने	लाल बहादूर शास्त्री	-//-
४	पान क्र. ३३,३८,		२ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : सातवी
विषय : सिंधुभारती (सिंधी अरेबिक/देवनागिरी)
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना
१	धडा क्र. ३	७ ते ९	३ पाने	सच्चो श्राद	मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
२	धडा क्र. ५	१४ ते १६	३ पाने	साधु वासवाणी	-//-
३	कविता क्र. ६	१७ ते १९	३ पाने	वीर जवान	-//-
४	पान क्र. १२, २८, ३७, ३८,		४ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

इयत्ता : आठवी
विषय : सिंधूभारती (सिंधी अरेबिक/देवनागिरी)
(शालेय वर्ष 2020-21 साठी फक्त)

अ.क्र	प्रकरण नाव/ घटक नाव	पृष्ठ क्र.	कॉलम	वगळाण्यात आलेला आशय तपशील	वगळलेल्या आशयाबद्दल तपशील/ अभिप्राय/ सुचना मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.
१	कविता क्र. १	१ ते ३	३ पाने	प्रार्थना	-//-
२	कविता क्र. ७	२५ ते २८	४ पाने	महिंजो वतनु	-//-
३	धडा क्र. ८	२९ ते ३२	४ पाने	हमेश सुठो सोचजे	-//-
४	पान क्र. १२, १३, १७, ३३		४ पाने		स्वअध्यापनसाठी (मुल्यमापनामध्ये घेऊ नये.)

**TAMIL LANGUAGE SYLLABUS BIFURCATED
FOR SELF STUDY**

FOR THE ACADEMIC YEAR : 2020 - 21

Std : I - VIII

Sr.No.	Std.	Page No.	Reduced Portion			Remark
			Lesson No.	Name Of The Lesson/Poem	No.Of Pages	
1	I	4	I - 4	எனது குடும்பம்	1	Total Pages
2		7	7	கிராமமும் நகரமும்	1	
3		8		கற்போம் மகிழ்வுடன் (செயல்)	1	76
4		10	8	கண்ணே! / மணியே! (பாடல்)	1	
5		13	10	வாரீர்! கற்போம்! (அ - ஊ)	1	25%
6		21	2-12	தம்பி! தம்பி! (பாடல்)	1	19
7		23	14	வாரீர்! கற்போம்! (எ - .:)	1	
8		29	-	சட்டத்தை அடையால் அணி செய்வோம்	1	
9		32	16	என்னே! மகிழ்ச்சி (பாடல்)	1	76 -19
10		34	18	வாரீர்! கற்போம்! (க் - ண்)	1	Total Pages
11		38	20	வாரீர்! கற்போம்! (த் - ற்)	1	57
12		41	III- 21	வட்டமான தட்டு (பாடல்)	1	
13		46	-	புள்ளிகளை இணைப்போம்	1	
14		42	22	வாரீர்! கற்போம்! (ல் - ண்)	1	
15		48	25	எறும்பும் வெல்லக்கட்டியும்	1	
16		58	IV - 28	மாம்பழம் (பாடல்)	1	
17		70	34	பல்பொருள் அங்காடிக்குச் செல்வோம்	1	
18		71	-	வண்ணமிட்டு மகிழ்வோம்	1	
19		75	38	தோழிக்கு மடல்	1	

1	II	2	I - 2	நான் யார்?	1	
2		5	-	மறைந்திருக்கும் எழுத்துகளைக் கண்டுபிடித்து வட்டமிடுவோம்	1	

3	13	-	படங்கள்- பெயரை எழுதிப் படிப்போம்	1	
4	14	8	போலச் செய்வோம்	1	
5	21	II -	சொற்களை எழுதுவோம்	1	
6	22		பட.உத.சொற்றொடர் அமைப்போம்	1	
7	26	-	பட.உத.கட்டங்களை நிரப்புவோம்	1	T.Pages
8	28		ஓசையை அறிவேன்	1	72
9	35	-	சொல் ஒன்று பொருள் இரண்டு	1	25%
10	38	III - 24	அடுத்தது என்ன?	1	18
11	46	29	விடுகதையை விடுவிப்போம்!	1	
12	51	-	என்னைப் பற்றி...	1	72 - 18
	54	33	ஊர்ச் சந்தை	1	
	57	IV - 35	முயலும் ஆமையும்	1	Pages : 54
	62	39	பிறந்தநாள் விழா	1	
	67	-	விடையைக் கண்டுபிடி	1	
	69	-	அகர வரிசைப் படுத்துவோம்	1	
	71	-	பழமொழிகளை எழுதுக	1	

III

1	12 - 15	4	பருவ காலங்கள்	4	87
2	26 - 29	ii, 2	வாழ வழியுண்டு (கதை)	4	Total Pages
3	44 - 46	III -1	செந்தமிழ் நாடு (பாடல்)	3	
4	61 - 63	6	குரு துரோணர் (படக்கதை) சா அஜகதஷ சந்திரபாஸ	3	25%
5	80 - 83	IV - 6	(உரைநடை)	4	22
6	84, 85	-	பட விளக்க அகராதி	2	
7	87	2	திருக்குறள் - செய்யுள்	1	

1	V	3,4	2 - அ	திருக்குறள் 11, 12, 13, 14, 15 (5)	2	Total Page
2		16	4 - ஆ	ஏர் எழுபது	1	
3		17	4 - இ	கண்டது உண்டு, கேட்டது இல்லை!	1	88
4		20	4 - உ	வெண்ணிலா	3	25%
5		37	4	இரும்பை எலி தின்றது - (உரைநடை)	5	22
6		42	5	அன்னை தெரேசா - உரைநடை	3	
7		53	7	அமைதிப் புறா - உரைநடை மட்டும்	4	88 - 22
8			12	மாணவர் மன்ற ஆண்டு விழா (பாடம்)	3	66

1	VI	5	2 - அ	திருக்குறள் 16, 17, 18, 19, 20 (5)	1	
2		11	ஆ	நாலடியார்	2	
3		20	3, ஆ	பாரத வெண்பா	4	
4		29	4, ஈ	தமிழில் இனிமை	3	
5		85-89	Les.9	தமிழ் இலக்கியத்தில் அறிவியல் (பாடம்)	5	Total Pages
6		92-97	10	இலாட்பகதூர் சாஸ்திரி	6	106
				இலக்கணம்		
7		60,61	Gra. 4	மெய்ம்மயக்கம்	2	25%
8		72	6	பகுபதம் - பகாப்பதம்	1	27
9		77,78	7	மொழி முதல் எழுத்துகள்	2	79
10		84	8	மொழி ஈற்று எழுத்துகள்	1	
						27 Pages
				செய்யுள்		
1	VII	8,9	2, ஆ	நான்மணிக்கடிகை	2	
2		16-21	3 - அ	மணிமேகலை	6	Total Pages
3		27 ,28	4 - அ	காத்தான் சத்திரம்	2	110
4		36,37	4 - ஊ	சீவக சந்தாமணி	2	25%

5	40.41	4 - ஏ	புறநானூறு	2	27
			உரைநடை		
6	60 - 65	4	விநோபா	6	
7	70.71	-	வேற்றுமை (5,6,7,8)	2	83
8	95 - 99	9	கீரையின் பெருமை	5	
				27 Pages	
VIII			செய்யுள்		
1	45.46	4 - ஆ	கலிங்கத்துப் பரணி	2	Total Pages
2	49.50	ஈ	பெரிய புராணம்	2	119
3	58 - 60	ஏ	தாலாட்டு	3	25/29
4	62 - 64	5 - ஆ	விடுதலைப் பாடல்கள்	3	
			உரைநடை		
5	83 - 94	3	செக்கிழுத்தச் செம்மல்	12	90
6	149 - 158	8	தற்கால இலக்கியங்களின் தோற்றம்	10	

Std: I – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

1వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	రుచులు, సంభాషిద్దాం	54	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	తీపి, కారం, గురించి తెలుసు
2	కృత్యాలు	60	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	చాలా కృత్యాలు తెలుసు
3	ఊరికి పోదాం పద	73	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	స్వానుభవం
4	సారూప్య ద్విత్వాక్షరములు	74	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	అక్షరం లాగానే ఒత్తులు తెలుసు
5	నా మొదటి జాబు	75	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	సెలవు చీటి తెలుసు

Std: II – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

2వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	మర్యాద రామన్న తీర్పు	48	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	తీర్పు కథలు తెలుసు, అంతర్జాలంలో చూచి తెలుసుకొంటారు
2	పుట్టిన రోజు	57-58 58-59 59	పూర్తి పాఠం 1-3 4, సమూహపదాలు	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	పుట్టిన రోజు వేడుకలకు పిల్లలకు తెలుసు.
3	ఎందుకు ? / సూర్యుడు	62 63	పూర్తి పాఠం 1-5	Online Home Work	లేదు లేదు	ఎండలు, వానలు ఎందుకు? దిక్కులు పేర్లు తెలియును.
4	బాలరాముడు - పాలబువ్వ	64 65 66	పూర్తి పాఠం 1-7 సృజనాత్మకత	Online Home work Home Work	లేదు లేదు లేదు	అద్దంలో ప్రతిబింబము పిల్లలు చూచుచుందుకు
5	తుంటరి కోతి	68-69 70 71	పూర్తి పాఠం 1-4 సృజనాత్మకత	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	కోతి చేష్టలు పిల్లలకు తెలుసు. కథలు ప్రసార మాధ్యములలో చూచి తెలుసుకొందురు.

Std: III – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

3వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	గొడుగు కథ	9 10	పూర్తి పాఠం I-III	Online Home Work	లేదు లేదు	గొడుగు అవసరం వర్షాకాలంలో తెలుసుకొందురు.
2	అందం-ఆనందం	30 31-33 31	పూర్తి పాఠం I-V నామవాచకము	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	పర్యావరణ అంశం
3	తొక్కుడు బిళ్ళ	54-55	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	గ్రామీణ ఆటలు పిల్లలకు తెలుసు
4	మూడు చేపల కథ	69-70 71-72	పూర్తి పాఠం I-V	Online Home work	లేదు లేదు	నీతి కథలు అంతర్జాలంలో కార్టూన్ చిత్రాలు చూచి తెలుసుకొందురు.
5	పిల్లలూ! జాగ్రత్త	85-86 87-88	పూర్తి పాఠం I-IV	Online Home Work	లేదు లేదు	పెద్దలు ఎప్పుడు పిల్లలకు తెలియ జేస్తుంటారు.

Std: IV – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

4వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వీధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	పొడుపు	31-32 32-35	పూర్తి పాఠం I-V	Online Home Work	లేదు లేదు	ప్రసార మాధ్యమాల ద్వారా తెలుసుకొందురు.
2	సన్మానం ఎవరికి?	51 52-53 53	పూర్తి పాఠం I-III IV-స్వజనాత్మకత	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	సమాచార, ప్రసార మాధ్యమాలలో చూచి తెలుసుకొందురు.
3	డుబుక్-డుబుక్, బుడుక్-బుడుక్	66-67 68-69	పూర్తి పాఠం I-V	Online Home Work	లేదు లేదు	నీతి కథల పుస్తకాలు చదవడం వల్ల తెలుసుకుంటారు.
4	ఉపాయం	83 84-85	పూర్తి పాఠం I-V	Online Home work	లేదు లేదు	కథల పుస్తకాలు చదవడంతో తెలుసుకుంటారు.
5	పొడుపు కథలు	86	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	పెద్దల ద్వారా తెలుసుకుంటారు.

Std: V – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

5వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	అక్షర్ బీర్చత్ కథలు	14-15 16-17 17-18	పూర్తి పాఠం I-V సృజనాత్మక లేఖనం	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	నీతి కథల పుస్తకాలు చదవడం వల్ల తెలుసుకుంటారు.
2	మధర్ థెరిసా	19-20 21-22 22	పూర్తి పాఠం I-IV V-సృజనాత్మకత	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	సమాజసేవిక గురించి అంతర్జాలములో చూచి తెలుసుకుంటారు.
3	సంతృప్తి	65-66 67-69 69	పూర్తి పాఠం I-V జట్టుపని (Project)	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	నీతి కథల ద్వారా తెలుసుకుంటారు.
4	ఆంధ్రకేశరి	74-75 76-77 77 77	పూర్తి పాఠం I-II IV-సృజనాత్మకత కూరగాయల సలాడ్	Online Home work Assignment Home work	లేదు లేదు ఉంది లేదు	సంఘసంస్కర్త గూర్చి అంతర్జాలంలో చూచి తెలుసుకుంటారు.
5	చెప్పకో చూద్దాం	82-83	పూర్తి పాఠం	Online	లేదు	పొడుపు కథలు పెద్దల ద్వారా తెలుసుకుంటారు

Std: VI – Subject : Telugu First Language (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

6వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	గాడిద తెలివి	5-7 7-9 9-10	పూర్తి పాఠం I-V సంశ్లిష్టవాక్యం, విభక్తులు	Online Home Work Online	లేదు లేదు ఉంది	కథల పుస్తకాలను, నీతి కథల పుస్తకాలు చదివి తెలుసుకొంటారు.
2	స్నేహగీతి	17-18 19-20 20	5 పద్యాలు I-V ఉకార సంధి	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	స్నేహం వలన స్నేహితులు పొందు లాభం తెలుసుకొందురు.
3	పొదుపు చేద్దాం	29-30 31 32	పూర్తి పాఠం I-V ఇకార సంధి	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	ప్రసార మాధ్యమాల ద్వారా తెలుసుకుంటారు
4	రాణిరుద్రమ దేవి	60-62 62-63 63	పూర్తి పాఠం I-IV (సారాంశలేఖనము, ద్వంద్వ సమాసము)	Online Home work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	చరిత్ర విషయంలో తెలుసుకుంటారు. ప్రసార మాధ్యమాలలో చూచి తెలుసుకుంటారు.
5	గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు	86-87 87-88 89	పూర్తి పాఠం I-IV జట్టుపని (Project)	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	సంఘసంస్కర్తను గురించి పుస్తకాలు చదివి తెలుసుకుంటారు.

Std: VII – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

7వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	రామకృష్ణుని దర్బారు ప్రవేశము	11-13 14-17 18	పూర్తి పాఠం I-IV సకర్మక, అకర్మక క్రియలు	Online Home Work Online	లేదు లేదు ఉంది	కథల పుస్తకాలు చదివి తెలుసుకోవచ్చు.
2	చల్పలారగించుట	21-22 23-25 25	6 పద్యాలు I-V సంస్కృత సంధులు- సవర్ణ దీర్ఘ సంధి	Online Home Work Online	లేదు లేదు ఉంది	సమాచార, ప్రసార మాధ్యమాల ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.
3	గమ్యం చేరుకునే వరకు ఆగకు	32-34 34-35 36	పూర్తి పాఠం I-V తెలుగు సంధులు - అకార సంధి	Online Home Work Online	లేదు లేదు ఉంది	పర్యావరణ అంశం దిగువ తరగతిలో నేర్చున్నారు.
4	పాఠశాల శాసనసభ	59-62 62-64	పూర్తి పాఠం I-IV	Online Home work	లేదు లేదు	ప్రసార మాధ్యమాల ద్వారా ప్రత్యక్ష ప్రసారములను చూచి తెలుసుకోవచ్చు.
5	స్వేచ్ఛా పుష్పాలు	66 67-68	5 పద్యాలు I-V	Online Home Work	లేదు లేదు	ప్రకృతికి సంబంధించిన అంశాలు సహజసిద్ధంగా తెలుసుకుంటారు.

Std: VIII – Subject : Telugu First Langaguge (Balbharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

8వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (భాష) బాలభారతి – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	శ్రావణోదయం (Poetry)	6-7 8-9 10	3 పద్యాలు I-VII యణాదేశ సంధి, వృద్ధిసంధి	Online Home Work Online	లేదు లేదు ఉంది	ప్రకృతి ద్వారా తెలుసుకొందురు.
2	సుభాషితాలు (Poetry)	17-18 18-21 21	5 పద్యాలు I-VI ఛందస్సు VII లేఖన నైపుణ్యాలు (అహ్వనపత్రిక)	Online Home Work Online Assignment	లేదు లేదు ఉంది ఉంది	దిగువ తరగతులలో తెలుసుకొనిరి
3	కాసుక (Prose)	48-51 51-53 53 53 54	పూర్తి పాఠం I-VIII లాటాను ప్రాసము, అంత్యానుప్రాసము IX Project పఠనం	Self Study Home Work Online Self Study Self Study	లేదు లేదు ఉంది ఉంది ఉంది	కుటుంబ సభ్యులు, పెద్దలు చిన్నతనం నుండి ఇటువంటి విషయాలు తెలియజేస్తారు.
4	పల్లెకు పోదాం (Prose)	62-64 65-67 68	పూర్తి పాఠం I-VI పఠనం	Self Study Home work Self Study	లేదు లేదు ఉంది	స్వానుభవం
5	తలుపులు బద్రం (ఉపవాచకము)	59 60-61 61	పూర్తి పాఠం I-III IV లేఖన నైపుణ్యాలు - సామెత	Online Home Work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	వివిధ మాండలికాలు దిగువ తరగతిలో నేర్చుకున్నారు.
6	తోలు బొమ్మలాట (ఉపవాచకము)	89 90	పూర్తి పాఠం I-III	Online Home Work	లేదు లేదు	సంస్కృతిని గురించి క్రింది తరగతిలో నేర్చుకున్నారు.

Std: V – Subject : Telugu (Sarala Bharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

5వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (సరళ భారతి) – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	భావి పౌరులు (Poetry)	1	3 గేయాలు	Oral	లేదు	మాఫికం మాత్రమే
2	పండుగలు (Prose)	2	చిత్రాలు	Oral	లేదు	చిత్రాలు చూసి తెలుసుకుంటారు.
3	తొందరపాటు తగదు (Poetry)	29 30	11 Lines అభ్యాసాలు	Online Home Work	లేదు లేదు	సులువైన గేయం ఉపాధ్యాయులు పఠిస్తే అర్థం గ్రహిస్తాడు.
4	నీరు-మీరు (Prose)	37	పూర్తి పాఠం	Self Study	లేదు	పరిసరాల్లో విరపరిచితం
5	జనమంత్రమే మహాబలం (Prose)	41	పూర్తి పాఠం అభ్యాసాలు	Self Study Home work	లేదు లేదు	ప్రకాశపతనం ద్వారా విషయం గ్రహిస్తారు.
6	సుమతి	42 43	3 పద్యాలు గడిసుడి	Online Assignment	లేదు లేదు	వేరే పాఠాల్లో ఈ నీతులు నేర్చుకుంటారు.

Std: VI – Subject : Telugu (Sarala Bharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

6వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (సరళ భారతి) – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	లేఖ (Prose)	8 9	పూర్తి పాఠం I - V	Self study Home work	లేదు లేదు	పుస్తకం
2	అల్లిక పిట్ట (Poetry)	18 19	4 గేయాలు I - V సమాచార ఖజానా	Online Home work Extra informaton	లేదు లేదు లేదు	అంతర్జాల సేకరణ
3	వీమ పాపురం (Poetry)	27-28 29	9 గేయాలు I - V	Self study Home Work	లేదు లేదు	స్వీయ అధ్యయనం ద్వారా గ్రహిస్తాడు.
4	భీముడు - బకాసురుడు	37-38 39-40	పూర్తి పాఠం I - VI	Self Study Home work	లేదు లేదు	పురాణ కథ ప్రసారమాధ్యమాల ద్వారా తెలుసుకుంటారు.

Std: VII – Subject : Telugu (Sarala Bharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

7వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (సరళ భారతి) – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వీధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు Reasons for allocating as Self study etc.
1	గురుపులకిదే మా పంచనం (Poetry)	16	21 lines	Onlines Home work	లేదు	అంతర్జాల సేకరణ
		17	I - IV		లేదు	
2	రలు స్నేహం (Prose)	23	పూర్తి పాఠం	Self study	లేదు	పునర్విమర్శ
		24	6 గేయాలు		లేదు	
	అప్పి గురివి కుమనాలే (Poetry)	25-26	I - VI	Online Home Work	లేదు లేదు	ప్రకాశ పఠనం ద్వారా విషయం గ్రహిస్తారు.
3	పుస్తక ప్రయుడు (Prose)	27-28	పూర్తి పాఠం	Self Study Home work	లేదు	సంఘసంస్కర్తల గురించి గ్రంథాలయంలోని పుస్తకాల ద్వారా గ్రహిస్తారు.
		28-29	I - IV		లేదు	

Std: VIII – Subject : Telugu (Sarala Bharati) – Reduction of Syllabus (Only for the Year 2020-2021)

8వ తరగతి – విషయం : తెలుగు (సరళ భారతి) – తగ్గింపు చేసిన పాఠ్యాంశాలు (విద్యా సంవత్సరం 2020-2021 కొరకు మాత్రమే)

క్ర.సం. Sr.No.	పాఠం Lesson	పుట Page	విషయం Content	బోధనాపద్ధతి Teaching Method	మూల్యాంకనం Evaluation	స్వాధ్యయనాంశాలుగా కేటాయించుటకు గల కారణాలు. Reasons for allocating as Self study etc.
1	ఇంద్ర ధనుస్సు (Peotry)	12-13 13-14	6 పద్యాలు I - VI VII	Online Home work Assignment	లేదు లేదు ఉంది	ప్రకృతి పరిశీలన ద్వారా గ్రహిస్తాడు.
2	నివాళి (Poetry)	15 16 17	4 గేయాలు I - V లేఖ ప్రాజెక్టు	Online Home work Assignment Assignment	లేదు లేదు ఉంది లేదు	అంతర్జాలం నుండి సేకరిస్తాడు.
3	చప్పట్లుకొట్టండి (Prose)	37 38	పూర్తి పాఠం I - V VI VIII	Self study Home Work Assignment Self study	లేదు లేదు ఉంది లేదు	స్వీయ అధ్యయనానికి తగిన పాఠం
4	యే ఆవ్ రా బావా?	41-42 42-43	పూర్తి పాఠం I - V	Self Study Home work	లేదు లేదు	సులువుగా కథను చదివి గ్రహిస్తాడు.

खेळू करू शिकू
कलाशिक्षण : इयत्ता पहिली

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • नक्षीकाम • मुद्राचित्र (ठसेकाम) • कोलाज काम (चिक्ककाम) • रंगकाम • सुलेखन 	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन : मुलांनी त्यांच्या मनाप्रमाणे पेन्सिलने गिरगिटणे. त्यामधील काही भागांमध्ये रंग द्यावा. (पान नं. ६१ व ६२) • स्मरणचित्र : फळे, पक्षी, प्राणी व वस्तूंचे सोपे आकार काढणे. (पान नं. ६५) • मुद्राचित्र : बोटाला रंग अथवा शाई लावून बोटांचे ठसे उमटवावेत. (पान नं. ६६) • रंगकाम : मुलांनी आवडीप्रमाणे चित्र रंगवावे. (पान नं. ६८)
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम : मातीचे गोळे तयार करून त्यापासून आवडीच्या वस्तू व आकार करावेत. (पान नं. ७३)
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बडबड गीत • अक्षर गीत • गोष्टीरूप गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • अंकासोबत टाळ्या वाजवून गीत म्हणावे. (पान नं. ७४) • शब्दांसोबत हावभाव करून गोष्टीरूप गीत सादर करणे. (पान नं. ७६)
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय : दैनंदिन वापरातील उपलब्ध साहित्याचा वापर करून आवाजाची निर्मिती करणे. (पान नं. ७७) • पार्श्वसंगीत : परिसरात निर्माण होणारे आवाज लक्षपूर्वक ऐकणे व आवाजाची नक्कल करणे. उदा. ढगांचा गडगडाट, चारा, गाड्या इत्यादी.
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली : • गिरक्या घेणे (पान नं. ८३) • उड्यामारणे व झाडांप्रमाणे डोलणे (पान नं. ८४)
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन : मुलांनी उभे राहून नाव, पत्ता व आवड सांगणे. (पान नं. ८७)

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळू करू शिकू
कलाशिक्षण : इयत्ता दुसरी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • नक्षीकाम • मुद्राचित्र (ठसेकाम) • कोलाज काम (चिकटकाम) • रंगकाम • सुलेखन 	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन : आवडीप्रमाणे गिरगिटावे. त्यानंतर योग्य ठिकाणी मनानेच ठिपके काढून नवनिर्मिती करावी. (पान नं. ६२) • मुद्राचित्र : विविध आकारांतील पानांना रंग लावून त्यापासून कागदावर ठसे घ्यावे. (पान नं. ६५) • स्मरणचित्र : निसर्गातील घटकांचे सोपे आकार काढणे. उदाहरणार्थ, झाड, पाने, फुले इत्यादी (पान नं. ६६) • सुलेखन : सरळ आडवी, सरळ उभी, सरळ तिरपी, गोलाकार, अर्धवर्तुळाकार इत्यादी रेषांचा जास्तीत जास्त सराव करावा. (पान नं. ६९)
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • कागदकाम : होडी, पेन स्टँड किंवा यासारख्या कोणत्याही दोन वस्तू कागदापासून तयार कराव्यात. (पान नं. ७१ व ७२)
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बडबड गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • बडबड गीत : बडबड गीत म्हणावे. (पान नं. ७४)
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • पार्श्वसंगीत : वाहनांच्या आवाजाची नक्कल करावी. (पान नं. ७९)
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • अभिनय गीत : बडबड गीतावर अभिनयासह नृत्य करावे. (पान नं. ८४)
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली : अभिनयाची ओळख होणे. झोपणे, जेवणे, हसणे, रडणे, रुसणे इत्यादी कृतींचा अभिनय करावा. (पान नं. ८५)

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळू करू शिकू

कलाशिक्षण : इयत्ता तिसरी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • नक्षीकाम • मुद्राचित्र (ठसेकाम) • कोलाज काम (चिकटकाम) • रंगकाम • सुलेखन 	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन : उभी, आडवी, तिरकी या रेषांचा जास्तीत जास्त सराव करावा (पान नं. ६२) • स्मरणचित्र : परिचित वस्तूंची आवडीप्रमाणे आठवून चित्रे काढणे. (पान नं. ६४) • मुद्राचित्र : विविध टोपणांच्या कडांना रंग लावून कागदावर ठसे घेणे. (पान नं. ७१) • सुलेखन : रेषांचा व आकारांचा जास्तीत जास्त सराव करावा. (पान नं. ७४ व ७५)
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • कागदकाम : कागदी फुले तयार करणे. (पान नं. ७६) • मातीकाम : परिसरातील उपलब्ध मातीपासून निसर्गातील घटकांचे सोपे आकार तयार करावेत. (पान नं. ७७)
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बडबड गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • लोकगीत : लोकगीतांचे गायन करावे. (पान नं. ७९)
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय : चित्रातील वाद्यांची नावे सांगावीत. (पान नं. ८१ व ८२)
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • अभिनय गीत : नृत्य अभिनयासह गीत सादर करावे. (पान नं. ८४ व ८५)
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • वाचिक अभिनय : मुलांनी आशयानुसार आवाजात चढ - उतार करून गोष्ट सांगावी. (पान नं. ८६)

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळू करू शिकू कलाशिक्षण : इयत्ता चौथी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • नक्षीकाम • मुद्राचित्र (ठसेकाम) • कोलाज काम (चिकटकाम) • रंगकाम • सुलेखन 	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन : वेगवेगळ्या चौकोनात लहान ठिपके, मध्यम ठिपके, मोठे ठिपके हे भरीव व पोकळ क्रमाने काढावेत. यामध्ये एक सारखे आणि समान अंतरावर ठिपके काढावेत. • स्मरणचित्र : आवडीप्रमाणे आठवून वेगवेगळी चित्रे काढणे. उदा. माझे घर, माझ्या अंगणातील फुले, माझी मनीमाऊ, माझे दप्तर इत्यादी. • मुद्राचित्र : १. हाताला एक किंवा अनेक रंग लावून हाताचा ठसा उमटवावा. हाताच्या ठशांपासून चित्रनिर्मिती करावी. २. चुरगळलेल्या कागदाला रंग लावून ठसेकाम करावे.
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • कागदकाम : प्राणी किंवा पक्षी यांचे मुखवटे तयार करावेत. • मातीकाम : परिसरातील उपलब्ध मातीपासून आवडीप्रमाणे विविध प्रकारची भांडी व खेळणी तयार करावीत.
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बडबड गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • समूहगीत : पाठ्यपुस्तकातील कविता तालासुरात म्हणणे. उस्फूर्तपणे समूहगीत गायन करणे.
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • पार्श्वसंगीत : उपलब्ध साहित्याचा ठेका धरून कविता गायन करणे
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • नृत्य परिचय : एखादे लोकनृत्य सादर करणे.
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन : पाठ्यपुस्तकातील प्रसंगाचे आशयानुरूप वाचन करणे व सादर करणे.

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळू करू शिकू

कलाशिक्षण : इयत्ता पाचवी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • नक्षीकाम • मुद्राचित्र (ठसेकाम) • कोलाज काम (चिकटकाम) • रंगकाम • सुलेखन • वस्तुचित्र 	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन : लहान ठिपके, मध्यम ठिपके, मोठे ठिपके हे भरीव ठिपके काढावेत. परंतु एकसारख्या आकाराचे ठिपके काढून ते डावीकडून दाट तर उजवीकडे विरळ करत जाण्याचा सराव करावा. • स्मरणचित्र : आवडीप्रमाणे आठवून वेगवेगळी चित्रे काढणे. उदा. मी व माझी आई, मी व फुगेवाला, झुक झुक गाडी, मी व माझा पतंग, माझा लाडका कुत्रा, माझ्या अंगणातले झाड, माझा आवडता खेळ, माझी शाळा, माझे कुटुंब, माझे आवडता पक्षी इत्यादी. • मुद्राचित्र : १. दोरा पाण्यातील रंगात बुडवून कागदाच्या घडीत गोलाकार टाकावा. कागद दाबून धरून दोरा बाहेर ओढून ठसा मिळवावा.
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • कागदकाम : प्लास्टिकच्या भांड्याला बाहेरून तेल लावावे. डिंक व पाण्याच्या मिश्रणात वर्तमानपत्राचे तुकडे बुडवून ते भांड्याला लावून घ्यावेत. असे आठ थर भांड्याला पूर्ण चिटकवावेत व वाळण्यास ठेवावे. दुसऱ्या दिवशी कागदाचे भांडे प्लास्टिकच्या भांड्यापासून खेचून वेगळे करावे.
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बाल गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • समूहगीत : विविध भाषेतील गाणी सादर करणे.
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय : एखाद्या कवितेला चाल लावणे
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • नृत्य परिचय : इतर राज्यातील लोकनृत्यांची माहिती मिळवणे.
६. नाट्य अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन नाट्यछटा सादर करणे

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळ करू शिकू

कलाशिक्षण : इयत्ता सहावी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • संकल्प चित्र • मुद्राचित्र • कोलाज काम • रंगकाम • अक्षरलेखन • वस्तुचित्र/निसर्ग चित्र • व्यंग चित्र • कला इतिहास 	<ul style="list-style-type: none"> • स्मरण चित्र : दैनंदिन जीवनातील कोणत्याही एका प्रसंगाचे रेखाटन करणे. • वस्तू चित्र : फळे, फळभाज्या समोर ठेवून हुबेहूब रेखाटन करणे. • अक्षर लेखन : स्वतःच्या नावाचे अक्षरलेखन करणे. • व्यंगचित्र : कोणतेही एक आवडीनुसार व्यंगचित्र काढणे.
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • कागद काम : दोन प्रकारची कागदी फुले तयार करणे.
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बाल गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • समूहगीत : देशभक्तीपर गीत, निसर्गगीत तालामुरात सादर करणे.
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय : विविध वाद्यांची माहिती मिळविणे.
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • नृत्य परिचय : कथक व भरतनाट्यम या शास्त्रीय नृत्य प्रकारांची माहिती मिळविणे.
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन : कौटुंबिक प्रसंगाचे साभिनय सादरीकरण करणे. कलाकारांची माहिती संकलित करणे.

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळू करू शिकू
कलाशिक्षण : इयत्ता सातवी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • संकल्प चित्र • मुद्राचित्र • कोलाज काम • रंगकाम • अक्षरलेखन • वस्तुचित्र/निसर्ग चित्र • व्यंग चित्र • कला इतिहास 	<ul style="list-style-type: none"> • स्मरण चित्र : कोणत्याही एका खेळाचे रेखाटन करणे. • निसर्ग चित्र : कोणतेही एक निसर्ग चित्र काढणे. (देखावा) • वस्तू चित्र : कोणत्याही दोन वस्तूंची सुसंगत समोर मांडणी करून हुबेहूब रेखाटन करणे. • अक्षरलेखन : कोणत्याही पाच सुविचाराचे सुलेखन करणे. • व्यंगचित्र : शुभेच्छा कार्ड तयार करणे. त्यामध्ये व्यंगचित्र काढणे.
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम : परिसरातील उपलब्ध मातीपासून कोणत्याही दोन वस्तू तयार करणे.
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बाल गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • समूहगीत : विविध भाषेतील संस्कार गीतांचे गायन करणे.
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • पार्श्वसंगीत : विविध साहित्यातून ध्वनिनिर्मिती करून पार्श्वसंगीत तयार करणे.
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • नृत्य परिचय : ओडिसी, कुचीपुडी, मणिपुरी या शास्त्रीय नृत्यांची माहिती मिळविणे.
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • नेपथ्य व तांत्रिक अंगे : उपलब्ध साधन साहित्यातून नाटकासाठी आवश्यक असणाऱ्या साधन- साहित्याचे संकलन व निर्मिती करणे.

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

खेळू करू शिकू
कलाशिक्षण : इयत्ता आठवी

घटक	उपघटक	स्वयंअध्ययनासाठी घटक
१. चित्र	<ul style="list-style-type: none"> • रेखांकन • स्मरणचित्र • कल्पनाचित्र • संकल्प चित्र • मुद्राचित्र • कोलाज काम • रंगकाम • अक्षरलेखन • स्थिरचित्र/निसर्ग चित्र • व्यंग चित्र • कला इतिहास 	<ul style="list-style-type: none"> • स्मरण चित्र : सण-उत्सवातील कोणत्याही एका प्रसंगाचे रेखाटन करणे. • निसर्ग चित्र : कोणतेही एक निसर्ग चित्र काढणे (देखावा) • स्थिरचित्र : मानवनिर्मित दोन व निसर्गनिर्मित दोन वस्तू समोर ठेवून त्याचे हुबेहूब रेखाटन करणे. • अक्षरलेखन : कोणतेही एक अक्षर निवडून त्याच्या अर्थानुसार, भावानुसार अक्षरलेखन करणे. • व्यंगचित्र : स्वतःला आवडणाऱ्या विषयावर वेगळे चित्र काढणे.
२. शिल्प	<ul style="list-style-type: none"> • मातीकाम • कागदकाम • अन्य माध्यमांचे शिल्प 	<ul style="list-style-type: none"> • कागदकाम : कागदापासून मुखवटा तयार करणे. • मातीकाम : परिसरातील उपलब्ध मातीपासून कोणत्याही दोन सोप्या वस्तू तयार करणे.
३. संगीत गायन	<ul style="list-style-type: none"> • बाल गीत • समूह गीत • लोक गीत • स्वरालंकार 	<ul style="list-style-type: none"> • समूहगीत : पर्यावरणावर आधारित गाणी सादर करणे.
४. संगीत वादन	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय • पार्श्वसंगीत 	<ul style="list-style-type: none"> • वादन परिचय : आधुनिक वाद्यांची माहिती मिळविणे.
५. संगीत नृत्य	<ul style="list-style-type: none"> • हालचाली • नृत्य परिचय • अभिनय गीत 	<ul style="list-style-type: none"> • नृत्य परिचय : मोहिनीअट्टम, कथकली या नृत्यांची माहिती मिळविणे.
६. नाट्य : अभिनय	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली • वाचिक अभिनय / अनुभव कथन • एकात्मिक सादरीकरण • नेपथ्य व तांत्रिक अंग 	<ul style="list-style-type: none"> • पायाभूत हालचाली : पाठ्यपुस्तकातील प्रसंग, गोष्टी यांचे संवाद विरहित (मूकनाट्य) सादरीकरण करणे.

टीप : शाळा बंद, शिक्षण चालू यानुसार मुलांनी लॉकडाऊन काळात घरी राहून वरील अभ्यासक्रम पूर्ण करावा. शाळा सुरु झाल्यावर तो तुमच्या विषय शिक्षकांना दाखवावा. मुलांना परिस्थितीनुसार व उपलब्ध साहित्यानुसार योग्य तो बदल करता येईल.

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम -2012 (इयत्ता १ ली ते ५ वी)

खेळू , करु, शिकू
कार्यानुभव : इयत्ता पहिली

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक:	स्वयंअध्ययनासाठी घटक:
अनिवार्य : गरजाधिष्ठित उपक्रम • संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक ३ :	१.२ कार्यजगत १.३ परिसराची ओळख १.४ वर्गसुशोभन
• जलसाक्षरता	एकूण घटक ५ :	घटक २ : घटक ४ : कागदी होडी
• आपत्ती व्यवस्थापन	एकूण घटक १: (व्याप्ती -नैसर्गिक घटक)	घटक: (उपक्रम) पाऊस ,पूर ,वादळ चित्र संग्रह
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक ५ : (वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक ५ : (वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
ऐच्छिक उपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्रे १. क्षेत्रे : अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक ३ :	१.३ कुंडीचे आकार आणि रोपे यांची ओळख
१.२ कुंडीतील लागवड	एकूण घटक ४ :	घटक २ :
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक ५ :	१.४ फळबाजाराला भेट
१.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक ५ :	घटक: (तात्विक १)
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक ४ :	२.१ कपड्याविषयी संवाद
२.२ प्राथमिक शिवणकाम	एकूण घटक ५ :	घटक १:
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक: (अ)(ब) (क)	घटक: (अ)
२.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक ४ :	घटक ३ :
३. क्षेत्रे : निवारा		
३.१ मातकाम	एकूण घटक ५ :	घटक १:
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक ६ :	३.२ बांबूचे झाड आणि त्यांचे उपयोग
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंत झाडांची लागवड	एकूण घटक ५ :	३.३ फुलझाड व शोभिवंत झाडांची लागवड
माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक ४ :	घटक १: (उपक्रम दूरदर्शन.भ्रमणध्वनी,संगणक,चित्रांचा संग्रह)
पशुपक्षी संवर्धन	एकूण घटक ५ :	घटक ४ :

स्थलकाल सापेक्ष व उपलब्ध साधन सामग्रीनुसार स्वयंअध्ययन घटकात शिक्षकांनी बदल करण्यास हरकत नाही.

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम -2012 (इयत्ता १ ली ते ५ वी)

खेळू , करु, शिकू
कार्यानुभव : इयत्ता दुसरी

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक:	स्वयंअध्ययनासाठी घटक:
अनिवार्य : गरजाधिष्ठितउपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक ३ :	१.२ दिनविशेष १.३ कार्यजगत
● जलसाक्षरता	एकूण घटक ६ :	घटक ६ :
● आपत्तीव्यवस्थापन	एकूण घटक १:	घटक: (व्याप्ती) नैसर्गिक घडामोडी
(ब) अभिरुचीपूरकउपक्रम	एकूण घटक ५ :(वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक ५ :(वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
ऐच्छिकउपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्रे १. क्षेत्रे : अन्न १.१ परसातील बागकाम १.२ कुंडीतील लागवड १.३ फळप्रक्रिया १.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक ४ : एकूण घटक ४ : एकूण घटक ५ : एकूण घटक: (तात्विक १)(प्रात्यक्षिक १)	१.१ परसातील बागकाम १.२ कुंड्यांचा परिचय १.३ विविध फळे १.४ खा-या ,गोड्या,निमखा-या पाण्यातील मासे
२. क्षेत्रे : वस्त्र २.१ वस्त्रनिर्मिती २.२ प्राथमिक शिवणकाम २.३ बाहुलीकाम २.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक ५ : एकूण घटक ४ : एकूण घटक: (अ)(ब)(क) एकूण घटक ५ :	२.१ संवाद,कथाकथन,गाणे घटक २ : घटक: (ब) घटक ५ :
३. क्षेत्रे :निवारा ३.१ मातकाम ३.२ बांबूकाम व वेतकाम ३.३ फुलझाडांची व शोभिवंतझाडांची लागवड	एकूण घटक ६ : एकूण घटक ६ : एकूण घटक ५ :	घटक ५ : ३.२ बांबू प्रदर्शनास भेट ३.३ वासाची व बिनवासाची फुले
माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक ४ :	घटक१: उपक्रम (संगणकाच्या विविध भागांच्याचित्रांचा संग्रह) व वाहतूक सुरक्षा
पशुपक्षी संवर्धन	एकूण घटक ४ :	घटक २ :

स्थलकाल सापेक्ष व उपलब्ध साधन सामग्रीनुसार स्वयंअध्ययन घटकात शिक्षकांनी बदल करण्यास हरकत नाही.

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम -2012 (इयत्ता १ ली ते ५ वी)

खेळू , करु, शिकू
कार्यानुभव : इयत्ता तिसरी

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक:	स्वयंअध्ययनासाठी घटक:
अनिवार्य : गरजाधिष्ठितउपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक ४ :	घटक ४ :
● जलसाक्षरता	एकूण घटक ७ :	२.२ शेतीसाठी पाणी
● आपत्तीव्यवस्थापन	एकूण घटक १ :	घटक: (व्याप्ती - नैसर्गिक आपत्ती)
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक ५ :(वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक ५ :(वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
ऐच्छिकउपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्रे १. क्षेत्रे : अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक ६ :	घटक ५ :
१.२ कुंडीतील लागवड	एकूण घटक ४ :	१.२ कुंडीतील लागवडीची प्राथमिक माहिती
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक ४ :	घटक ३ :
१.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक ७ :	घटक: (तात्विक४)
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक ७ :	२.१ टकळी व पेळू प्रत्यक्ष हाताळणे.
२.२ प्राथमिक शिवणकाम	एकूण घटक ९ :	घटक २ : घटक ३ :
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक: (अ) (ब) (क)	घटक: (अ)
२.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक ५ :	घटक१:
३. क्षेत्रे :निवारा		
३.१ मातकाम	एकूण घटक ६ :	घटक २ :
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक ६ :	३.२ बांबूच्या काड्यां पासून विविध आकार
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंतझाडांची लागवड	एकूण घटक ४ :	३.३ गजरे,हार,फुलांचा गुच्छ माहिती घेणे.
माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक ४ :	घटक २ : (संगणक आरोग्यविषयक दक्षता)
पशुपक्षी संवर्धन	एकूण घटक ४ :	घटक ३ :

स्थलकाल सापेक्ष व उपलब्ध साधन सामग्रीनुसार स्वयंअध्ययन घटकात शिक्षकांनी बदल करण्यास हरकत नाही.

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम -2012 (इयत्ता १ ली ते ५ वी)

खेळू , करु, शिकू
कार्यानुभव : इयत्ता चौथी

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक:	स्वयंअध्ययनासाठी घटक:
अनिवार्य : गरजाधिष्ठितउपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक ४ :	घटक१: घटक ४ :
● जलसाक्षरता	एकूण घटक ८ :	घटक१: घटक ४ : घटक ६ :
● आपत्तीव्यवस्थापन	-	विविध प्रकारच्या नैसर्गिक आपत्ती विषयी कात्रणे.
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक ६ : (वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक ५ : (वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
ऐच्छिकउपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्रे १. क्षेत्रे : अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक ५ :	घटक १ : घटक ५ :
१.२ कुंडीतील लागवड	एकूण घटक ४ :	घटक १ : घटक २ :
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक ५ :	घटक ५ :
१.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक ४ :	घटक: (तात्विक १) (प्रात्यक्षिक१)
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक ६ :	घटक २ : घटक ६ :
२.२ प्राथमिक शिवणकाम	एकूण घटक ५ :	घटक ५ :
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक: (अ)(ब)(क)	घटक: (क)
२.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक ५ :	घटक१: घटक ३ :
३. क्षेत्रे :निवारा		
३.१ मातकाम		
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक ६ :	घटक१: घटक २ :
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंत झाडांची लागवड	एकूण घटक ६ : एकूण घटक ४ :	घटक१:, घटक ५ : घटक ६ : घटक ४ :
माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक ५ :	घटक १ : (भारताची संगणक क्षेत्रातील उल्लेखनीय कामगिरी)
पशुपक्षी संवर्धन	एकूण घटक ३ :	घटक : २

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम -2012 (इयत्ता १ ली ते ५ वी)

खेळू , करु, शिकू
कार्यानुभव : इयत्ता पाचवी

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक:	स्वयंअध्ययनासाठी घटक:
अनिवार्य : गरजाधिष्ठित उपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक ४ :	घटक ४ :
● जलसाक्षरता	एकूण घटक ८ :	घटक १: घटक ४ :
● आपत्तीव्यवस्थापन	एकूण घटक १ :	घटक: (व्याप्ती -भूकंप, पूर या संदर्भात कारणे)
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक ५ : (वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक ५ : (वर्षभरात २ पूर्ण)	कोणताही एक उपक्रम स्वयंअध्ययनासाठी
ऐच्छिक उपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्रे १. क्षेत्रे : अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक ७ :	घटक ५ :
१.२ सुलभशेती	एकूण घटक ९ :	घटक ५ :
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक ६ :	घटक ३ : घटक २ :
१.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक ६ :	घटक: (तात्विक १)
१.५ खादयनिर्मिती	एकूण घटक ६ :	घटक ४ : घटक २ :
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक ९ :	घटक: ५ घटक ६ :, घटक: ८, घटक:
२.२ शिवणकाम भरतकाम विणकाम	एकूण घटक ८ :	९
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक: (अ)(ब) (क) (ड)	घटक ५ :, घटक: ८
२.४: काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक ६ :	घटक: (ड) घटक ३ : , घटक ५ :
३. क्षेत्रे : निवारा		
३.१ मातकाम	एकूण घटक ५ :	घटक ४ : घटक ५ :
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक ६ :	घटक १: घटक २ :
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंतझाडांची लागवड	एकूण घटक: ७	घटक ४ : घटक ५ :
माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक ५ :	घटक १: (संगणकाचे मुख्य भाग व बाह्यसाधने)
पशुपक्षी संवर्धन	एकूण घटक ४ :	घटक ४ :

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम 2012 (इयत्ता ६ वी ते ८ वी) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे
खेळू, करु, शिकू

कार्यानुभव : इयत्ता सहावी

(शालेय वर्ष 2020 -21 साठी फक्त)

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक :	स्वयं अध्ययनासाठी घटक :
अनिवार्य : गरजाधिष्ठित उपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक : ६	घटक : १. घटक : २ घटक : ३
● जलसाक्षरता	एकूण घटक : १०	घटक : ४ घटक : ६ (प्रयोग पाणी शुध्दीकरण) घटक : ८
● आपत्तीव्यवस्थापन	एकूण घटक : १ (व्याप्ती ४)	घटक : १ (उपक्रम, भूकंप, त्सुनामी चित्रे संग्रह) घटक : ३ साथीचे आजार
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक : ५ (वर्षभरात २ उपक्रम पूर्ण)	घटक : १ विविध माध्यमे वापरून तराजू घटक : २ टरफलांपासून सौंदर्याकृती
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक : ५ (वर्षभरात २ उपक्रमपूर्ण)	घटक : ५ उदबत्ती तयार करण्याची माहिती मिलवणे.
ऐच्छिक उपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्र १. अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक : ५	घटक : १ घटक : ५
१.२ सुलभशेती	एकूण घटक : १२	घटक : २ घटक : ९ घटक : १०
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक : ७	घटक : १ घटक : ६
१.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक : ६	घटक : (तात्विक १) (प्रात्यक्षिक २)
१.५ खादयनिर्मिती	एकूण घटक : ९	घटक : २ घटक : ९
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक : ७	घटक : १ घटक : २ घटक : ६
२.२ शिवणकाम भरतकाम विणकाम	एकूण घटक : ७	घटक : १ घटक : ७
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक : (अ) (ब) (क)	घटक : (ब) हातबाहुली तयार करणे.
२.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक : ७	घटक : ४ घटक : ६
३. क्षेत्रे : निवारा		
३.१ मातकाम	एकूण घटक : ४	घटक : १ घटक : २
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक : ६	घटक : ४ घटक : ६
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंतझाडांची लागवड	एकूण घटक : ७	घटक : २ घटक : ७
३.४ लाकूडकाम	एकूण घटक : ७	(तात्विक २) (प्रात्यक्षिक २)
३.५ कागदकाम .पुठ्ठाकाम ,पुस्तक बांधणी	एकूण घटक : १०	घटक : १ घटक : ४ घटक : ६ घटक : ८
माहिती व संप्रेषणतंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक : ६	संगणक दक्षता : संगणकाशी संबंधित सामाजिक व नैतिमूल्ये तक्ता
पशुपक्षी संवर्धन	-	-

स्थलकाल मापेक्ष व उपलब्ध साधन सामग्रीनुसार स्वयंअध्ययन घटकात शिक्षकांनी बदल करण्यास हरकत नाही.

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम 2012 (इयत्ता ६ वी ते ८ वी) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद,पुणे

खेळ, करु, शिकू

कार्यानुभव : इयत्ता सातवी

(शालेय वर्ष 2020 -21 साठी फक्त)

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक :	स्वयं अध्ययनासाठी घटक :
अनिवार्य : गरजाधिष्ठित उपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक : ६	घटक : ४ घटक : ६
● जलसाक्षरता	एकूण घटक : १२	घटक : १ घटक : ४ घटक : १२
● आपत्तीव्यवस्थापन	एकूण घटक : १ (व्याप्ती ६)	(व्याप्ती १ व ६)
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक : ६ (वर्षभरात २ उपक्रम पूर्ण)	घटक : १ पुढ्यापासून कॅलेंडर
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक : ६ (वर्षभरात २ उपक्रम पूर्ण)	घटक : ३ कागदी पिशवी घटक : ४ उद्बत्ती माहिती
ऐच्छिक उपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्र १.अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक : ६	घटक : ३ घटक : ४ घटक : ६
१.२ सुलभशेती	एकूण घटक : ९	(तात्विक ३)(प्रात्यक्षिक २)
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक : ६	घटक : फळ संरक्षणाची तत्त्वे व पद्धती
१.४ मत्स्यव्यवसाय	एकूण घटक : ७	(तात्विक २) (प्रात्यक्षिक ३)
१.५ खादयनिर्मिती	एकूण घटक : ७	घटक : १ घटक : ३ घटक : ७
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक : ४	घटक : ३
२.२ शिवणकाम भरतकाम विणकाम	एकूण घटक : ८	घटक : ४ घटक : ६
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक : (अ)(ब)(क)	घटक : (ब) कापडी बाहुल्यांची निर्मिती
२.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक : ६	घटक : ३ घटक : ६
३. क्षेत्रे : निवारा		
३.१ मातकाम	एकूण घटक : ५	घटक : १ घटक : ४
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक : ६	घटक : ४ घटक : ६
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंतझाडांची लागवड	एकूण घटक : ६	घटक : ३ घटक : ४ घटक : ६
३.४ लाकूडकाम	एकूण घटक : ८	(तात्विक २)(प्रात्य ३ डस्टर तयार करणे.)
३.५ कागदकाम .पुढाकाम ,पुस्तक बांधणी	एकूण घटक : ८	घटक : ४ घटक : ५
माहिती व संप्रेषणतंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक : ०६	घटक : ४ इंटरनेटच्या माध्यमातून माहिती मिळवणे.
पशुपक्षी संवर्धन	-	-

स्थलकाल सापेक्ष व उपलब्ध साधन सामग्रीनुसार स्वयंअध्ययन घटकात शिक्षकांनी बदल करण्यास हरकत नाही.

संदर्भ : प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम 2012 (इयत्ता ६ वी ते ८ वी) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद,पुणे

खेळू, करू, शिकू

कार्यानुभव : इयत्ता आठवी

(शालेय वर्ष 2020 -21 साठी फक्त)

कार्यानुभव अभ्यासक्रम उपक्रम	घटक :	स्वयं अध्ययनासाठी घटक :
अनिवार्य : गरजाधिष्ठित उपक्रम ● संस्कृती व कार्यजगताची ओळख	एकूण घटक : ५	घटक : २ घटक : ३
● जलसाक्षरता	एकूण घटक : १०	घटक : ९ घटक : १०
● आपत्तीव्यवस्थापन	एकूण घटक : ३ (अ)(ब) (क)	घटक : (अ)आपत्तीपूर्व व आपत्ती दरम्यान तक्ता घटक : क)
(ब) अभिरुचीपूरक उपक्रम	एकूण घटक : ६ (वर्षभरात २ उपक्रमपूर्ण)	घटक : ३ ज्वारीच्या ताटांपासून प्रतिकृती घटक : ६ काच/कापड रंगकाम
(क) कौशल्याधिष्ठित उपक्रम	एकूण घटक : ६ (वर्षभरात २ उपक्रमपूर्ण)	घटक : ३,४,५ (दंतमंजन,फिनेल,वाशिंग पावडर)
ऐच्छिक उपक्रम (अ) उत्पादक क्षेत्र १.अन्न		
१.१ परसातील बागकाम	एकूण घटक : ६	घटक : १ घटक : ६
१.२ सुलभशेती	एकूण घटक : ७	घटक : ४
१.३ फळप्रक्रिया	एकूण घटक : ६	घटक : २ स्वच्छता व आरोग्य
१.४ मत्सव्यवसाय	एकूण घटक : ८	घटक : ४ घटक : २
१.५ खादयनिर्मिती	एकूण घटक : ८	घटक : ८
२. क्षेत्रे : वस्त्र		
२.१ वस्त्रनिर्मिती	एकूण घटक : ५	घटक : ४ घटक : ५
२.२ शिवणकाम भरतकाम विणकाम	एकूण घटक : ८	घटक : १ घटक : ८
२.३ बाहुलीकाम	एकूण घटक : (अ)(ब) (क)	घटक : (ब)नेपथ्य प्रसंग कागदी कट आऊट
२.४ काथ्याचे विणकाम	एकूण घटक : ५	घटक : २ रंगीत दोरी वापरून पायघडी तयार करणे.
३. क्षेत्रे : निवारा		
३.१ मातकाम	एकूण घटक : ७	घटक : २ घटक : ४
३.२ बांबूकाम व वेतकाम	एकूण घटक : ६	घटक : ४ घटक : ६
३.३ फुलझाडांची व शोभिवंतझाडांची लागवड	एकूण घटक : ६	घटक : ५ घटक : ६
३.४ लाकूडकाम	एकूण घटक : ८	घटक : २ (प्रात्यक्षिक ३)
३.५ कागदकाम .पुठ्ठाकाम ,पुस्तक बांधणी	एकूण घटक : ९	घटक : २ घटक : ६
माहिती व संप्रेषणतंत्रज्ञान (ICT)	एकूण घटक : ०७	घटक : ५ संप्रेषण कौशल्याचा वापर करून संवाद
पशुपक्षी संवर्धन	-	-

स्थलकाल सापेक्ष व उपलब्ध साधन सामग्रीनुसार स्वयंअध्ययन घटकात शिक्षकांनी बदल करण्यास हरकत नाही.

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील

विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : पहिली ते आठवी

(शालेय वर्ष 2020 - 21 साठी फक्त)

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील
विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : पहिली (पाठ्यपुस्तक : खेळू, करू, शिकू)

(शालेय वर्ष: 2020 - 21 साठी फक्त)

अनु क्रमांक	घटक क्रमांक	प्रकरणाचे नाव घटकाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	स्वयं अध्ययनासाठी असलेला आशय/ तपशील व त्याबाबत सूचना
1	1.3	स्वच्छता	5	<ul style="list-style-type: none"> ➤ पहिली पाठ्यपुस्तक खेळू, करू, शिकू मध्ये दिलेल्या स्वच्छता घटकाची चित्रे पाहून तशी आपल्या घरी व परिसरात स्वच्छता करण्यास सांगावे. ➤ पुस्तकातील चित्रे पाहून विविध हालचाली अनुकरणात्मक हालचाली उत्तेजक हालचाली व योग्य शरीर स्थिती करण्यासाठी सांगावे. ➤ पुस्तकात दिलेला अॅथलेटिक्स उपक्रम व कौशल्यात्मक कारक सुदृढतेचे उपक्रम योग्य रीतीने करण्यासाठी सांगावे. ➤ पाठ्यपुस्तकात दिलेल्या चित्रा नुसार योग्य शरीर स्थिती करीत क्रमवार सूर्यनमस्कार दररोज करण्यासाठी सांगावे. तसेच विविध शरीर स्थिती योग्य रीतीने करण्याचा प्रयत्न करण्यासाठी प्रोत्साहित करावे. ➤ घरातील मोठ्या व्यक्तीच्या समोर निरीक्षणाखाली हे उपक्रम करण्याची सूचना द्यावी उपक्रम करत असताना सुरक्षिततेच्या दृष्टीने आजूबाजूला धारदार टोकदार किंवा करण्यासारखे काही नाही हे पाहून उपक्रम करण्यास सांगावे. ➤ शारीरिक शिक्षण हस्तपुस्तिका इयत्ता पहिली चा अधिक उपक्रम देण्यासाठी वापर करावा.
2	2.1	विविध हालचाली	6-7	
3	2.2	अनुकरणात्मक हालचाली	8	
4	2.3	उत्तेजक हालचाली	9-11	
5	2.5	योग्य शरीर स्थिती	14-15	
6	4.2	अॅथलेटिक्स उपक्रम	24	
7	4.3	कौशल्यात्मक कारक सुदृढता	25	
8	5.1	सूर्यनमस्कार	28	
9	5.2	विविध शरीर स्थिती	29 - 30	

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील

विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : दुसरी (पाठ्यपुस्तक : खेळ, करू, शिकू)

(शालेय वर्ष: 2020 - 21 साठी फक्त)

अनु क्रमांक	घटक क्रमांक	प्रकरणाचे नाव घटकाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	स्वयं अध्ययनासाठी असलेला आशय/ तपशील व त्याबाबत सूचना
1	1.2	हातांची स्वच्छता	3	➤ हातांची स्वच्छता, घर व परिसराची स्वच्छता ठेवण्यास सांगावे.
2	1.6	घर व परिसराची स्वच्छता	6	
3	2.1	विविध हालचाली	8	➤ विविध हालचाली, अनुकरणात्मक हालचाली, योग्य शरीर स्थिती, कवायत संचलन व बैठे खेळ हे पुस्तकात दिल्याप्रमाणे करण्यासाठी प्रोत्साहित करावे.
4	2.2	अनुकरणात्मक हालचाली	10	
5	2.4	योग्य शरीरस्थिती	12	
6	2.5	कवायत संचलन	13	➤ पाठ्य पुस्तकात दिलेले विविध खेळ. अॅथलेटिक्स उपक्रम व व्यायाम योग्य रीतीने करण्याचा प्रयत्न करण्यास सांगावे.
7	3.2	बैठे खेळ	15	
8	3.4	विविध खेळ	17-20	➤ दररोज किमान सात सूर्यनमस्कार घालण्यासाठी प्रोत्साहित करावे.
9	4.2	अॅथलेटिक्स	23	
10	5.1	व्यायाम	26	➤ पाठ्यपुस्तकातील चित्रांमधील स्थिती पाहून योग्य स्थिती होते आहे याकडे लक्ष देण्यास सांगावे.
11	5.2	सूर्यनमस्कार	27	
12	5.3	तालबद्ध व्यायाम	28	➤ इयत्ता पहिली मध्ये शिकविलेल्या व्यायामाचा सराव करून कल्पकतेने नवीन व्यायाम - तालबद्ध व्यायाम करण्यास सांगावे.
13	5.4	विविध शरीर स्थिती	29	➤ इयत्ता पहिली मध्ये शिकलेल्या विविध शरीर स्थिती व इयत्ता दुसरी मध्ये दिलेल्या विविध शरीर स्थिती योग्य करण्याचा प्रयत्न करण्यास सांगावे. ➤ शारीरिक शिक्षण हस्तपुस्तिका इयत्ता दुसरीचा अधिक उपक्रम देण्यासाठी वापर करावा.

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील

विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : तिसरी (पाठ्यपुस्तक : खेळू, करू, शिकू)

(शालेय वर्ष : 2020 - 21 साठी फक्त)

अनु क्रमांक	घटक क्रमांक	प्रकरणाचे नाव घटकाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक	स्वयं अध्ययनासाठी असलेला आशय/ तपशील व त्याबाबत सूचना
1	1.1	माझी दिनचर्या	1	<ul style="list-style-type: none"> ➤ इयत्ता तिसरी पाठ्यपुस्तक खेळू, करू, शिकू मधील आरोग्य व शारीरिक शिक्षणाचा घटकांचे विद्यार्थ्यांना वाचन करून त्यानुसार हालचालींचे अनुकरण करण्यासाठी सांगावे. ➤ माझी दिनचर्या शारीरिक स्वच्छता व परिसर स्वच्छतेच्या घटकाचे वाचन करून योग्य कृती करण्यासाठी सांगावे. ➤ विविध हालचाली, अनुकरणात्मक हालचाली, बैठे खेळ व शरीर स्थिती बाबत माहिती देऊन त्याचे अनुकरण करण्यास सांगावे. ➤ प्रसिद्ध भारतीय खेळाडूंची माहिती, विविध खेळ व खेळांची मैदाने आदींची माहिती जमा करण्यास सांगावे. ➤ मागील इयत्तेत शिकविल्या नुसार उत्तेजक व्यायाम सूर्यनमस्कार तालबद्ध कवायत विविध शरीर स्थिती करण्यास सांगावे. ➤ यम- नियमांचे पालन करण्यास सांगावे. ➤ शारीरिक शिक्षण हस्तपुस्तिका इयत्ता तिसरी चा अभ्यास करून त्यानुसार विद्यार्थ्यांना स्वयं अध्ययनासाठी उपक्रम द्यावे.
2	1.2	शारीरिक स्वच्छता	2	
3	1.3	परिसर स्वच्छता	3	
4	2.1	विविध हालचाली	6	
5	2.2	अनुकरणात्मक हालचाली	8	
6	2.4	योग्य शरीर स्थिती	10	
7	3.2	बैठे खेळ	12	
8	4.5	प्रसिद्ध भारतीय खेळाडू	20	
9	4.7	विविध खेळांची मैदाने	21	
10	4.7	माझी कृती माझा आवडीचा खेळ	22	
11	5.1	उत्तेजक व्यायाम	23	
12	5.2	सूर्यनमस्कार	24	
13	5.3	तालबद्ध कवायत	25-27	
14	5.4	योग	28-29	
15	5.4	विविध शरीर स्थिती	30	

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील

विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : चौथी

(शालेय वर्ष 2020 - 21 साठी फक्त)

अनु क्रमांक	घटकाचे नाव	स्वयं अध्ययनासाठी असलेला आशय/ तपशील व त्याबाबत सूचना
1	जागेवर करायच्या मूलभूत हालचाली	➤ आरोग्य व शारीरिक शिक्षण अभ्यासक्रम 2012 मधील दिलेल्या उपक्रमांचा वापर करावा.
2	जागा बदलत करायच्या मूलभूत हालचाली	➤ आपल्या परिसरातील परंपरेनुसार विविध उपक्रमांची रचना करावी.
3	साहित्य/ सहकार्यासह मूलभूत हालचाली	➤ मागील इयत्तेमध्ये झालेल्या उपक्रमांवर आधारित या इयत्तेतील उपक्रमांची काठिण्यपातळी वाढवून उंची अंतर वाढवून उपक्रमाचा सराव करण्यास सांगावे.
4	विविध व्यायाम उत्तेजक व्यायाम	➤ शारीरिक शिक्षण हस्तपुस्तिका इयत्ता चौथी चा अभ्यास करून त्यानुसार विद्यार्थ्यांना स्वयं अध्ययनासाठी उपक्रम द्यावे . इंटरनेटवर उपलब्ध असलेल्या शारीरिक शिक्षण संदर्भातील विविध व्हिडीओ यांचा वापर करून विद्यार्थ्यांना उद्देशानुसार उपक्रमांची माहिती द्यावी.
5	सूर्यनमस्कार	➤ साप्ताहिक व्यायाम/ शारीरिक हालचालींचा तक्ता तयार करून त्या तक्त्यानुसार ठराविक हालचाली, ठराविक वेळेत व ठराविक क्रमबद्ध पद्धतीने दिलेल्या वारंवारितेसह करण्यास प्रोत्साहित करावे हा साप्ताहिक हालचालींचा व्यायामाचा आसनांचा तक्ता तयार करताना शारीरिक सुदृढतेचे घटक व कारक कौशल्याच्या घटकांचा विचार करून मांडणी करावी.
6	तालबद्ध व्यायाम	➤ दैनंदिन 10 सूर्यनमस्कार घालण्यासाठी प्रोत्साहित करावे.
7	एबीसी ड्रील्स : धावणे	➤ दररोज किमान एक तास घरामध्ये गच्चीवर किंवा गर्दी नसलेल्या मोकळ्या विविध वेगवान हालचाली, पिळणे, वाकणे, मैदानावर धावपळीचे विविध व्यायाम करण्यासाठी प्रोत्साहित करावे.
8	स्थानिक व पारंपरिक खेळ	➤ शारीरिक स्वच्छता व परिसराची स्वच्छता राखणेयासंदर्भात माहिती द्यावी आरोग्यदायी चांगल्या सवयींचे पालन करण्याबाबत सांगावे.
9	यम नियम पालन	➤ मागील इयत्तेपर्यंत झालेली विविध शरीर स्थिती, आसने, श्वसनाचे व्यायाम, काठिण्य पातळी व वेळ वाढवत करण्यासाठी सांगावे.
10	विविध शरीर स्थिती	
11	श्वसनाचे व्यायाम	
12	मनोरंजक कृती	
13	शारीरिक सुदृढता कसोट्या	
14	कौशल्याधिष्ठित कारक क्षमता चाचण्या	
15	शारीरिक मोजमापे	

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील

विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : पाचवी

(शालेय वर्ष 2020 - 21 साठी फक्त)

अनु क्रमांक	घटकाचे नाव	स्वयं अध्ययनासाठी असलेला आशय/ तपशील व त्याबाबत सूचना
1	हालचालींची मालिका- जागेवरील	<ul style="list-style-type: none"> ➤ आरोग्य व शारीरिक शिक्षण अभ्यासक्रम 2012 मधील दिलेल्या उपक्रमांचा वापर करावा. ➤ आपल्या परिसरातील परंपरेनुसार विविध उपक्रमांची रचना करावी. ➤ मागील इयत्तेमध्ये झालेल्या उपक्रमांवर आधारित या इयत्तेतील उपक्रमांची काठिण्यपातळी वाढवून उंची अंतर वाढवून उपक्रमाचा सराव करण्यास सांगावे. ➤ शारीरिक शिक्षण हस्तपुस्तिका इयत्ता पाचवी चा अभ्यास करून त्यानुसार विद्यार्थ्यांना स्वयं अध्ययनासाठी उपक्रम द्यावे. इंटरनेटवर उपलब्ध असलेल्या शारीरिक शिक्षण संदर्भातील विविध व्हिडीओ यांचा वापर करून विद्यार्थ्यांना उद्देशा अनुरूप उपक्रमांची माहिती द्यावी. ➤ साप्ताहिक व्यायाम/ शारीरिक हालचालींचा तक्ता तयार करून त्या तक्त्यानुसार ठराविक हालचाली, ठराविक वेळेत व ठराविक क्रमबद्ध पद्धतीने दिलेल्या वारंवारीतेसह करण्यास प्रोत्साहित करावे हा साप्ताहिक हालचालींचा व्यायामाचा आसनांचा तक्ता तयार करताना शारीरिक सुदृढतेचे घटक व कारक कौशल्याच्या घटकांचा विचार करून मांडणी करावी. ➤ दैनंदिन 11 सूर्यनमस्कार घालण्यासाठी प्रोत्साहित करावे. ➤ दररोज किमान एक तास घरामध्ये गच्चीवर किंवा गर्दी नसलेल्या मोकळ्या विविध वेगवान हालचाली, पिळणे, वाकणे, मैदानावर धावपळीचे विविध व्यायाम करण्यासाठी प्रोत्साहित करावे. ➤ विविध इजा व दुखापतींवर केल्या जाणार्या प्रथमोपचाराची माहिती समजून घेत लिहून आणणे बाबत प्रकल्प कार्य / गृहकार्य द्यावे ➤ शारीरिक स्वच्छता व परिसराची स्वच्छता राखणे यासंदर्भात माहिती द्यावी आरोग्यदायी चांगल्या सवयींचे पालन करण्याबाबत सांगावे. ➤ मागील इयत्तेपर्यंत झालेली विविध शरीर स्थिती, आसने, श्वसनाचे व्यायाम, काठिण्य पातळी व वेळ वाढवित करण्यासाठी सांगावे.
2	हालचालींची मालिका- जागा बदलत	
3	हालचालींची मालिका- साहित्यासह	
4	उत्तेजक व्यायाम	
5	सूर्यनमस्कार	
6	लेझीम	
7	एबीसी ड्रील्स	
8	धाडसी कृती	
9	गतिरोधक मालिका	
10	पोषक व्यायाम	
11	वैयक्तिक स्वच्छता	
12	परिसर स्वच्छता	
13	प्रथमोपचार	
14	आसने	
15	प्राणायाम	
16	मुद्रा	
17	पूरक उपक्रम	
18	मनोरंजनात्मक खेळ	
19	व्यायाम	
20	क्षमता चाचणी	
21	क्षमता कसोट्या	
22	मापन / स्वयंमूल्यमापन	

पाठ्यक्रमातील स्वयं अध्ययनासाठी घटकांचा तपशील
विषय : आरोग्य व शारीरिक शिक्षण

इयत्ता : सहावी ते आठवी
(शालेय वर्ष: 2020 - 21 साठी फक्त)

अ.क्र.	घटकाचे नाव	स्वयं अध्ययनासाठीचा आशय/ तपशील बाबत सूचना
1	विविध हालचाली- जागेवर	<ul style="list-style-type: none"> ➤ आरोग्य व शारीरिक शिक्षण अभ्यासक्रम 2012 मधील दिलेल्या उपक्रमांचा वापर करावा. ➤ आपल्या परिसरातील परंपरेनुसार विविध उपक्रमांची रचना करावी. ➤ मागील इयत्तेमध्ये झालेल्या उपक्रमांवर आधारित या इयत्तेतील उपक्रमांची काठिण्यपातळी वाढवून उंची अंतर वाढवून उपक्रमाचा सराव करण्यास सांगावे. ➤ शारीरिक शिक्षण हस्तपुस्तिका इयत्ता सहावी ते आठवी चा अभ्यास करून त्यानुसार विद्यार्थ्यांना स्वयं अध्ययनासाठी उपक्रम द्यावे . इंटरनेटवर उपलब्ध असलेल्या शारीरिक शिक्षण संदर्भातील विविध व्हिडीओ यांचा वापर करून विद्यार्थ्यांना उद्देशा अनुरूप उपक्रमांची माहिती द्यावी. ➤ साप्ताहिक व्यायाम/ शारीरिक हालचालींचा तक्ता तयार करून त्या तक्त्यानुसार ठराविक हालचाली, ठराविक वेळेत व ठराविक क्रमबद्ध पद्धतीने दिलेल्या वारंवारीतेसह करण्यास प्रोत्साहित करावे हा साप्ताहिक हालचालींचा/ व्यायामाचा/ आसनांचा तक्ता तयार करताना शारीरिक सुदृढतेचे घटक व कारक कौशल्याच्या घटकांचा विचार करून मांडणी करावी. ➤ दैनंदिन 21 सूर्यनमस्कार घालण्यासाठी प्रोत्साहित करावे. ➤ दररोज किमान एक तास घरामध्ये गच्चीवर किंवा गर्दी नसलेल्या मोकळ्या मैदानावर धावपळीचे विविध व्यायाम व विविध वेगवान हालचाली, पिळणे, वाकणे अशा हालचाली करण्यासाठी प्रोत्साहित करावे. ➤ शारीरिक स्वच्छता व परिसराची स्वच्छता राखणे यासंदर्भात माहिती द्यावी. आरोग्यदायी चांगल्या सवयींचे पालन करण्याबाबत सांगावे. ➤ मागील इयत्तेपर्यंत झालेली विविध शरीर स्थिती, आसने, श्वसनाचे व्यायाम काठिण्य पातळी व वेळ वाढवित करण्यासाठी सांगावे.
2	विविध हालचाली- जागा बदलत	
3	विविध हालचाली- साहित्यासह	
4	विविध हालचाली- सहकार्यासह	
5	उत्तेजक व्यायाम	
6	एबीसी ड्रील्स	
7	तालबद्ध व्यायाम	
8	सूर्यनमस्कार	
9	गतिरोधक मालिका	
10	पोषक व्यायाम	
11	वैयक्तिक स्वच्छता	
12	परिसर स्वच्छता	
14	आसने	
15	प्राणायाम	
16	मुद्रा	
17	शुद्धिक्रिया	
18	व्यायाम	
19	आरोग्यदायी चांगल्या सवयी	
20	क्षमता चाचणी	
21	क्षमता कसोट्या	
22	मापन /स्वयंमूल्यमापन	

25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,

STANDARD I, SUBJECT: MALAYALAM.

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback /instructions
1	പദങ്ങൾ		-	-	EXCESS INFORMATION

**25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,
STANDARD III, SUBJECT: MALAYALAM.**

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback / instructions
1	ചിന്നൻ പറ്റിയ അമളി (PROSE)	78 - 79	ഹായ് ചുവന്നഅസുഖം മാറി	SELF STUDY	ENTERTAINMENT
2	കടലാസ് തോണി (POEM)	104 - 105	വീണ്ടു മഴ ഒഴുകിഒഴുകി	ONLINE TEACHING	INFORMATION
3	എന്റെ രാജ്യം (POEM)	134	ഇന്ത്യയെന്റെ.....സ്വർഗമാക്കും നിന്നെ	ONLINE TEACHING	GK

**25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,
STANDARD V, SUBJECT: MALAYALAM COMPOSITE.**

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback / instructions
1	തളർന്നിട്ടും തളരാതെ (PROSE)	100 – 101	കഥ പറച്ചിൽ.....ചോര വന്നു	SELF STUDY	ENTERTAINMENT
2	വണ്ടി വിശേഷം (PROSE)	118 – 121	പണ്ടുകാലത്തെ.....സംശയമായി	ONLINE TEACHING	GK

**25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,
STANDARD VII, SUBJECT: MALAYALAM COMPOSITE.**

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback / instructions
1	ഇത്തിരി നേരം (PROSE)	67 - 71	ഹാവു ഇവിടെ.....തിരക്കുമാണെന്നോ	SELF STUDY	ENTERTAINMENT
2	പോകു വിളങ്ങു (POEM)	89	മണ്ണിലും വിണ്ണിലും.....രസിക്കു	ONLINE TEACHING	INFORMATION
3	ഞാൻ ആരെന്നറിയാമോ (PROSE)	120 - 121	കുട്ടികളേ.....സൂക്ഷിച്ചു വേണം	SELF STUDY	GK

25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,

STANDARD VIII, SUBJECT: MALAYALAM COMPOSITE.

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback/ instructions
1	ഒടുക്കത്തെ ഉറവ (PROSE)	22 – 28	സമൃദ്ധിയുടെ.....പുൽക്കൊടി	SELF STUDY	ENTERTAINMENT
2	പുറപ്പാട് (PROSE)	34 - 36	കാവിന്റെ.....സംതൃപ്തരായി	ONLINE TEACHING	INFORMATION

**25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,
STANDARD VI, SUBJECT: MALAYALAM COMPOSITE.**

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback / instructions
1	നമുക്കും നമ്മുടെ വയലിലു് (POEM)	6 – 7	താനിനതിനും.....താനതിനും	SELF STUDY	ENTERTAINMENT
2	കതിരും തേടി (PROSE)	8 – 10	തലയുയർത്തി.....തീരുമാനമെടുത്തു	SELF STUDY	INFORMATION
3	മണ്ണിൽ കളിച്ചോളൂ (POEM)	26	മണ്ണിൽ.....വൃത്തിയായിട്ടല്ലേ	ONLINE TEACHING	DAY TO DAY LIFE
4	കാത്തിരുപ്പു് (PROSE)	52 – 55	മഴക്കാലം.....നല്ലകാലം വരിക	SELF STUDY	ENTERTAINMENT

**25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,
STANDARD IV, SUBJECT: MALAYALAM.**

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback/ instructions
1	കൊമ്പൻ രാജാവായി (PROSE)	34 – 40	ഡും ഡും രാജാവ്കൽപ്പിച്ചു	SELF STUDY	ENTERTAINMENT
2	നീലിയും മീലിയും (PROSE)	57 – 59	കോഴിത്തമ്മയുടെഹായ് പട്ടം	SELF STUDY	ENTERTAINMENT

**25% REDUCED PORTION FORMAT FOR ACADEMIC YEAR 2020 – 21,
STANDARD II, SUBJECT: MALAYALAM.**

Sr.#	Contents	Page No.	Column / Para No	Excluded content in details	Excluded content change details / feedback / instructions
1	മഴ വന്നപ്പോൾ (POEM)	12	മഴ മഴ മഴ ചാടി രസിക്കുന്നു	ONLINE TEACHING	GENERAL KNOWLEDGE
2	പൂ വിരിഞ്ഞല്ലോ (PROSE)	32 – 34	കമലയുടെ പുനോട്ടം..... എട്ടുകാലി വലകെട്ടി	SELF STUDY	INFORMATION
3	കട കട വണ്ടി (POEM)	46	കട കട തീവണ്ടി	SELE STUDY	ENTERTAINMENT